

ÖNSÖZ

Ülkemiz süt sektörü son on yıllık süreç içerisinde hem üretim hem de işleme sanayi bakımından çok önemli ilerlemeler kaydetmiş ve bu gelişim hiç şüphesiz halk sağlığı ve beslenme politikalarındaki bilinçlenme ile paralel olarak ortaya çıkmıştır. İnsan sağlığı bakımında stratejik bir öneme sahip sütün üretimine yönelik kamu destekleri özel bir önemde değerlendirilmektedir. Süt sektörü ülke ekonomisinde ve halk sağlığının korunmasında hayati bir ödeme sahiptir. Tarım ekonomisi içerisinde ise süt sektörünün payı oldukça büyük olup, hayvansal protein ihtiyacının kayda değer bir kısmı süt ve süt ürünleri ile karşılanabilmektedir.

Sektörümüzün geliştirilmesi yönünde kamu tarafından yapılacak çalışmalarda; üretim, işleme, tüketim ve diğer ticaret verilerin tam ve doğru olarak belirlenmesi önemlidir. Bu amaçla, kamuya ait farklı kurumlar bu verileri belirleyerek veri bankaları oluşturmaktadırlar. Sektörün temel paydaşları olan çiğ süt üreticileri ve işleme sanayi ise bu verileri temel alarak gelecek planlarını ortaya koymaktadır. Sektör istatistiklerinin bölgesel ve ulusal bazda tutulmasının yaygınlaşması, bu istatistiklerin açıklanması bir kamu görevi olup, bilgilerin yorumlanarak değerlendirilmesi ve sonuca varılması, bu sonuçlara göre sektör paydaşlarının bilgilendirilmesi Konseyimizin ana görevlerindendir.

Dünyada farklı kurum ve kuruluşlar tarafından yayınlanan raporlardaki ilgili verilerin, yerelde ise kamu kuruluşları, Konseyimiz ve ilgili sivil toplum kuruluşları tarafından tutulan sektör istatistiklerinin derlenmesiyle hazırlanmış bu kitabın önemli bir kaynak olacağı inancındayız. Bu konuda Konseyimizden desteğini esirgemeyen başta Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı ve TÜİK olmak üzere üye dernek ve birliklerimize teşekkür ederiz.

İÇİNDEKİLER

DÜNYA SÜT SEKTÖR İSTATİSTİKLERİ	5
SÜT ÜRETİMİ	5
Giriş	5
İnek Sütü	6
Manda Sütü	7
2016 Yılı Süt Üretimi	8
SÜT SANAYİSİ	9
Sanayiye Aktarılan İnek Süt	9
Süt Ürünleri Üretimindeki Genel Durum	10
İçme Sütü ve Taze Süt Ürünleri	10
Tereyağı ve Diğer Süt Yağları	11
Peynir	11
Süttozu	12
Peynir Altı Suyu Ürünleri	13
SÜT SANAYİSİ	14
Sektörün Liderleri-2015	14
Ortaklıklar, Birleşmeler ve Şirket Satın Alımları	15
Okyanusya	15
Avrupa	15
Asya	16
TÜKETİM	16
Bölgesel Tüketim	17
Ürünlere Göre Tüketim	18
Tüketim Tahminleri	19
SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ TİCARETİ	20
Ürünlere Göre Ticaret	22
Peynir	22
Tereyağı ve Sadeyağ	23
Yağlı Süttozu	24
Yağsız Süttozu	25
Yağsız Süttozu	26
2016 Yılı Ticaret Verileri	27

FİYATLAR	28
ÇİĞ SÜT ÜRETİM MALİYETİ	28
Dünya Petrol, Yem ve Çiğ Süt Fiyatları	30
Yem Fiyatları	31
Çiğ Süt Fiyatları	32
Bölgesel Çiğ Süt Fiyatları	33
LTO Çiğ Süt Üretici Fiyatları	35
Çiğ Süt/Yem Paritesi	36
2016 Yılı	37
Uzun Vadeli Tahminler	38
IDF ve FAO Tahminleri	40
Avrupa Birliği'ne İlişkin Tahminler	40
AB SÜT SEKTÖR ÖZETİ	43
ECM	44
TÜRKİYE SÜT SEKTÖR İSTATİSTİKLERİ	45
Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Varlığı	45
SAĞILAN HAYVAN VARLIĞI	46
SÜT ÜRETİMİ	47
Çiğ Süt Tedariki	49
SÜT ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ	50
İçme Sütü Üretimi	50
Peynir Üretimi	50
Yoğurt ve Ayrar Üretimi	51
Süttozu, Peynir Altı Suyu ve Kaymak Üretimi	51
TÜRKİYE'DE SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ TÜKETİMİ	53
İçme Sütü Tüketimi	54
Peynir, Yoğurt, Ayrar ve Tereyağı Tüketimi	55
FİYATLAR	56
Hayvansal Ürünler Üretim Değerleri	56
Karma Yem Üretimi	56
Karma Yem Fiyatları	57
Çiğ Süt Paritesi	59
SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ DIŞ TİCARET	60
TÜRKİYE SÜT SEKTÖR ÖZETİ	69

Kısaltmalar

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ASEAN ÜLKELERİ	: Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
ECM	: Energy Corrected Milk
EUROSTAT	: Avrupa Birliği İstatistik Ofisi
ESK	: Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğü
GTHB	: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
GTİP	: Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu
GTIS	: Global Trade Atlas
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
FAO	: Food and Agricultural Organization of the United Nations
FAS	: Foreign Agricultural Servise
IDF	: International Dairy Federation
IFCN	: International Farm Comparison Network
KDV	: Katma Değer Vergisi
KG	: Kilogram
PST	: Peynir Altı Suyu Tozu
OECD	: The Organization for Economic Co-operation and Development
OPEC	: Organization of the Petroleum Exporting Countries
UHT	: Sterilizasyon yöntemi (Ultra High Temperature)
USDA	: United States Department of Agriculture
TDSYMB	: Türkiye Damızlık Sığır Yetiştiricileri Merkez Birliği
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRKİYEM-BİR	: Türkiye Yem Sanayicileri Birliği
TSÜMB	: Türkiye Süt üreticileri Merkez Birliği
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

DÜNYA SÜT SEKTÖR İSTATİSTİKLERİ

SÜT ÜRETİMİ

Giriş

Dünyada farklı kuruluşlar tarafından süt sektörüne ilişkin üretim, tüketim, ticaret gibi istatistiklere konu olacak verilere ilişkin çalışmalar yürütülmekte ve her bir kuruluşun yayınlamış olduğu veriler temel de örtüşse de bir takım farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

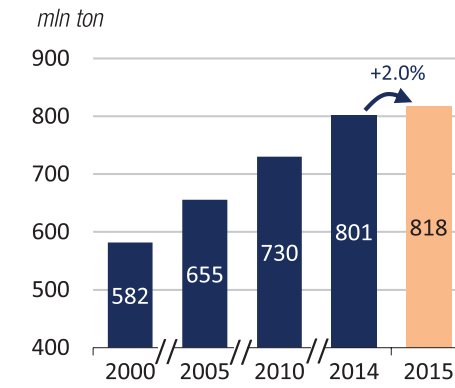
IDF (International Dairy Federation) tarafından her yıl düzenli olarak yayınlanan “The World Dairy Situation” adlı çalışmada ülkeler ve bölgelerin yanında dünya geneline ilişkin üretim rakamları yayınlanmaktadır.

IDF verilerine göre dünya toplam süt üretimi 2015 yılında %2 oranında artarak yaklaşık 818 milyon tona ulaşmış, üretim artışında en büyük paya sahip ülkeler Avrupa Birliği (AB) ve Hindistan olmuştur. AB’de 2015 yılı içerisinde görülen %2 oranındaki üretim artışı ile Hindistan’ın süt üretimini %6,3 oranında artırması dünya toplam üretiminde kayda değer bir artış etkisi yaratmıştır.

kalite özelliklerinde üretilen çiğ sütü %4,0 yağ ve %3,3 protein oranına göre standardize ettiği ECM* formülü ile yapmaktadır. IFCN verilerine göre; 2015 yılında bütün türlerden elde edilen dünya toplam süt üretiminin 831 milyon ton ECM olduğu tahmin edilirken söz konusu miktarın %96’sını (794 milyon ton ECM) inek ve manda sütü oluşturmaktadır. Hindistan 2015 yılında 169,7 milyon ton ECM süt üretimiyle dünyanın en büyük üretici ülkesi iken; sırasıyla ABD, Pakistan ve Almanya, Hindistan’ı takip eden diğer büyük üreticiler olmuştur. Hindistan (+%4.5) Pakistan (+%1.8) Almanya (+%1.2) ve ABD (+%1.1) gibi süt üretim kapasitesi yüksek ülkeler 2015 yılında inek ve manda sütü üretimlerini artırmıştır. Öte yandan, Brezilya’da inek sütü üretimi 2015 yılında %2,8 oranında düşmüş ve Çin’in süt üretimindeki büyüme oranı %0,8 gerilerken; Yeni Zelanda süt üretiminde de benzer bir düşüş kaydedilmiştir (-%1,3). Avrupa Birliği’nde ise 2014 yılında gerçekleşen süt üretimindeki artış oranı %3,9 iken; 2015 yılında %2,5’e gerilemiştir.

Dünyanın farklı ülkelerinde süt üretiminde meydana gelen artış ve azalışları tek başına değerlendirmek yanlış olacağı gibi, değerlendirmelerde global çiğ süt ve yem fiyatları, hava koşulları, tarım politikaları ve uluslararası ticaret akışını göz önüne almak gerekir. Pek çok ülkede süt üretimi 2015 yılında olumsuz hava şartlarından etkilenmiştir. Örneğin; Arjantin Mart-2014 ile Nisan-2015 dönemlerinde yoğun su baskınlarıyla mücadele etmiş; Şili’de yaşanan kuraklık sebebiyle üretim % 4 oranında düşmüştür. Ancak dünyanın farklı bölgelerinde yaşanan olumsuz gelişmelere rağmen 2015 yılının ikinci yarısındaki sıçrama sayesinde dünya toplam süt arzı ortalama %1.1 oranında artmıştır.

Dünya Süt Üretimi

Kaynak: CNIEL, ZuivelNL, FAO, IDF

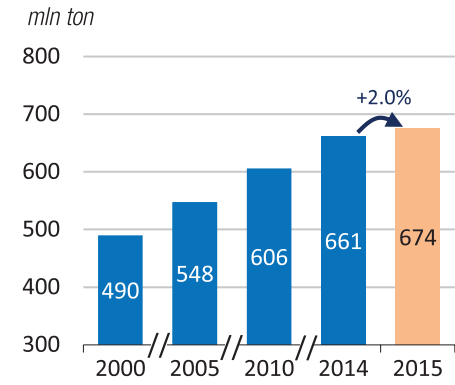
Toplam doksanı aşkın üye ülkesi ile dünya süt üretiminin yaklaşık %98’sini temsil eden ve genel araştırma konularını çiftlik yapıları, süt üretim maliyetlerinin analizi, karlılık ve verimliliğin oluşturduğu IFCN (International Farm Comparison Network), çalışma konuları dahilinde süt üretim miktarlarına ilişkin veriler yayınlamaktadır. Söz konusu kuruluş hesaplamalarını, dünyanın farklı bölgelerinde farklı

*Ayrıntılı bilgi 44. sayfadır

İnek Sütü

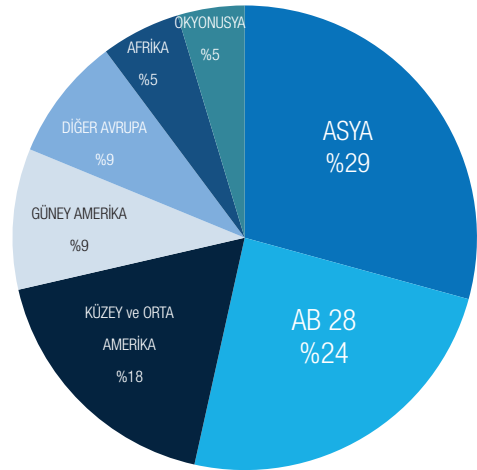
IDF verilerine göre, dünya toplam inek sütü üretimi 2015 yılında %2 oranında artmıştır. Asya kıtasında yer alan Hindistan (+%10,9) ve Pakistan (+%3,8) haricinde, kıta özelindeki tüm ülkelerde inek sütü üretimi oldukça düşük oranlarda artarken, dünyada ithalat kapasitesi en yüksek olan ülkelerden Çin'de üretim artış oranı %1 olarak hesaplanmıştır. İthalat anlamında ürün arzındaki fazlalık ve hammaddelerin uluslararası fiyatlarındaki düşüklük sebebiyle bahsi geçen ülkeler haricindeki pek çok Asya ülkesinde yılın büyük bir bölümü çiğ süt fiyatları düşük seyretmiş ve sonuç olarak bu bölgedeki ülkelerde süt üretimi düşük oranlarda artmıştır.

Dünya İnek Sütü Üretimi

Kaynak: CNIEL, ZuivelNL, FAO, IDF

Dünya İnek Sütü Üretiminin Bölgelere Göre Dağılımı

Kaynak: CNIEL, ZuivelNL, FAO, IDF

İnek Sütü Üretiminde Lider Ülkeler

mln ton	2015	büyüme '14-'15
AB 28	163.3	+2.0%
Almanya	32.7	+0.9%
Fransa	25.8	+0.5%
Birleşik Krallık	15.4	+2.6%
Hollanda	13.5	+6.8%
Polonya	13.1	+0.8%
ABD	94.6	+1.3%
Hindistan	73.7	+10.9%
Çin	37.5	+0.8%
Brezilya	35.3	-2.5%
Rusya	30.5	+0.0%
Yeni Zelanda	21.6	-1.4%
Türkiye	16.9	-0.4%
Pakistan	15.5	+3.8%
Meksika	11.7	+2.4%
Arjantin	11.7	+2.8%
Ukrayna	10.4	-4.6%

Kaynak: CNIEL, ZuivelNL, FAO, IDF

Diğer taraftan Avrupa Birliğinde inek sütü üretimi 2015 yılında %2 oranında artarken, özellikle Birlikte süt üretim kotalarının kaldırıldığı Mart ayından sonra başta İrlanda ve Hollanda olmak üzere hemen her AB ülkesinde süt üretim miktarı artmıştır. Bu dönemde çiğ süt fiyatlarındaki düşüklük AB süt üretim üzerinde olumsuz etki yaratmamış aksine düşük fiyat, yüksek miktarlarda satışa olanak sağlayacak şekilde üretimi artırmıştır.

Amerika kıtası özelinde değerlendirildiğinde ise, her ne kadar Kanada inek süt üretiminde 2015 yılı içerisinde %4,5 gibi önemli bir artış kaydedilmiş olsa da Kuzey Amerika bölgesindeki üretim artışı %1,6 oranında kalmıştır. ABD'de ise, Kaliforniya'da yaşanan kuraklık sebebiyle ülke genelindeki inek süt üretimi yalnızca %1,3 oranında artmıştır.

İnek ve Manda Sütü Üretimi'nde İlk 20 Ülke - 2015

Sıra no:	Ülke	İnek ve Manda Sütü Üretimi (Milyon Ton) (ECM) (Ülke Resmi Rakamı)	Sıra no:	Ülke	Sanayiye Aktarılan İnek ve Manda Sütü (Milyon Ton) (ECM) (Ülke Resmi Rakamı)
1	Hindistan	164,5 (144,7)	1	ABD	89,9 (94,2)
2	ABD	90,2 (94,6)	2	Almanya	32,1 (31,5)
3	Pakistan	45,9 (39,3)	3	Çin	28,5 (32,0)
4	Brezilya	34,7 (35,3)	4	Hindistan	28,0 (24,9)
5	Almanya	33,4 (32,7)	5	Fransa	25,1 (25,4)
6	Çin	31,8 (35,1)	6	Yeni Zelanda	24,6 (21,5)
7	Rusya Federasyonu	28,5 (30,8)	7	Brezilya	24,4 (24,9)
8	Fransa	25,6 (25,9)	8	Rusya Federasyonu	18,6 (20,1)
9	Yeni Zelanda	24,6 (21,5)	9	Birleşik Krallık	15,3 (15,2)
10	Türkiye	15,7 (17,0)	10	Hollanda	14,2 (13,3)
11	Birleşik Krallık	15,7 (15,6)	11	İtalya	10,9 (11,2)
12	Hollanda	14,4 (13,5)	12	Polonya	10,4 (10,6)
13	Polonya	12,8 (13,1)	13	Avustralya	10,2 (10,0)
14	İtalya	12,2 (12,2)	14	Arjantin	10,2 (10,8)
15	Meksika	11,8 (11,8)	15	Kanada	8,3 (8,4)
16	Arjantin	10,9 (11,6)	16	Türkiye	8,2 (8,9)
17	Avustralya	10,5 (10,4)	17	Meksika	8,2 (8,2)
18	Ukrayna	9,9 (10,6)	18	Japonya	7,2 (7,3)
19	İran	8,8 (8,7)	19	İran	7,2 (7,3)
20	Kanada	8,6 (8,7)	20	İrlanda	6,7 (6,6)
AB-28		165,9 (164,7)	AB-28		153,4 (152,4)
Dünya		793,7 (771,7)	Dünya		493,1 (498,5)

Kaynak: IFCN

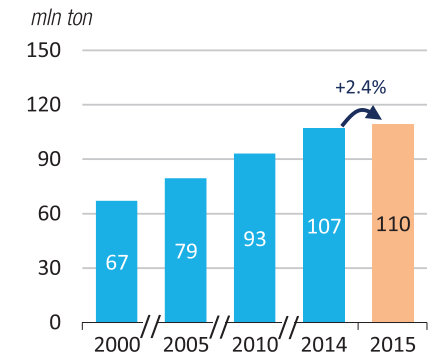
*Sıralamada AB tek ülke kabul edilmemiştir.

Okyanusya'da çiğ süt fiyatlarının düşmesiyle geliri azalan üretici, üretim maliyet kalemlerini düşürmeye çalışmış ve bu durum da bölgede toplam inek süt üretimini %1,6 oranında düşmesine sebep olmuştur. Güney Amerika'da ise toplam inek sütü üretimi 2015 yılında %1,2 oranında düşerken, Afrika kıtasındaki toplam üretim %3,5 oranında artmış ancak kıta genelindeki uzun vadeli ortalama büyüme oranının altında kalmıştır.

Manda Sütü

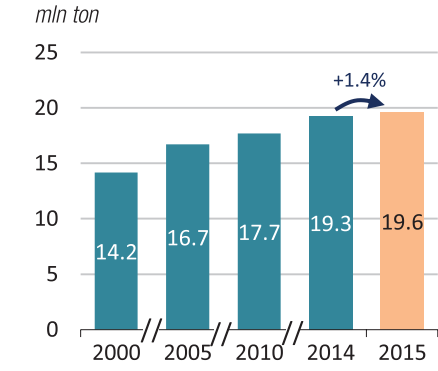
Dünyada manda sütü üretimi önceki yıllarda olduğu gibi 2015 yılında da inek sütü üretiminde gerçekleşen büyüme oranının üzerinde bir oranla artış göstermiştir. Manda sütü üretimindeki büyüme her ne kadar uzun dönemli büyüme oranı olan %3'ün altında kalsa da 2015 yılında toplam üretimdeki artış oranı %2,4 olarak gerçekleşmiştir. Toplam üretimde gerçekleşen büyümeye katkısı olan ülkeler başta %3 oranında büyüme sergileyen Pakistan ve Hindistan olurken yalnızca Hindistan'daki üretim artışı %2,3 seviyesindedir. Hindistan'da manda sütü üretiminde 2015 yılı içerisinde görülen %2,3 oranındaki artışın aksine, aynı yıl ülke genelinde inek sütü üretimi %10,9 artmıştır. İnek sütü ve manda sütü üretim miktarlarındaki oransal artış farklılığı, Hindistan'daki üreticilerin ağırlıklı olarak inek sütü üretimine ağırlık vermelerinden kaynaklanmaktadır.

Dünya Manda Sütü Üretimi

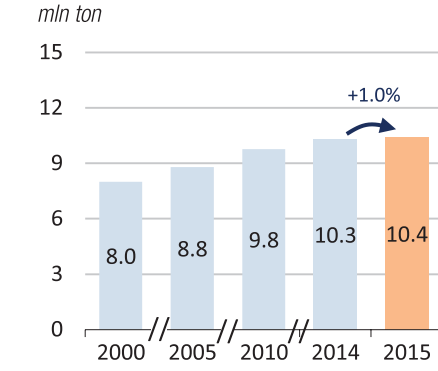
Kaynak: CNIEL, ZuivelNL, FAO, IDF

Dünya Keçi Sütü Üretimi

Kaynak: CNIEL, ZuivelNL, FAO, IDF

Dünya Koyun Sütü Üretimi

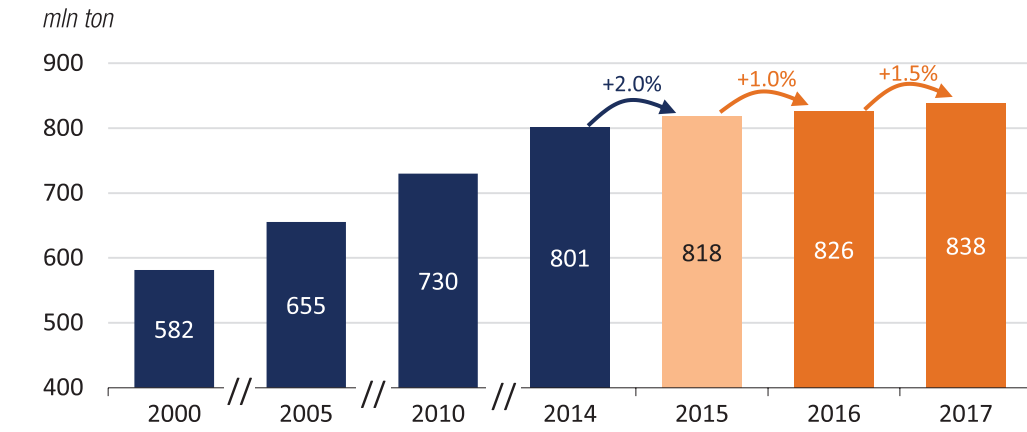

Kaynak: CNIEL, ZuivelNL, FAO, IDF

2016 Yılı Süt Üretimi

Avrupa Birliği'nde süt üretimi 2014 ve 2015 yılları ile 2016 yılının ilk aylarında görülen büyümenin ardından 2016 yılı Haziran ayından itibaren üretimdeki artış hızı yavaşlamıştır. Birlik genelinde 2016 yılının ikinci yarısındaki üretim artışının %1,5 oranında gerçekleştiği, yıl ortalamasında da süt üretim artışının %1'in altında kaldığı tahmin edilmektedir.

Dünya Süt Üretim Tahmini (Bütün Türler)

Kaynak: CNIEL, ZuivelNL.

Başta Güney Amerika olmak üzere, Güney Yarımkürede yer alan ihracatçı statüsündeki tüm ülkelerde 2016 yılı içerisinde süt üretiminde gerçekleşen büyüme oranında bir önceki yıla göre düşüş gerçekleşirken, bu durumun tek istisnası ABD'dir. ABD süt üretiminde 2016 yılı içerisinde gerçekleşen büyüme ilk 6 ay için %1,5 olarak hesaplanmış, yem hammaddelerine ulaşımın kolaylığı ve yıl içerisinde mısır silajındaki yüksek kalite süt üretim miktarını olumlu yönde etkilemiştir.

Dünyada süt üretim miktarı 2017 yılı içerisinde büyük ölçüde süt fiyatlarının seyrine göre şekillenecektir. 2016 yılı içerisinde sektörde emtia niteliği taşıyan ürünlerin fiyatları nispeten artarken, bu durumun 2017 yılının ilk aylarında çiğ süt fiyatlarını artırması beklenmektedir. Bunun yanında 2017 yılında gerçekleşmesi beklenen süt üretimi artış oranının hava şartlarının uygun olması durumunda yılın ilk aylarından itibaren %2'yi yakalaması beklenmektedir.

SÜT SANAYİİ

Sanayiye Aktarılan İnek Süt

IFCN verilerine göre, dünyada üretilen toplam inek ve manda sütünün %62'si sanayiye aktarılmaktadır. IDF tarafından yaklaşık 60 ülkeyi kapsayan başka bir araştırma sonucuna göre ise, 2015 yılında dünyada sanayiye aktarılan toplam süt çiğ miktarı bir önceki yıla göre %1,1 oranında artmıştır.

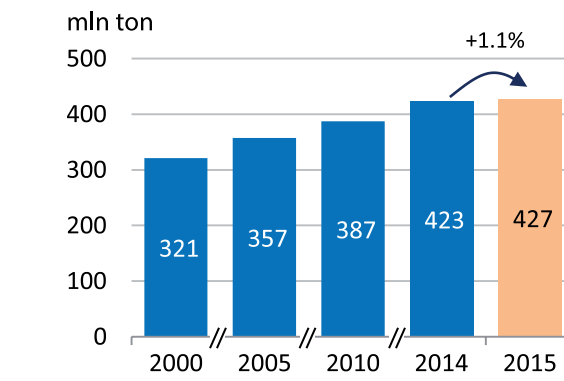
Düşük çiğ süt fiyatları sebebiyle 2015 yılı içerisinde sanayiye aktarılan süt miktarı %2,9 oranında düşmüş Çin örneğinde olduğu gibi, aynı yıl dünyanın pek çok ülke ve bölgesinde sanayiye aktarılan çiğ süt miktarı bir önceki yıla göre azalmıştır. Güney Kore'de çiğ süt arzındaki genel azalmanın sonucunda sanayiye aktarılan çiğ süt miktarı %2,1 oranında düşmüş ve aynı yıl Moğolistan'da da benzer bir azalma gerçekleşmiştir (%2). Düşük çiğ süt fiyatları, sağmal inek sayısındaki düşüş ve olumsuz hava şartları Brezilya, Şili ve Uruguay gibi Güney Amerika ülkelerinde sanayiye aktarılan çiğ süt miktarını olumsuz etkilemiş ve bu ülkelerde sırasıyla %2,8, %4,4 ve %1,2 oranlarında düşüş gerçekleşirken; en önemli ihracatçı ülkelerden biri olan Yeni Zelanda'da sanayiye aktarılan çiğ süt miktarı aynı yıl %1,4 azalmıştır.

IDF tarafından araştırmaya dahil edilen ülkelerin 2/3'ünde sanayiye aktarılan çiğ süt miktarı düşerken, söz konusu düşüş aynı yıl süt üretimindeki arz fazlalığının önüne geçememiştir. Arz fazlalığının olduğu bölgelerin başında AB gelirken; Birlikte 2015 yılı içerisinde

bir önceki yıla göre toplam %2,1 artış ile 3 milyon ton ilave süt üretimi gerçekleşmiş ve sanayiye aktarılan toplam süt miktarı 152 milyon ton olarak hesaplanmıştır. AB'de çiğ süt üretim miktarındaki artışın en temel sebebini hiç şüphesiz üretim kotalarının kalkması oluşturmaktadır. Nitekim AB üyesi ülkelerdeki üreticiler, 2014 yılı ile 2015 yılının ilk çeyreğinde kendilerine verilen kotayı aşmamak adına üretim miktarlarını belirli bir seviyede tutmuş ancak kotaların kalkmasıyla üretimlerini hızla artırmışlardır. ABD'de ise 2015 yılı genelinde çiğ süt üretici fiyatlarının düşük seyretmesi ve bölgede yaşanan kuraklık sebebiyle sanayiye aktarılan çiğ süt miktarı yalnızca %1,3 artarken, Rusya'da sanayiye aktarılan süt miktarındaki artış oranı %5,2 olarak hesaplanmıştır.

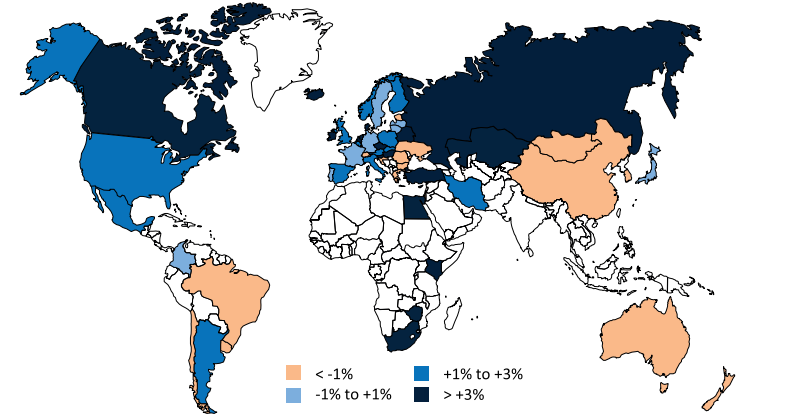
Başta Avrupa ve Okyanusya olmak üzere dünyanın hemen her bölgesinde sanayiye aktarılan süt miktarı 2015 yılı içerisinde düşmüş ve söz konusu düşüş 2016 yılında da devam etmiştir. IDF tahminlerine göre, 2016 yılında sanayiye aktarılan süt miktarındaki artış oranının dünya genelinde %1'in altında kaldığı tahmin edilirken; Avrupa Komisyonu (European Commission) tarafından 2016 yılı Aralık ayında yayınlanan rapora göre AB'de sanayiye aktarılan çiğ süt miktarı ilk altı ayda bir önceki yılın aynı dönemine göre %1,2 oranında artmıştır.

Dünyada Sanayiye Aktarılan Çiğ Süt

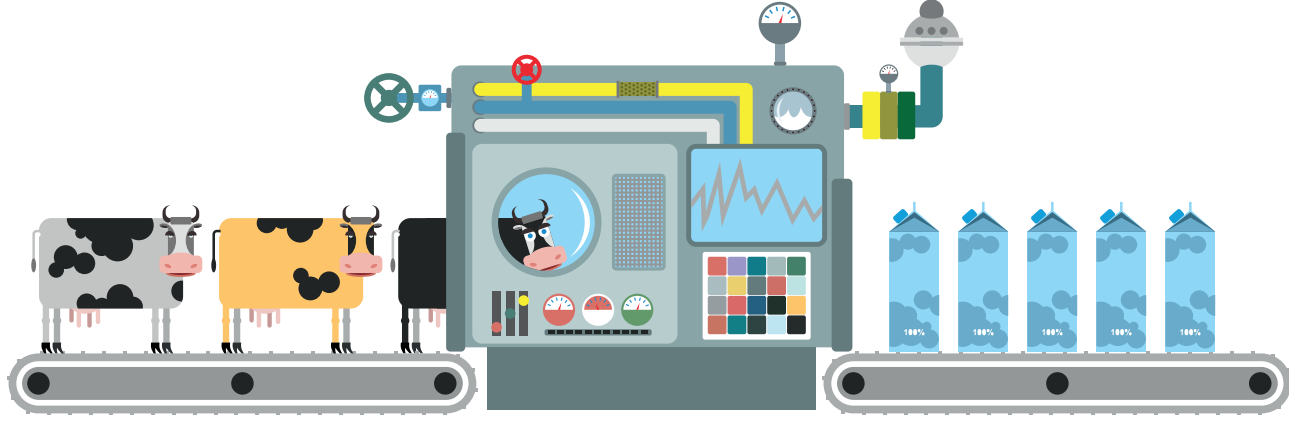

Kaynak: CNIEL, ZuivelNL, FAO, IDF

Ülkelere Göre Sanayiye Aktarılan Çiğ Süt Miktarındaki Değişim

Kaynak: CNIEL, ZuivelNL, FAO, IDF

Süt Ürünleri Üretimindeki Genel Durum

Bu bölümdeki veriler; IDF tarafından, Federasyona üye ülkelerden toplanmış olan üretim rakamlarından oluşurken, söz konusu veriler ürün bazında dünya toplam üretim rakamlarının %75 ila %90'ını yansıtmaktadır. Yalnızca taze süt ürünleri olarak tabir edilen ürünlere ilişkin veriler, bu ürünlerin daha çok kayıt dışı olarak pazarlanmasından veya verilerin üye devletlerin resmi istatistiklerine

dahil edilmemesinden dolayı, toplam üretime ilişkin söz konu oransal aralıktan nispeten daha azını yansıtmaktadır. Ancak yine de bu bölümde ele alınan toplam taze süt ürünleri 50 farklı ülkenin verilerinden derlenmekte ve bu durum da toplam üretim ve gelişme eğilimleri ile ilgili tahmin olanağı sağlamaktadır.

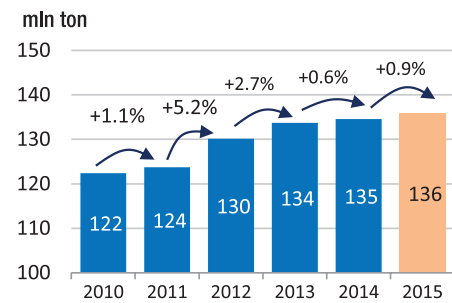
İçme Sütü ve Taze Süt Ürünleri

Paketli içme sütü üretiminde 2015 yılı içerisinde görülen artış oranı dünya genelinde %0,9 olarak hesaplanmıştır. Avrupa Birliği 2015 yılında da en büyük içme sütü üreticisi konumunda yer alırken, Hindistan aynı yıl %4,7 oranında büyüme gerçekleştirerek üst üste üçüncü kez içme sütü üretiminde önemli bir büyüme kaydetmiştir. Yeni Zelanda, daha çok Asya'ya yapmış olduğu ihracatların da etkisiyle içme sütü üretimini %3 oranında artırırken; Güney Afrika (+%27,2), Zimbabve (+4,1), Arjantin (+%7,2), Belarus (+%3,7),

İran (+%2,5), Mısır (+%6,1) gibi ülkeler içme sütü üretiminin arttığı diğer ülkeler olmuştur.

Bunun yanında, başta Avrupa Birliği olmak üzere (-%1,7) gelişmiş ülkelerde paketli içme sütü üretimi düşerken; daha çok tüketim miktarındaki azalmadan kaynaklı olarak ABD (-%1,4), Kanada (-%2,8) ve Avustralya'da da (-%3) içme sütü üretim miktarı azalmıştır.

Dünya İçme Sütü Üretimi

Kaynak: CNIEL, ZuivelNL, FAO, IDF

İçme Sütü Üretiminde Lider Ülkeler

mln ton	2015	Büyüme '14-'15
AB 28	31.1	-1.7%
Çin	25.2	+5.0%
ABD	22.4	-1.4%
Hindistan	12.3	+4.7%
Brezilya	9.1	-1.9%
Rusya	5.4	+0.4%
Meksika	3.7	-0.6%

Kaynak: CNIEL, ZuivelNL, FAO, IDF

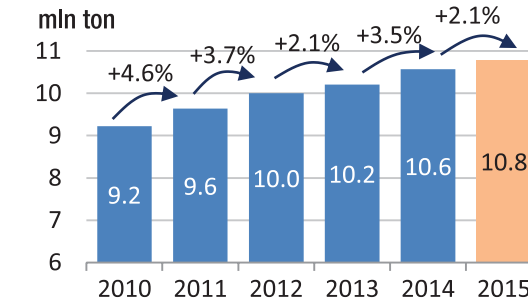
Tereyağı ve Diğer Süt Yağları

Dünya genelinde yılda ortalama 10 milyon tonun üzerinde tereyağı, diğer süt yağları ve ghee (Hindistan'a özgü bir tür hayvansal yağ), üretildiği tahmin edilmektedir. Söz konusu ürünlere ilişkin 2015 yılındaki dünya üretim artış oranı %2,1 olarak hesaplanmıştır.

Dünya genelindeki süt yağı pazarı, dünya toplam üretiminin neredeyse yarısını (%47) temsil eden Hindistan tarafından domine edilmektedir. Hindistan'da tereyağı ve ghee üretimi 2015 yılında %3 oranında artarken; Avrupa Birliğinin 2015 yılında üretimi

olduğu tereyağı miktarı aynı yıl Hindistan'da üretilen tereyağı miktarının ancak yarısına eşittir. AB'de 2015 yılı tereyağı üretimi, temelde sanayiye aktarılan süt miktarındaki artış ve tereyağının endüstriyel kullanımdaki yaygınlığına bağlı olarak %5 oranında artmıştır. ABD'de aynı yıl %0,4 oranında düşüşün gerçekleştiği tereyağı üretiminin, 2016 yılında dünya genelinde talepte ve süt üretimindeki artışa bağlı olarak arttığı tahmin edilmektedir.

Dünya Tereyağı ve Sade Yağ Üretimi

Kaynak: CNIEL, ZuivelNL, FAO, IDF

Tereyağı ve Sadeyağ Üretiminde Lider Ülkeler

mln ton	2015	Büyüme '14-'15
Hindistan	5.0	+3.0%
AB 28	2.2	+5.0%
ABD	0.8	-0.4%
Pakistan	0.9	+0.0%
Yeni Zelanda	0.6	-1.7%
Rusya	0.3	+3.3%
Avustralya	0.1	-19.1%

Kaynak: CNIEL, ZuivelNL, FAO, IDF

Peynir

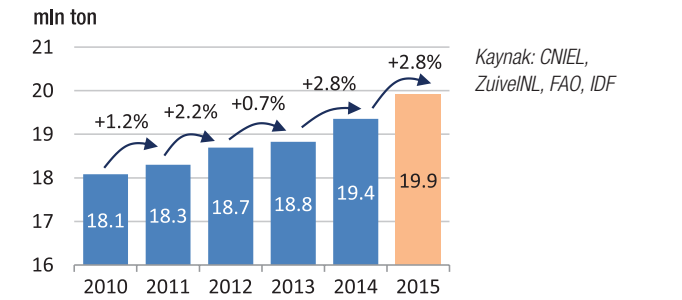
IDF verilerine göre, dünya toplam peynir üretiminin 2015 yılı için 23 milyon ton olduğu tahmin edilmektedir. IDF; tahminlerinde mükerrer hesaplamaların önüne geçebilmek adına işlem görmüş peynir üretim miktarını hesaplamaya dahil etmezken, yalnızca toplam peynir üretiminin %90'ını temsil eden inek sütünden elde edilmiş peynirleri ele almış; manda, keçi ve koyun sütlerinden elde edilen peynirler ile ev yapımı olan ve çiftlikte hane içinde tüketilen peynir miktarını yine hesaplamalarına dahil etmemiştir.

Dünyanın en büyük peynir üreticileri, çiğ süt üretiminin büyük bir kısmını peynir üretimine aktaran ve dünya toplam peynir üretiminin %45'ini temsil eden AB ile dünya toplam peynir üretiminin %27'sini temsil eden ABD'dir. AB'de peynir üretimi 2015 yılında %2,7 oranında artarken, aynı yıl ABD'de üretim artışı %2,8 oranında gerçekleşmiştir.

Ülkemizin de dahil olduğu Brezilya ve Arjantin gibi diğer önemli peynir üreticisi olan ülkelerde ise 2015 yılı peynir üretimi 500-700 bin ton aralığında gerçekleşmiştir. Dünya toplam peynir üretiminin, özellikle çiğ süt arzında yaşanan düşüşün sonucu olarak üretimi

düşen AB'nin etkisiyle, 2016 yılında oldukça az miktarda arttığı tahmin edilmektedir.

Dünya Peynir Üretimi

Kaynak: CNIEL, ZuivelNL, FAO, IDF

Tablo: Peynir Üretiminde Lider Ülkeler

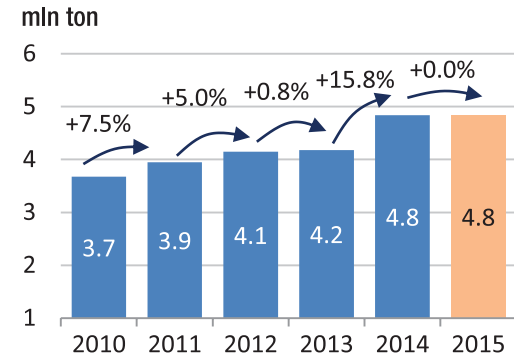
mln ton	2015	Büyüme '14-'15
AB 28	9.0	+2.7%
ABD	5.4	+2.8%
Brezilya	0.8	+2.0%
Türkiye	0.7	+5.5%
Arjantin	0.5	-2.4%
Kanada	0.4	+2.7%
Meksika	0.4	+2.5%

Kaynak: CNIEL, ZuivelNL, FAO, IDF

Süttozu

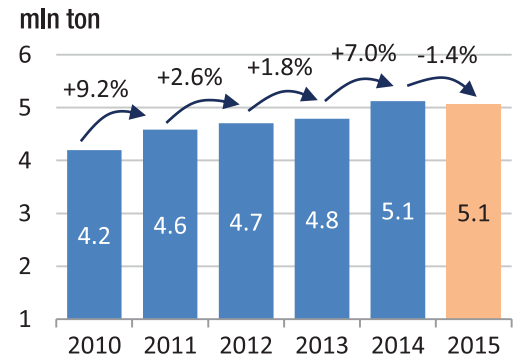
Dünya toplam süttozu üretimi 2015 yılında bir önceki yıla göre %1,4 oranında düşerek 5,1 milyon ton olarak hesaplanmıştır. Söz konusu düşüşte en büyük paya sahip unsur, dünyanın en büyük yağsız süttozu üreticisi konumundaki Yeni Zelanda üretiminde görülen %5,8 oranındaki düşüştür. Yeni Zelanda'daki üretim düşüşünün en büyük nedeni sanayiye aktarılan süt miktarındaki azalma ile aynı yıl ülkenin ihracatındaki azalmadır. Dünyanın en büyük ikinci süttozu üreticisi olan Çin, toplam üretim miktarı olan 1,1 milyon ton ile bir önceki yıla göre önemli bir artış kaydetmezken, üçüncü en büyük üretici konumundaki AB'de üretim artış oranı %2,9 olarak hesaplanmıştır. Dünya toplam süttozu üretimi 2014 yılında %7 oranında artarken söz konusu artış dünya genelinde stok miktarının yükselmesine, bu durum da 2015 yılındaki toplam üretim artışının nispeten daha düşük gerçekleşmesine sebep olmuştur.

Dünya Yağsız Süttozu Üretimi

Kaynak: CNIEL, ZuivelNL, FAO, IDF

Dünya Yağlı Süttozu Üretimi

Kaynak: CNIEL, ZuivelNL, FAO, IDF

Yağsız süttozu özelinde değerlendirildiğinde ise; 2014 yılındaki rekor üretim artışı 2015 yılındaki üretim artışını yavaşlatmıştır. AB'de 2015 yılı toplam yağsız süttozu üretimi 1,7 milyon ton olarak hesaplanmıştır (+%4,6). AB yağsız süttozu üretimindeki artış genel anlamıyla; kurutma kapasitesindeki artışa paralel olarak, sanayiye aktarılan ilave çiğ sütün yağsız süttozuna işlenebilmesi ile mümkün olmuştur. Öte yandan artışta diğer etkiye sahip bir unsur da Rusya'nın uygulamış olduğu ambargo neticesinde AB'nin bu ülkeye gerçekleştirmiş olduğu peynir ihracatının oldukça sınırlı olmasıdır.

Yağsız Süttozu Üretiminde Lider Ülkeler

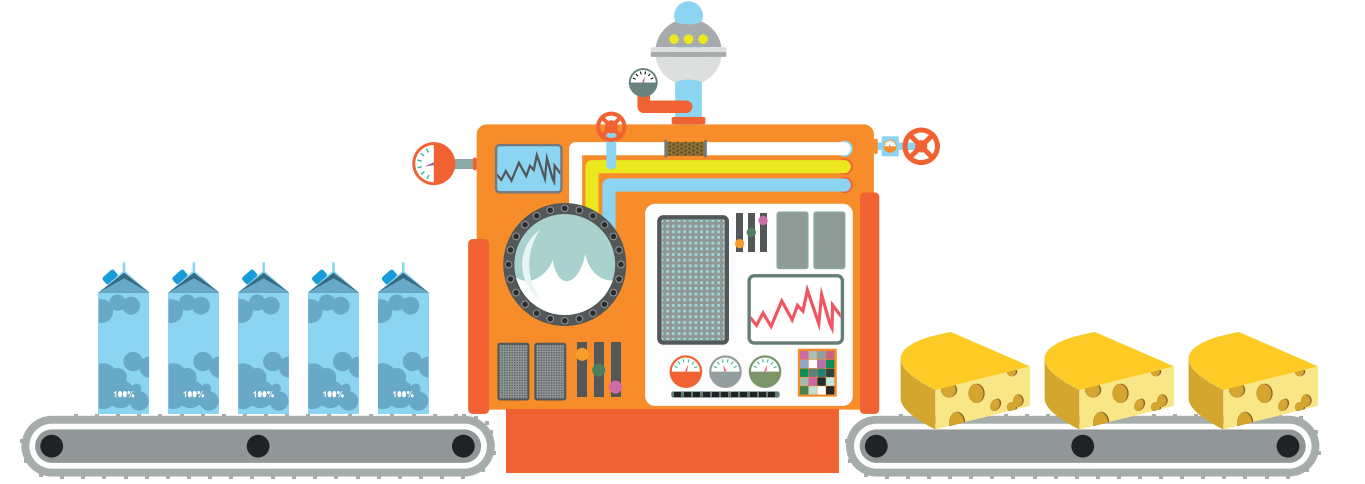
mln ton	2015	Büyüme '14-'15
AB 28	1.7	+4.6%
ABD	1.0	-1.8%
Hindistan	0.5	+3.8%
Yeni Zelanda	0.4	-10.8%
Avusturalya	0.3	+9.4%
Brezilya	0.2	+1.9%
Japonya	0.1	+7.3%

Kaynak: CNIEL, ZuivelNL, FAO, IDF

Yağlı Süttozu Üretiminde Lider Ülkeler

mln tonnes	2015	Büyüme '14-'15
Yeni Zelanda	1.4	-5.8%
Çin	1.1	+0.0%
AB 28	0.8	+2.9%
Brezilya	0.6	+0.8%
Arjantin	0.3	+9.4%
Meksika	0.1	+7.0%
Kolombiya	0.1	+0.0%

Kaynak: CNIEL, ZuivelNL, FAO, IDF

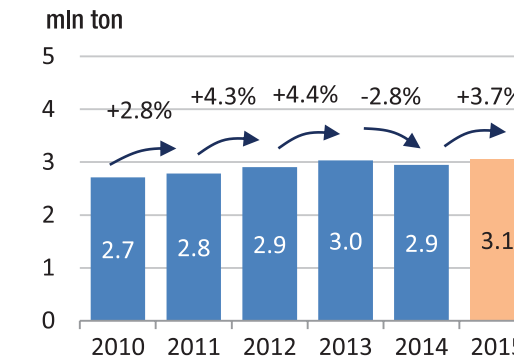

Peynir Altı Suyu Ürünleri

Sıvı peynir altı suyu, temelde peynir sanayisinin yan ürünüdür (%80'i peynir sanayisinde elde edilirken kalan kısım kazein üretiminden elde edilmektedir). Bundan dolayı peynir altı suyu daha çok AB ve ABD gibi peynir üretiminin yoğun olarak yapıldığı bölgelerde üretilmektedir. AB, 2015 yılında toplam 2,2 milyon ton (+%3,2)

üretimi ile dünyanın en büyük peynir altı suyu üreticisi konumunda yer alırken, ABD'de aynı yıl peynir üretimindeki artışa bağlı olarak peynir altı suyu ürünlerinin üretim miktarı %8,4 oranında artmıştır.

Dünya Peynir Altı Suyu Tozu Üretimi

Kaynak: CNIEL, ZuivelNL, FAO, IDF

Peynir Altı Suyu Tozu Üretiminde Lider Ülkeler

mln ton	2015	büyüme '14-'15
AB 28	2.2	+3.2%
ABD	0.5	+8.4%
Rusya	0.1	+16.8%
Arjantin	0.1	-6.1%
Avustralya	0.0	-10.0%
Kanada	0.0	+27.6%
Uruguay	0.0	+0.0%

Kaynak: CNIEL, ZuivelNL, FAO, IDF

Sektörün Liderleri – 2015

Dünya genelinde 2015 yılı içerisinde süt ürünleri fiyatlarının düşmesi, farklı bölgelerdeki pek çok ülkenin ticaret hacimlerini düşürmüştür. Yerelde para birimlerinin ABD Doları karşısında değer kaybetmesi, ABD dışındaki pek çok ülkenin gelirleri üzerinde olumsuz etki yaratmıştır. Bir yıl içerisinde ABD Doları karşısında Euro %16, Kanada Doları %14, Japon Yeni %9, Hindistan Rupisi %5, İsviçre Frankı %5 ve Çin Yuanı %2 değer kaybetmiştir.

Avrupa ülkelerindeki sanayiciler, aynı yıl Avrupa süt üretimindeki artışa rağmen, 2015 yılında çift haneli ciro kaybı yaşamışlar; yıl içerisinde bir önceki yıla göre süt alımını artıran sanayicilerin dahi satışları bir önceki yıla göre düşmüştür. Bu durum; 2015 yılında toplam süt alım miktarını %6 oranında artırarak toplam 13,8 milyar litre süt işleyen Arla Foods, %3 artırarak 10,7 milyar litre süt işleyen FrieslandCampina ve %12 artırarak 17,4 milyar litre süt işleyen Lactalis için de geçerli olmuştur.

Dünyanın En Büyük 25 Süt Sanayicisi ve Yıllara Göre Ciroları (milyar \$)

	Firma	Ülke	2013	2014	2015	Büyüme '14-'15
1	Lactalis	FR	21.2	21.9	18.9	-14%
2	Nestlé	CH	18.7	18.3	15.2	-17%
3	Fonterra	NZ	15.1	18.7	14.3	-24%
4	DFA	US	12.8	17.9	13.8	-23%
5	Danone	FR	15.7	14.8	12.3	-17%
6	FrieslandCampina	NL	15.1	15.0	12.2	-19%
7	Arla Foods	DK	13.1	14.1	11.4	-19%
8	Yili	CN	7.8	8.8	9.6	+8%
9	Saputo	CA	8.8	9.4	8.6	-8%
10	Dean Foods	US	9.0	9.5	8.1	-15%
11	Mengniu	CN	7.1	8.1	7.8	-4%
12	Meiji Dairies	JP	6.4	6.2	5.9	-5%
13	Müller	DE	-	-	5.6	-
14	Sodiaal	FR	6.1	7.2	5.5	-23%
15	DMK	DE	7.1	7.1	5.1	-28%
16	Morinaga Milk Industry	JP	6.0	5.4	5.0	-8%
17	Schreiber	US	-	-	5.0	-
18	Savencia	FR	5.9	6.1	4.9	-20%
19	Agropur	CA	3.7	4.2	4.6	+9%
20	Megmilk Snow Brand	JP	4.6	4.3	4.3	+0%
21	Glanbia Plc	IE	4.4	4.7	4.1	-13%
22	Kraft Heinz	US	-	-	4.1	-
23	Land O'Lakes	US	4.5	5.1	4.0	-22%
24	General Mills	US	3.6	3.7	3.7	-0%
25	GCMMF Amul	IN	3.0	3.4	3.6	+6%

Kaynak: CNIEL

Firmaların genelinde ticaret hacminde görülen düşüşün aksine, bazı ülkelerdeki sanayiciler sektördeki olumsuzluklardan etkilenmemiştir. Çin'de faaliyet gösteren Yili ve Hindistan'da faaliyet gösteren Amul 2015 yılında her ne kadar geçtiğimiz yıllarda olduğu gibi çift haneli oranlara ulaşmasalar da bir kez daha toplam ticaret hacimlerini artıran sanayiciler olmuştur.

Ortaklıklar, Birleşmeler ve Şirket Satın Alımları

Okyanusya

Avustralya süt sektörü 2015 yılı ile 2016 yılının ilk aylarında önemli değişikliklere sahne olmuştur. Fonterra 2015 yılında varlıklarının büyük bir kısmını tamamen satmıştır. Bega Cheese'in %9'unu 56 milyon dolara, Darnum'da yer alan tesisin %51'ini Çin'de yer alan Beingmate firmasına ve Tamar Valley yoğurt fabrikasının Lactalis'e satışını gerçekleştirmiştir. Lactalis ayrıca 2016 yılının Şubat ayında Nestle's Ski markasını 18 milyon dolara satın alarak Avustralya yoğurt pazarındaki pozisyonunu sağlamlaştırmıştır.

Son yıllarda finansal anlama zor durumda olan United Dairy Power (UDP), 2015 Nisan ayında Avustralya firmaları Burra Foods ve Murray Goulburn'a bazı varlıklarının satışını gerçekleştirmiş; aynı yılın Eylül ayında Çin'in bebek maması pazarında faaliyet gösteren Biostime International Holdings Ltd, Avustralya gıda takviyesi

üreticisi Swisse Wellness Group Pty Ltd firmasını 980 Milyon Dolar karşılığında satın almıştır. Bunun yanında 2016 yılı Mayıs ayında Çin'in lider sanayicisi Mengniu Avustralya süt sanayisinde faaliyet gösteren Burra Foods firmasının %79'unu 225 Milyon Dolar karşılığında bünyesine dahil etmiştir.

Bunların yanında Avustralya süt hayvancılığında da bazı önemli değişiklikler gerçekleşmiştir. Bir Çin firması olan New Hope Holdings ile Avustralya firması Perich Group konsorsiyumu, 27.000 dönüm arazi üzerine kurulu 3.700 baş sağmal ineğe sahip olan Moxey Farms isimli çiftliği 2015 yılı Mayıs ayında 75 Milyon Dolar karşılığında satın almış, takip eden yılın Şubat ayında ise yine bir Çin firması olan Moon Lake Investment 210 Milyon Dolar karşılığında Tasmanian Land Company çiftliğini bünyesine dahil etmiştir.

Avrupa

Fransa'da 2015 yılı içerisinde gerçekleşen şirket birleşmeleri ülke süt sektöründe önemli değişiklikler yaratmıştır. Ülkede faaliyet gösteren Eurial ile Agrial birleşerek ülkenin en büyük ikinci süt kooperatifi pozisyonuna gelmiş ve yeni oluşumun yıllık toplam süt alımı 2,7 Milyar litreye ulaşmıştır. Bunun yanında yine Fransa'da bazı peynir üreticisi firmalar da el değiştirmiştir. Eurial tahmini olarak 70 Milyon Dolar karşılığında Guilloteau firmasını satın alırken; Lactalis, 2016 yılı Haziran ayında önce Normandiya bölgesinde faaliyet gösteren Graindorge ve Reaux firmalarını daha sonra aynı yılın Ağustos ayında Maitres Laitiers du Cotentin firmasını satın almıştır. Yine aynı yılın yaz aylarında Fransız peynir grubu Bel, Mont Blanc sütü tatlılarını ve Maternie meyve kompostolarının da üretimini yapan MOM firmasının büyük bir hissesini satın alabilmek için, özel bir sermaye şirketi olan LBO France ile görüşmelere başlamıştır.

Almanya'da ise Swiss Emmi isimli firma Gläserne Molkerei'deki hisselerini %76'dan %100'e çıkarırken, 2015 yılı Mart ayında Omira, Berziksmolkerei Ansbach ile birleşmiştir. Yine 2015 yılı Mart ayında Fude & Serrahm firması Molkerei Wiegert'in %51 hissesini satın almış, aynı yılın son aylarında Andecher Molkerei Scheitz firması Fransız Savencia'nın %24,8 hissesini bünyesine dahil etmiştir.

Avusturya ve Almanya'da tesislere sahip süt proteini özelinde faaliyet gösteren Avusturya menşeli Prolactal, Israil firması Chemicals tarafından 110 Milyon Dolara satın alınmış; yine Avusturya'da faaliyet gösteren Nöm, Viyana merkezli Haas firmasını 2015 yılı Ocak ayında bünyesine dahil etmiştir.

Asya

Fransız Lactalis bazı firmaları bünyesine katarak kıta genelindeki varlığını sağlamlaştırmıştır. Firma 2015 yılı Mayıs ayında ülkemizde faaliyet gösteren Ak Gıda'nın %80 hissesini 780 Milyon Dolara satın almış; 2016 yılının ilk yarısında ise Gürcistan Sante firmasını ve Hindistan Anik Industries'i bünyesine katmıştır.

Fonterra 2015 yılı içinde Çin'de bebek maması üreticisi olan Beingmate firmasının %18,8'ini 570 Milyon Dolara satın almış, aynı yıl İrlanda firması Ornua, Şanghay menşeli üretici Ambrosia Dairy'i 2016 yılının ilk ayında bünyesine dahil etmiştir. Yine Çin'de Mengniu firması süttozu fabrikasını Yashili International firmasına 165 Milyon Dolar karşılığında satışını gerçekleştirmiş, aynı firma 2015 yılının Aralık ayında bebek maması üreticisi Dumex China'yı Danone'den 160 Milyon Dolar karşılığında satın almıştır.

TÜKETİM

Bu bölümde dünyanın farklı bölgelerindeki tüketim verileri ele alınmış, hesaplamalarda yalnızca kayıtlı üretim verileri esas alınmıştır. Dünya genelinde kayıt dışı üretim küresel pazarda önemli bir paya sahipken, bu bölümdeki tüketim verileri ülkeler özelindeki üretim, ticaret ve stok bilgileri baz alınarak hesaplanmıştır.

IDF verilerine göre, dünya toplam süt üretimi 2015 yılında, bir önceki yıla göre %2 oranında artarak 818 milyon tona ulaşırken, süt ve süt ürünlerine olan uluslararası talepte aynı yıl önemli bir artış kaydedilmemiş ve bu durum da stokların artmasına sebep olmuştur.

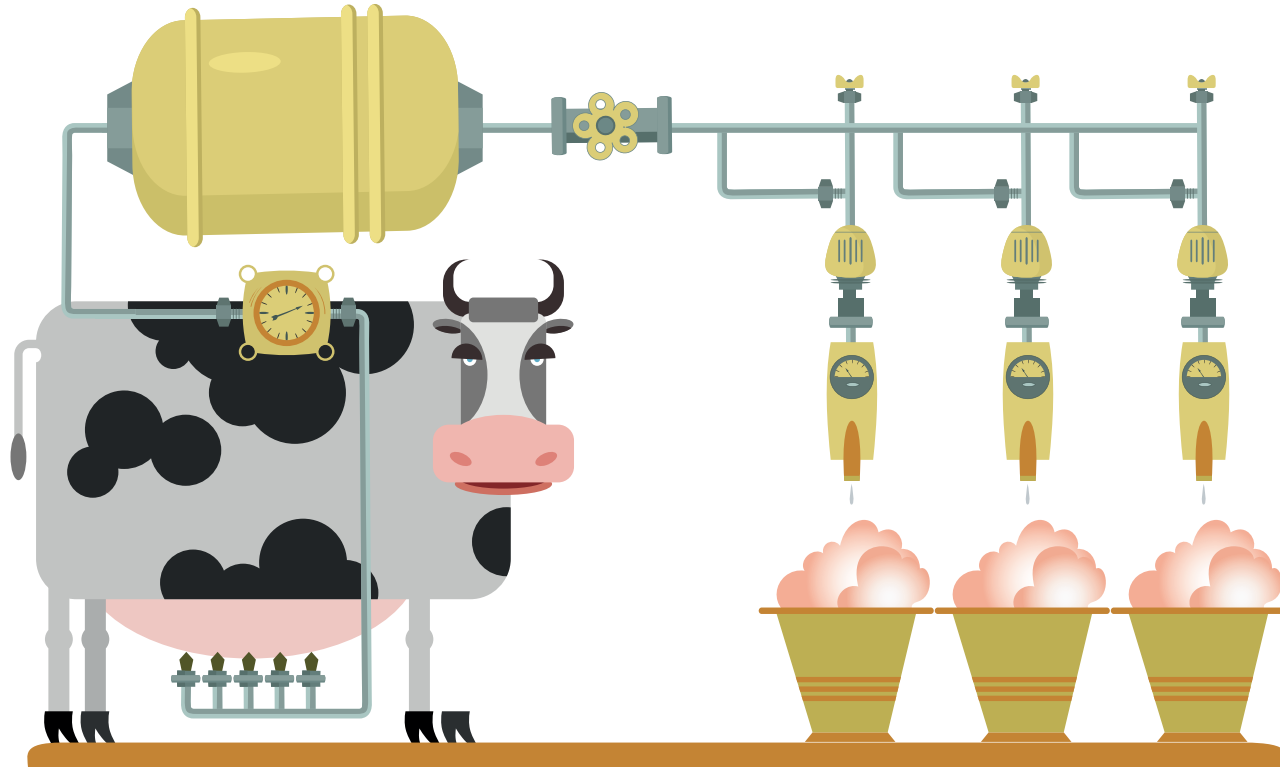
Yine IDF verilerine göre; dünya toplam nüfusu 2015 yılında yaklaşık 100 milyon artarak 7,3 milyara ulaşmış ve kişi başı süt tüketimi aynı yıl %0,6 artarak 111,3 kg süt eşdeğeri olarak hesaplanmıştır. Bu hesaplama göre 2005-2015 yılları arasındaki on yıllık süreçte kişi başı ortalama süt tüketimi 9,8 kg artış göstermiştir.

7.3 milyar

111.3 kg/kişi/yıl

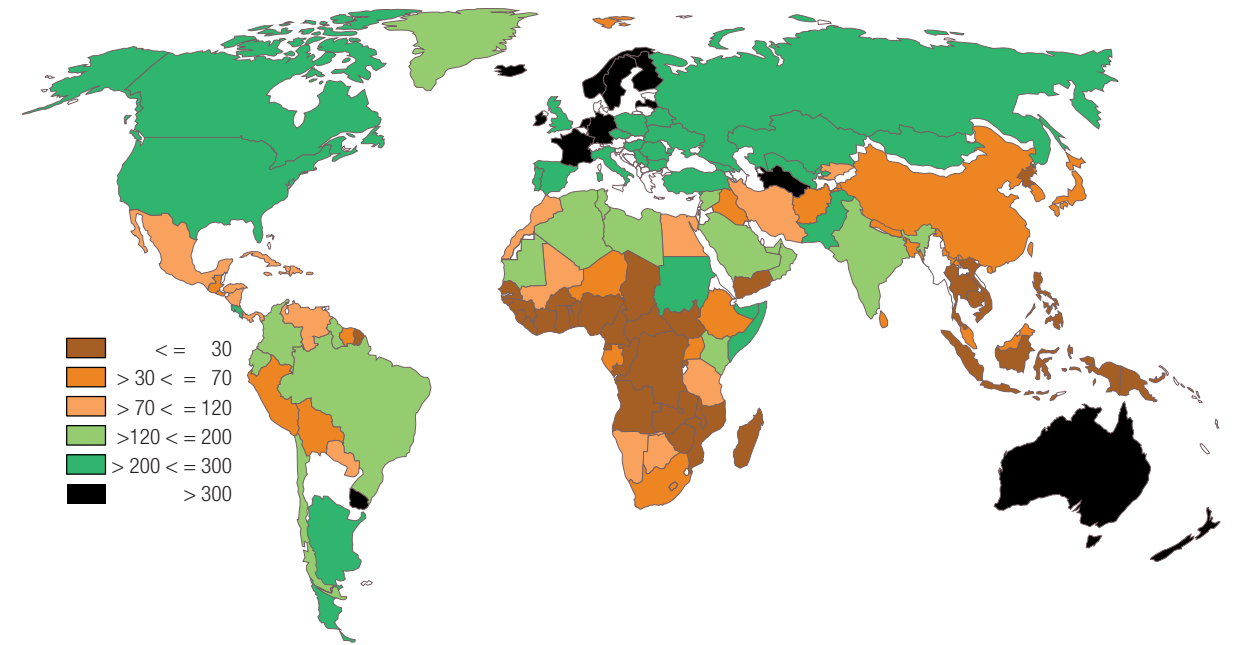
Bölgesel Tüketim

Dünya kişi başı süt tüketimi 111,3 kg süt eşdeğeri olarak hesaplanırken tüketim verileri bölgesel anlamda farklılık arz etmektedir. FAO verilerine göre 2015 yılında dünya genelindeki kişi başı süt tüketimi 50 kg (Afrika) ile 270 kg süt eşdeğeri (Avrupa) arasında değişkenlik göstermektedir. Her ne kadar Asya kıtası ülkeleri dünya toplam süt tüketiminin %43 oranı ile büyük bir kısmını temsil etse de, kıta genelindeki ortalama süt tüketimi 78 kg/kişi süt eşdeğeri.

IFCN verilerine göre, 2010-2015 yıllarını kapsayan 5 yıllık süreç içerisinde Güney Asya ülkelerindeki süt tüketimi %22 oranında artmış ve bölgedeki ülkeler dünya toplam süt tüketim miktarında görülen artışa en fazla etki eden ülkeler olmuştur. Söz konusu dönem içerisinde, Hindistan süt tüketiminde 33,4 milyon ton ECM artış gösterirken, Pakistan'da tüketim %17 oranında artmıştır. Beslenme alışkanlıklarındaki değişimden kaynaklı olarak başta

Ürdün, İran ve Suudi Arabistan'daki yüksek oranlı tüketim artışının etkisiyle Yakın ve Orta Doğu ülkelerindeki tüketim %15 oranında artmıştır. Aynı süreç içerisinde Çin'de süt tüketimi %7,6 (31,4 kg süt eşdeğeri) artarken, Rusya'da petrol fiyatlarındaki düşüşün bir sonucu olarak tüketim değerlerinde azalma meydana gelmiştir. AB açısından tüketim değerleri incelendiğinde; Hollanda (%16), Letonya (%13), Slovakya (%9) ve Lüksemburg (%37) gibi ülkelerde tüketim artmıştır. Ancak bu noktada göz önüne alınması gereken husus, tüketim verilerinin ortaya konulmasında ticaret verilerinin baz alınmasıdır. Nitekim, Lüksemburg'un AB ticaretinde transit ülke konumunda yer almasından dolayı söz konusu ülkedeki tüketim artış oranı olması gerekenden yüksek hesaplanmaktadır. Öte yandan, Birliğe üye ülkelerin ihracatının düşmesine paralel olarak stokların artması, AB genelindeki tüketim verilerinin yüksek hesaplanmasına sebep olmuştur.

Kişi Başı Süt Tüketimi, 2015 (kg süt eşdeğeri/kişi/yıl)

Kaynak: IFCN

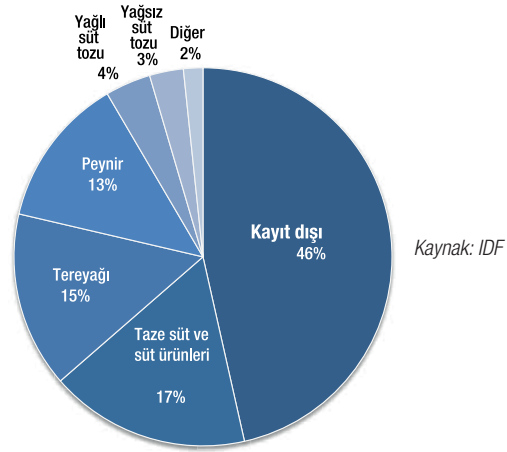
Okyanusya ve Yeni Zelanda'da süt tüketimi 2015 yılında %2 oranında artarken, Latin Amerika ülkelerindeki süte olan talep nispeten değişmemiştir (85,2 milyon ton ECM). Brezilya'da toplam tüketim %2 oranında düşmüş, Arjantin'de %3 oranında artmış ve Venezuela'da tüketim bir yıl içerisinde 4,13 milyon ton süt eşdeğerinden %21 oranında düşerek 3,27 milyon ton süt eşdeğerine gerilemiştir.

Ürünlere Göre Tüketim

Dünyada üretilen toplam süt ve süt ürünlerinin büyük bir kısmını endüstriyel olarak işleme tabi tutulmamış ürünler oluşturmaktadır. FAO verilerine göre, gelişmekte olan ülkelerde kayıt dışı üretim oranı %80'e kadar çıkmakta ve bu durum da süt ve süt ürünlerinde nihai tüketicie ulaşan kesin miktarın tayinini zorlaştırmaktadır.

Bu raporun oluşmasında esas alınan temel kaynaklardan biri olan ve IDF tarafından yayınlanan "World Dairy Situation" çalışmasında yer alan sanayiye aktarılan ve işlem görmüş çiğ süt miktarı, toplam üretimin %54'ünü temsil etmektedir. Kişi başı süt tüketim miktarının tayininde uygulanan süt eşdeğeri hesaplaması çiğ sütteki yağ ve protein değerlerine göre yapılmakta ve kayıt dışı olarak pazarlanan çiğ süt (yaklaşık olarak toplam üretimin %46'sı) hesaplamaya dahil edilmemektedir. Dünya genelinde süt; içme sütü, fermente ürünler, yoğurt, krema gibi taze ürün (%17) olarak ya da tereyağı (%15), peynir (%13) veya süt tozu olarak tüketilmektedir.

Ürünlere Göre Süt Tüketim Dağılımı

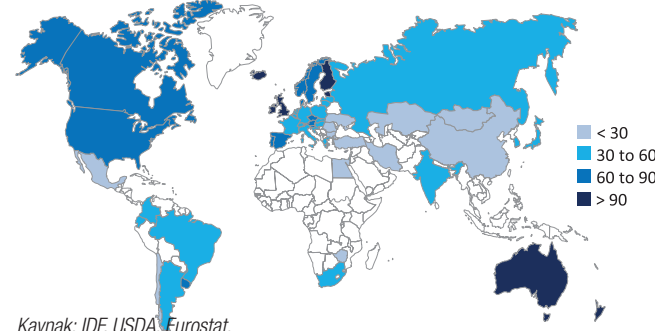

Çalışmanın, "tüketim" başlığı altında yer alan bundan sonraki bölümünde ele alınan ülke bazındaki tüketim verileri, IDF tarafından kuruluşa üye devletlerden toparlanmış olan içme sütü, tereyağı ve peynir istatistiklerinden elde edilmiş olup, kayıt dışı olarak üretilen ya da pazarlanan miktar hesaplamalara dahil edilmemiştir. Tüketim verilerinin doğrulanması ise bu ürünlerin ülkeler özelindeki üretim miktarı, işlenmesi ve ticaretine ilişkin veriler ile yapılmaktadır.

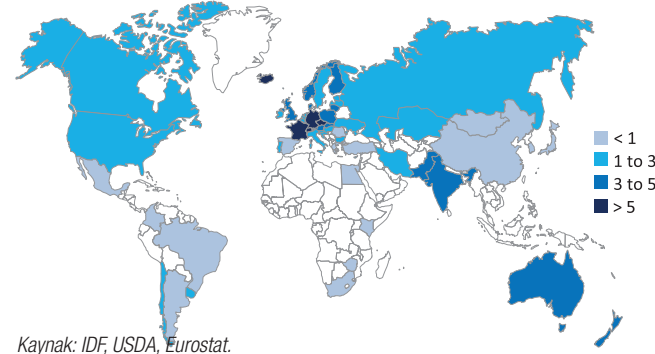
Aşağıdaki renklendirilmiş dünya haritasında ülkelere göre kişi başı içme sütü, tereyağı ve peynir tüketim miktarları belirtilmektedir. Buna göre kişi başı 100 kg'ın üzerinde içme sütü tüketimine sahip

ülkeler Avustralya, Yeni Zelanda ve bazı Avrupa ülkeleri iken, bu ülkeleri takiben ikinci sıradaki en yüksek içme sütü tüketimine sahip bölge ortalama 70 kg/kişi ile Kuzey Amerika'dır. Kişi başına düşen tereyağı tüketimi Fransa'da 8 kg ve Almanya'da 6 kg olarak hesaplanırken, genel anlamıyla Avrupa en yüksek tereyağı tüketiminin olduğu bölge olmuştur. Çalışmaya göre tereyağı tüketiminin yüksek olduğu diğer ülkeler Okyanusya, Hindistan ve Pakistan iken; Kuzey Amerika, İsrail ve Avrupa peynir tüketiminde ilk sırayı almış ve Avrupa ülkeleri özelinde yıllık kişi başı peynir tüketimi 20 kg'ı geçmiştir.

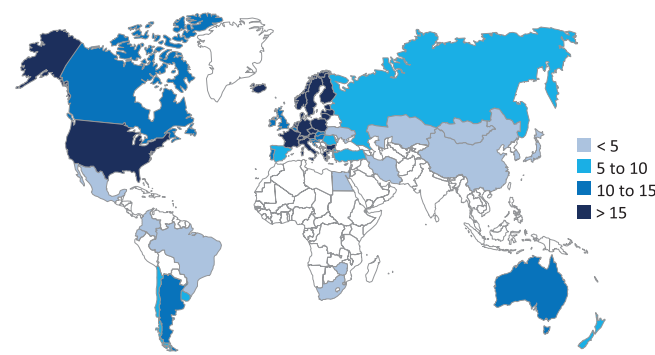
Dünya İçme Sütü Tüketimi

Dünya Tereyağı Tüketimi

Dünya Peynir Tüketimi

Yıllara Göre Kişi Başı İçme Sütü Tüketimi*

Ülke / Yıl	2012	2013	2014	2015
Ukrayna	123,30	117,70	123,06	122,64
Avustralya	109,60	107,18	110,07	112,65
Belarus	114,74	105,40	110,53	110,57
Yeni Zelanda	95,81	101,01	110,12	109,74
ABD	88,12	86,19	84,71	83,25
Kanada	87,19	84,64	82,78	81,94
Rusya	76,77	70,80	68,74	66,22
AB-27	62,28	62,11	62,57	61,07
Arjantin	50,67	48,54	47,56	48,37
Brezilya	42,30	44,24	46,88	47,63
Hindistan	41,15	42,52	44,01	45,57
Meksika	34,14	33,62	33,34	32,95
Japonya	31,82	31,30	30,85	30,97
Güney Kore	31,81	31,84	30,75	30,42
Tayvan	14,59	15,25	15,45	15,95
Çin	9,97	10,53	11,06	11,16
Filipinler	0,54	0,59	0,63	0,58

*Her ülkenin kişi başı tüketimi, toplam tüketimin (Kaynak FAS-USDA) nüfusa (Kaynak FAO) bölünmesiyle elde edilmiştir. Kaynak: clal.it

Tüketim Tahminleri

OECD-FAO Tarımsal Tahminlerine göre nüfus artışı, gelirdeki artış ve beslenme alışkanlıklarındaki değişime bağlı olarak önümüzdeki yıllarda süt ve süt ürünlerine olan talep daha fazla artacaktır (Amerika merkezli Population Reference Bureau tahminlerine göre dünya nüfusu 2050 yılında, 2016 yılına göre %33 oranında artarak 9,9 milyara ulaşacaktır). Söz konusu faktörlerin toplam süt ve süt ürünleri tüketimini yıllık olarak %2, önümüzdeki on yıllık süreç içerisinde ise %22 oranında (yağsız kuru madde üzerinden süt eşdeğeri olarak) artıracığı tahmin edilmektedir. Tüketimdeki artış oranı gelişmiş ülkelerde (+%2,7/yıl) ve gelişmekte olan ülkelerde (+%2,8/yıl) daha yüksek olması beklenmektedir. Dünya genelindeki

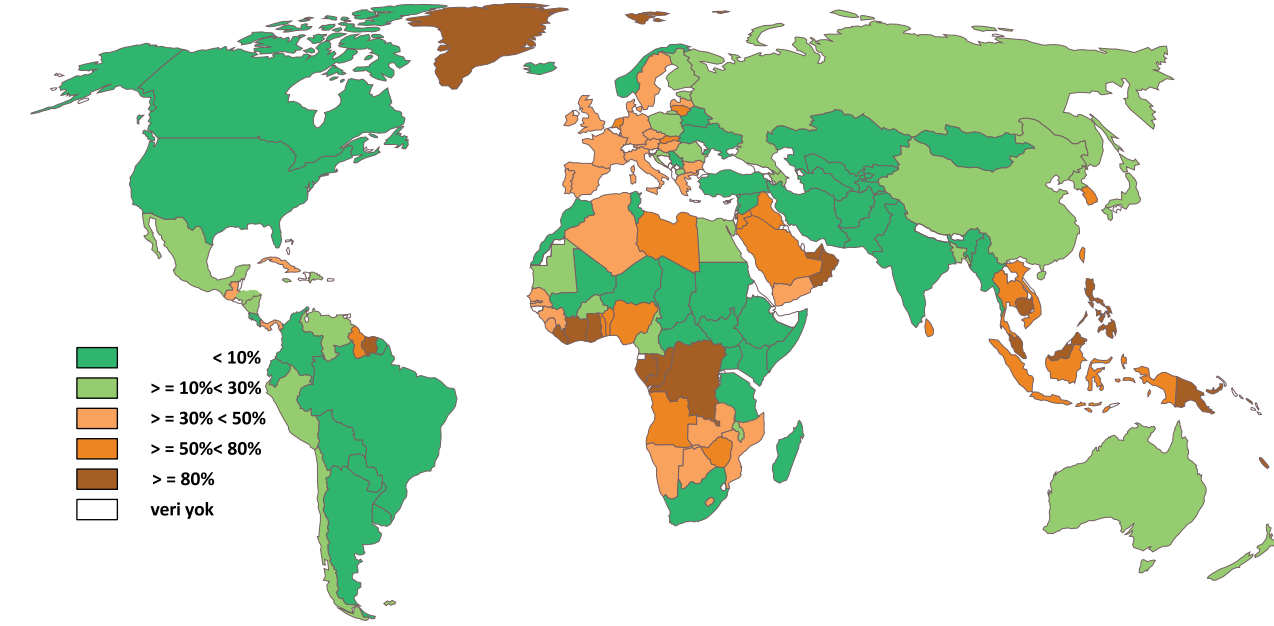
Kişi başına tüketilen süt miktarına (süt eşdeğeri olarak) ilişkin olarak IFCN tarafından yapılan çalışmaya göre ise Avustralya, Norveç, Fransa, Almanya gibi ülkelerde kişi başı süt tüketimi 300 kg süt eşdeğerinin üzerindeyken, ülkemizin de dahil olduğu pek çok Avrupa ülkesi ile ABD'de süt tüketimi 200 kg/kişi süt eşdeğerinin üzerindedir.

SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ TİCARETİ

Dünya süt ve süt ürünleri ticaretindeki¹ büyüme hızı (AB iç ticareti hariç)² 2015 yılında, başta Çin'de olmak üzere uluslararası talepte meydana gelen düşüşün ve Rusya'nın ithalata uygulamış olduğu ambargonun bir sonucu olarak bir önceki yıllara göre düşmüştür. IDF verilerine göre; söz konusu faktörlere bağlı olarak dünya toplam süt ve süt ürünleri ticaret hacmi bir önceki yıla göre sadece %0,3 artarak 69,8 milyon ton süt eşdeğeri³ olarak hesaplanmıştır.

Süt ve süt ürünlerine olan talebin azalması ile Avrupa ve Okyanusya gibi ihracatçı ülkelerde meydana gelen üretim artışının aynı döneme rast gelmesi fiyatlar üzerinde baskı oluşturmuştur. Bunun yanında hava şartlarının elverişli olması ve AB'de 2015 yılı Mart ayında üretim kotalarının kalkması da süt üretimini artırmıştır.

Ülkelere Göre İthalatın İç Tüketimdeki Payı

Kaynak: IFCN

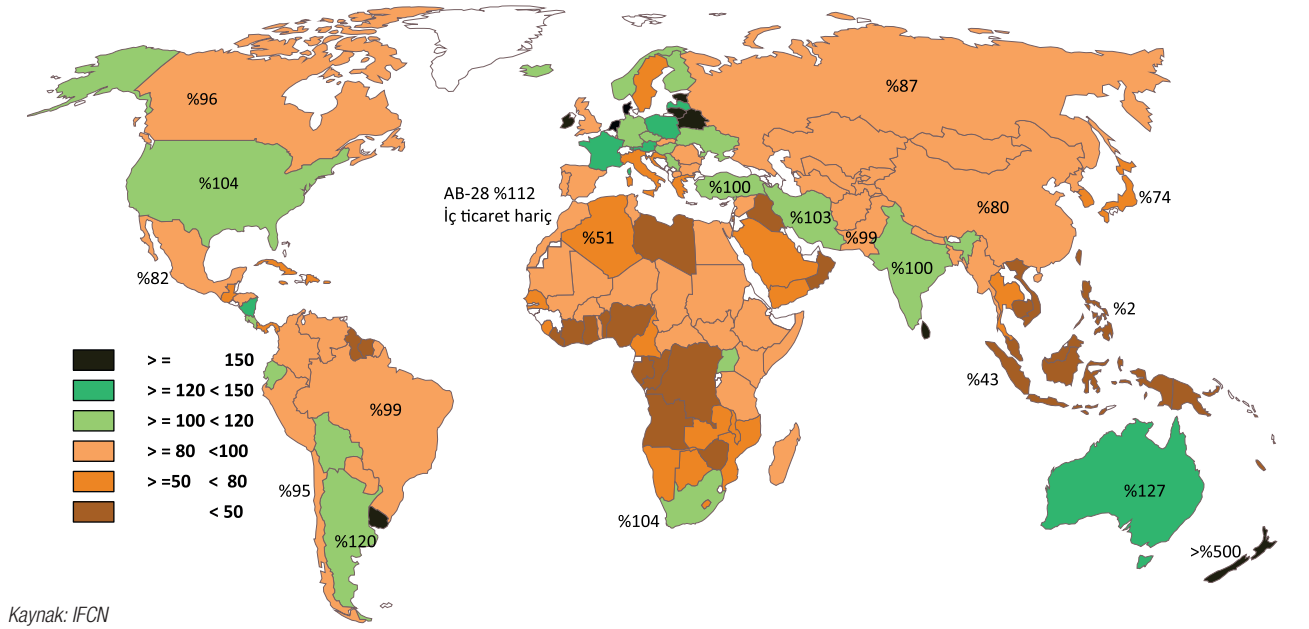
Her ne kadar dünyada üretilen toplam süt miktarının büyük bir kısmı üretildiği bölgede tüketilmekte, ortalama olarak yalnızca %9'u uluslararası ticarete konu oluyorsa da, uluslararası ticaret global sektör ekonomisi için hayati önem taşımaktadır.

¹ AB iç ticareti hariç toplam küresel ihracat miktar – ihracat miktarı Gümrük Tarife Cetvelinin 4. Faslında yer alan tüm başlıkları kapsar.

² AB iç ticareti 2015 yılında 60,2 milyon ton süt eşdeğeri olarak hesaplanmıştır

³ Ticarete konu olan süt ürünleri miktarının süt eşdeğeri bazında hesaplanması, yağsız kuru madde üzerinden yapılmıştır.

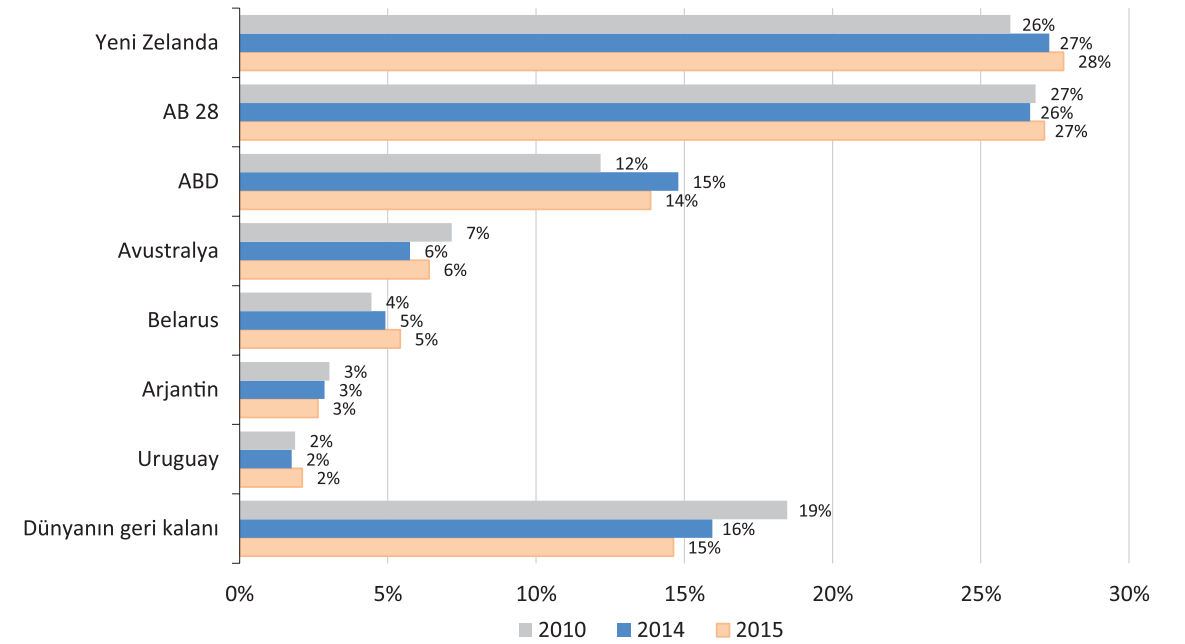
Ülkelerin Kendi Kendine Yeterlilik Oranı (2015)

Kaynak: IFCN

Aşağıdaki grafikte de görüleceği üzere Yeni Zelanda, dünya toplam süt ve süt ürünleri uluslararası ticaretinin %28'sini temsil ederek en büyük ihracatçı ülke konumundadır. Avrupa Birliği ise dünya toplam ticaretinde %27 oranındaki payı ile en büyük ikinci ihracatçı iken Birliğin toplam ihracat miktarının yarından fazlası Hollanda, Almanya ve Fransa tarafından gerçekleştirilmiş ve genel anlamıyla dünya toplam ticaretinin %80'i 5 ülke tarafından yapılmaktadır.

2010-2015 Yılları Arasında Temel İhracatçılar ve İhracat Payları* (süt eşdeğeri olarak)

Kaynak: ZuiwelNL, Comtrade.

*Referans alınan dünya toplam ticaret hacmi 2010 için 55,1 milyon ton, 2014 için 69,2 milyon ton ve 2015 için 69,4 milyon ton süt eşdeğeridir.

Ürünlere Göre Ticaret

Süt Ürünlerinin Dünya Toplam Dış Ticaretindeki Payları

ÜRÜN	TOPLAM TİCARETTEKİ PAYI
Kuru Hammaddeler	%35,3
Yağlı Süttozu	%12,7
Yağsız Süttozu	%10,6
Diğer (PST, Laktoz, Kazein vb.)	12,0
Peynir	%31,9
Yarı Sert Peynirler (Edam, Emmander vb)	%19,9
Taze Peynirler (Mozarella vb.)	%7,7
Diğer (yumuşak peynirler, rende peynirler, mavi damarlı peynirler vb.)	%4,4
Tereyağı	%17,0
Tereyağı	%11,6
Diğer (sadeyağ, margarin vb.)	%5,4
Taze Ürünler	%13,2
Yağlı Süt	%6,8
Krema	%3,7
Diğer (yağsız/yarım yağlı süt, buttermilk, yoğurt vb.)	%2,8
Koyulaştırılmış Süt	%2,5

Kaynak: IFCN

Peynir

Dünyada ticarete konu olan peynir miktarı 2015 yılında, bir önceki yılın ticaret hacminde görülen düşüş ve hemen hemen tüm peynir tedarikçisi ülkeleri etkileyen Rusya ambargosu sebebiyle %0,1 düşerek 2,2 milyon ton süt eşdeğeri seviyesinde kalmıştır.

Avrupa Birliği, toplam dünya peynir ticaretinin %33'ünü gerçekleştirerek 2015 yılında bir kez daha dünyanın en büyük ihracatçısı olmuştur. IDF verilerine göre her ne kadar Hollanda, AB toplam peynir ihracatının %18'ini gerçekleştirerek Birliğe üye en büyük ihracatçı ülke olsa da; Hollanda, konumu gereği Rotterdam gibi önemli liman kentlerinin varlığı ile Birlik için önemli bir dağıtım noktasıdır. Avrupa Birliği peynir ihracat miktarında bir önceki yıl ile karşılaştırıldığında önemli ölçüde bir değişiklik olmamıştır. Rusya'nın 2014 yılı Ağustos ayında uygulamış olduğu ithalat ambargosu öncesinde Birliğin toplam peynir ihracatının üçte biri bu ülkeye yapılmaktaydı. Ambargo sonrasında Avrupa Birliği ülkeleri ABD, Japonya, Güney Kore ve Suudi Arabistan gibi diğer ülkelere yapmış oldukları ihracatı 2015 yılında artırarak buradaki açığı kapatmışlardır. Birliğe üye ülkelerin Rusya'ya peynir ihracatı yapamaması, Rusya'nın Belarus gibi farklı tedarikçi ülkelere yönelmesine ve dolayısıyla Belarus'un 2015 yılı peynir ihracatının %7 oranında artmasına sebep olmuştur.

Yeni Zelanda'nın 2015 yılı içerisinde Çin'e yapmış olduğu yağlı süttozu ihracat miktarındaki önemli düşüşün ardından, ülke farklı ürünlerin ihracatına ilişkin Pazar odağını çeşitlendirmiş ve peynir ihracatını 50 bin ton (%18) artırmış; ABD'de ise güçlü iç talebin yanında uluslararası pazardaki fiyatların düşüklüğü toplam peynir ihracat miktarının %14 oranında düşmesine neden olmuştur.

Avustralya 2015 yılında peynir ihracat miktarını %14 gibi önemli bir oranda artırmıştır. Artışta en büyük etkiye sahip unsur, aynı yıl Japonya'ya bir önceki yıla kıyasla 18 bin ton ilave peynir ihracatı gerçekleştirmiş olmasıdır. Avustralya toplam peynir ihracatının %55'den fazlasını Japonya'ya yapmaktadır.

Genel anlamıyla; her ne kadar güncel olarak bir ambargo söz konusu olsa da Rusya, uluslararası peynir ticaretinde Japonya, ABD, Meksika ve Güney Kore'nin de ötesinde başat rol oynamaktadır. Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi Orta Doğu ülkelerine 2015 yılı içerisinde yapılan peynir ihracatı, petrol fiyatlarındaki düşüşten önemli ölçüde etkilenmiştir. Bunun yanında Çin, 2015 yılında toplam peynir ihracatını bir kez daha çift haneli oranlarda (%19) artırmış ve bu yüzden peynir ihracat pazarındaki önemini giderek artırmaktadır.

En Büyük 10 Peynir İhracatçısı Ülke - 2015

No.	İhracatçı	1 000 ton	pay	büyüme '14-'15
1.	AB 28	719.3	32.5%	+0.1%
2.	Yeni Zelanda	327.5	16.6%	+17.8%
3.	ABD	316.7	12.1%	-14.1%
4.	Belarus	177.6	7.5%	+6.5%
5.	Avustralya	171.1	6.7%	+14.1%
6.	Mısır	141.9	5.2%	+23.6%
7.	İsviçre	64.2	2.9%	+0.9%
8.	Arjantin	43.5	2.5%	-23.0%
9.	Türkiye	41.4	2.1%	-4.1%
10.	Nikaragua	37.9	1.9%	+15.6%
	Dünya	2 214.3	100.0%	-0.1%

Kaynak: ZuivelNL, Comtrade.

Tereyağı ve Sadeyağ

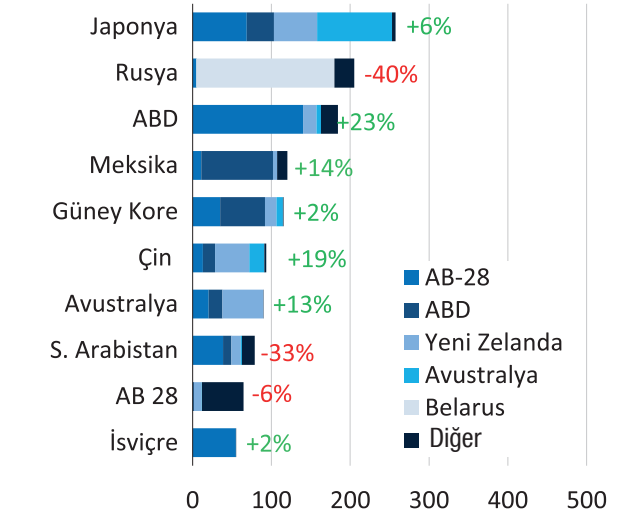
Dünya tereyağı ve sadeyağ ticaret miktarı 2015 yılında bir önceki yıla göre %5 oranında düşerek 968 bin ton tereyağı eşdeğeri olarak gerçekleşmiştir. Dünyada ticarete konu olan toplam tereyağı ihracatının %92'si, 10 ülke tarafından yapılırken, Yeni Zelanda %55 oranındaki ihracat payı ile dünyanın en büyük tereyağı tedarikçisidir. Çin 2015 yılında, Yeni Zelanda'nın en büyük pazarı konumunda yer alırken, bir önceki yıla göre az miktardaki düşüşe rağmen, Yeni Zelanda toplam tereyağı ihracatının %15'ini bu ülkeye yapmaktadır. Yeni Zelanda; Çin haricinde Meksika, Mısır, Filipinler, Birleşik Arap Emirlikleri, İran, ABD, Cezayir, Rusya, AB ülkeleri ve Suudi Arabistan gibi oldukça geniş bir coğrafyaya tereyağı ihracatı gerçekleştirmektedir.

En Büyük 10 Tereyağı İhracatçısı Ülke - 2015

No.	İhracatçı	1 000 ton	pay	büyüme '14-'15
1.	Yeni Zelanda	529.5	54.7%	-1.6%
2.	AB 28	165.2	17.1%	+10.6%
3.	Belarus	80.0	8.3%	+20.7%
4.	Avustralya	36.9	3.8%	-19.3%
5.	ABD	23.8	2.5%	-68.1%
6.	Uruguay	20.4	2.1%	-4.3%
7.	Ukrayna	11.6	1.2%	+14.8%
8.	Meksika	9.3	1.0%	+25.5%
9.	Hindistan	9.0	0.9%	-9.8%
10.	Arjantin	8.8	0.9%	-35.6%
	Dünya	968.2	100.0%	-4.7%

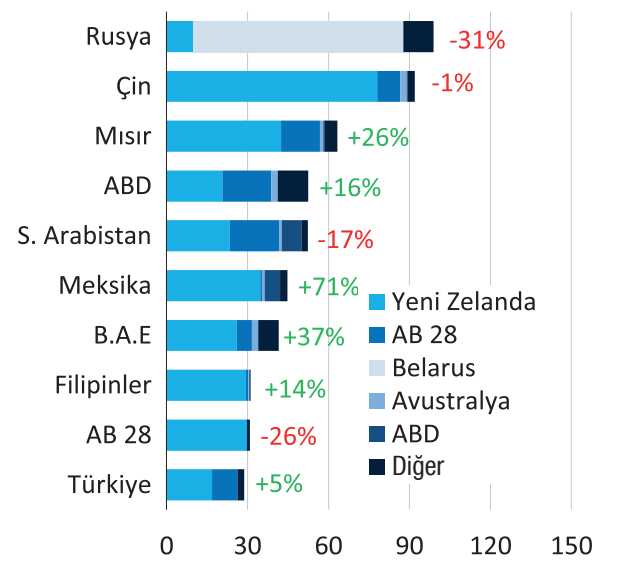
Kaynak: ZuivelNL, Comtrade.

En Büyük 10 Peynir İthalatçısı Ülke – 2015 (x1000 ton)

Kaynak: ZuivelNL, Comtrade.

En Büyük 10 Tereyağı İthalatçısı Ülke – 2015 (x1000 ton)

Kaynak: ZuivelNL, Comtrade.

Avrupa Birliği tereyağı ve sadeyağ ihracatı 2015 yılında bir önceki yıla göre %11 oranında artarak 165 bin tona ulaşmıştır.

Rusya'nın uyguladığı ambargo ile ülkenin toplam tereyağı ve sadeyağ ithalatı 2015 yılında %31 oranında azalmış, ancak ülke yine de Çin'den sonra dünyanın en büyük tereyağı pazarı olma statüsünü korumuştur.

Dünyada uluslararası ticarete konu olan tereyağı ve sadeyağ çok fazla sayıda ülkeye ihraç edilmekte ve bu ülkelerin büyük bir çoğunluğu Asya, Kuzey Afrika ve Orta Doğuda yer almaktadır. Çin, 2010-2015 yılları arasında toplam tereyağı ithalat miktarını üç katına çıkarmış ve bugün Asya kıtasının en önemli pazarı konumuna gelmiştir. Bunun yanında; Mısır, Afrika kıtasının en büyük pazarı olurken Suudi Arabistan ise Orta Doğu ülkeleri arasında ithalat kapasitesi en yüksek ülke konumunda yer almaktadır.

Yağlı Süttozu

Dünyada ticarete konu olan yağlı süttozu miktarı 2015 yılında %2 oranında düşerek yaklaşık 2,5 milyon ton olarak hesaplanmış ve söz konusu ticaret miktarının %55'i dünyanın tartışmasız en büyük tedarikçisi olan Yeni Zelanda tarafından gerçekleştirilmiştir. Toplam ticaret miktarındaki düşüşün en büyük sebebi, dünyanın en büyük yağlı süttozu pazarı olan Çin'de aynı yıl görülen talep azalmasıdır. Çin'e 2015 yılında yapılan yağlı süttozu ihracatı %38 gibi önemli bir oranında (250 bin ton) düşse de ülke yine de dünya toplam ticaretinin %16'sını temsil etmektedir.

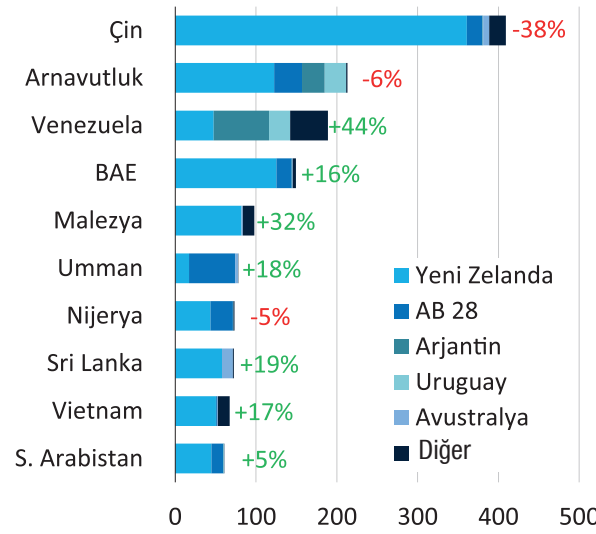
Yeni Zelanda'nın toplam yağlı süttozu ihracatının %26'sını gerçekleştirdiği Çin'de talep 2015 yılı içerisinde azalmış, ülke Malezya, Vietnam, Sri Lanka, Birleşik Arap Emirlikleri, Cezayir ve Nijerya'nın yanında Venezuela gibi diğer pazarlara ağırlık vermiştir.

En Büyük 10 Yağlı Süttozu İhracatçısı Ülke - 2015

No.	İhracatçı	1 000 ton	pay	büyüme '14-'15
1.	Yeni Zelanda	1 377.3	55.4%	-3.0%
2.	AB 28	382.2	15.4%	-1.6%
3.	Arjantin	137.0	5.5%	-4.5%
4.	Uruguay	97.5	3.9%	+62.4%
5.	Avustralya	65.5	2.6%	-19.3%
6.	Brezilya	41.4	1.7%	+5.5%
7.	Belarus	37.6	1.5%	+19.3%
8.	ABD	33.8	1.4%	-38.2%
9.	Malezya	22.1	0.9%	+110.5%
10.	Filipinler	21.1	0.8%	+171.8%
	Dünya	2 488.1	100.0%	-1.8%

Kaynak: ZuivelNL, Comtrade.

En Büyük 10 Yağlı Süttozu İthalatçısı Ülke - 2015

Kaynak: ZuivelNL, Comtrade.

Yağsız Süttozu

Süt ürünleri arasında diğer ürün gruplarının aksine yağsız süttozu ticareti 2015 yılında yaklaşık %7 oranında artarak 2,2 milyon tonun üzerine çıkmıştır.

Avrupa Birliği'nin Rusya'ya yapmış olduğu peynir ihracatındaki düşüşün ardından Birlik üyesi ülkelerdeki sanayiciler üretimlerinde yağsız süttozu ve tereyağına ağırlık vermiş ve bu durum toplam üretim miktarının ve fiyatların düşmesine paralel olarak stok miktarlarını artırmıştır.

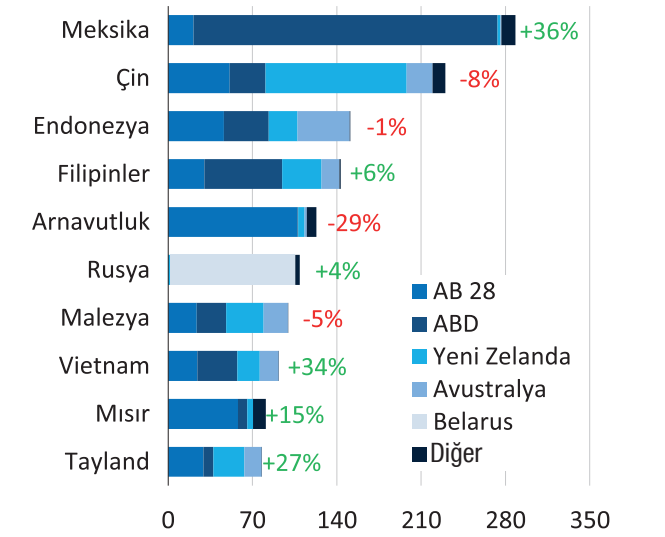
Yağsız süttozu ihracatındaki artış, büyük ölçüde temel ihracatçı ülkelerin -Malezya ve Hindistan hariç- ihracat miktarındaki artıştan kaynaklanmıştır. Uluslararası piyasada yağsız süttozu fiyatlarındaki düşüş, Hindistan'ın yağsız süttozu ihracatını olumsuz etkilemiş ve ülkede stokların artmasına sebep olmuştur.

En Büyük 10 Yağsız Süttozu İhracatçısı Ülke - 2015

No.	İhracatçı	1 000 ton	pay	büyüme '14-'15
1.	AB 28	671.1	30.0%	+3.7%
2.	ABD	559.7	25.0%	+2.5%
3.	Yeni Zelanda	411.2	18.4%	+7.5%
4.	Avustralya	203.6	9.1%	+23.2%
5.	Belarus	110.7	4.9%	+19.8%
6.	Ukrayna	34.5	1.5%	+25.3%
7.	Malezya	28.8	1.3%	-10.2%
8.	Uruguay	27.4	1.2%	+18.1%
9.	Arjantin	24.2	1.1%	+12.2%
10.	Hindistan	17.2	0.8%	-71.7%
	Dünya	2 236.6	100.0%	+6.6%

Kaynak: ZuivelNL, Comtrade.

En Büyük 10 Yağsız Süttozu İthalatçısı Ülke - 2015 (x 1000 ton)

Kaynak: ZuivelNL, Comtrade.

Peynir Altı Suyu Tozu ve Peynir Altı Suyu Ürünleri

Peynir altı suyu tozu ve ürünleri* dünya toplam ticaret miktarı 2015 yılında %4 oranında azalarak 1,7 milyon ton olarak hesaplanmıştır. Ticaret hacmindeki düşüşün temel sebeplerinden biri ABD'nin ihracat miktarındaki azalmadır. ABD'nin toplam ihracat miktarı 2015 yılında 96 bin ton azalırken; başta ABD, Yeni Zelanda ve Belarus olmak üzere diğer büyük ihracatçı ülkeler ticaret hacimlerini artırmıştır.

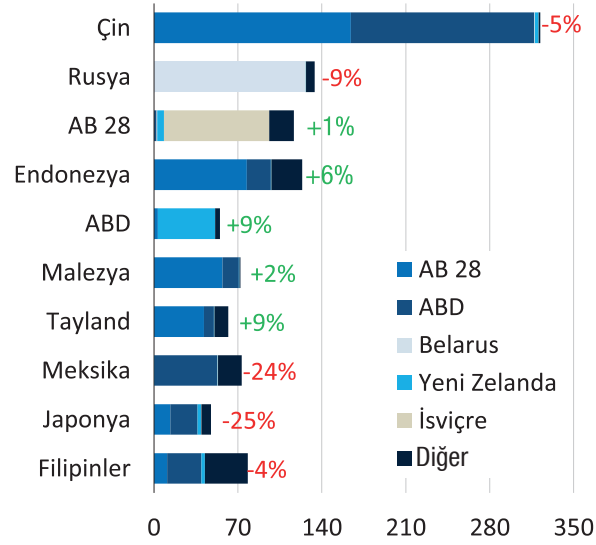
Dünya peynir altı suyu ticaretinde öncü ülkeler AB ve ABD iken, pazardaki söz konusu iki oyuncu dünya toplam ticaretinin %62'sini gerçekleştirmektedir. AB'nin peynir altı suyu ve ürünlerinde temel ihracat pazarlarını oluşturan Çin, Endonezya, Malezya, Tayland ve Vietnam gibi ülkeler 2015 yılında Birlik üyesi ülkelere ithalatlarını artırmış, en büyük artış %7 oranı ile Çin'de gerçekleşmiştir. Çin, tek başına AB'nin toplam ihracatının %25'inden fazlasını gerçekleştirdiği ülke olarak, Birliğin en önemli pazarı konumunda yer almaktadır.

En Büyük 10 Peynir Altı Suyu İhracatçısı Ülke - 2015

No.	İhracatçı	1 000 ton	pay	büyüme '14-'15
1.	AB 28	624.8	36.2%	+6.6%
2.	ABD	435.9	25.3%	-18.1%
3.	Belarus	129.5	7.5%	+6.9%
4.	Yeni Zelanda	91.8	5.3%	+14.8%
5.	İsviçre	91.3	5.3%	+0.5%
6.	Arjantin	63.9	3.7%	-6.3%
7.	Kanada	43.8	2.5%	-15.7%
8.	Avustralya	28.3	1.6%	-14.7%
9.	Ukrayna	26.6	1.5%	+19.2%
10.	Türkiye	24.1	1.4%	-41.6%
	Dünya	1 723.9	100.0%	-4.0%

Kaynak: ZuivelNL, Comtrade.

En Büyük 10 Peynir Altı Suyu İthalatçısı Ülke – 2015 (x 1000 ton)

Kaynak: ZuivelNL, Comtrade.

2016 Yılı Ticaret Verileri

Dünya süt ve süt ürünleri ticaretindeki büyümenin 2016 yılının ilk altı aylık dönemi içerisinde bir önceki yıla göre düştüğü (-%2,6), ancak yıl toplamı olarak toplam ticaret hacmindeki artış oranının %1,5 olduğu tahmin edilmektedir.

Ülkeler özelinde ihracat verileri değerlendirildiğinde; 2016 yılı Haziran ayına kadar AB, ABD, Avustralya ve Arjantin'in ticaret hacmindeki büyümenin bir önceki yılın aynı dönemine göre azaldığı, Rusya'ya gerçekleştirdiği ihracat sayesinde Belarus'un ve Yeni Zelanda'nın ihracatının arttığı görülmüştür.

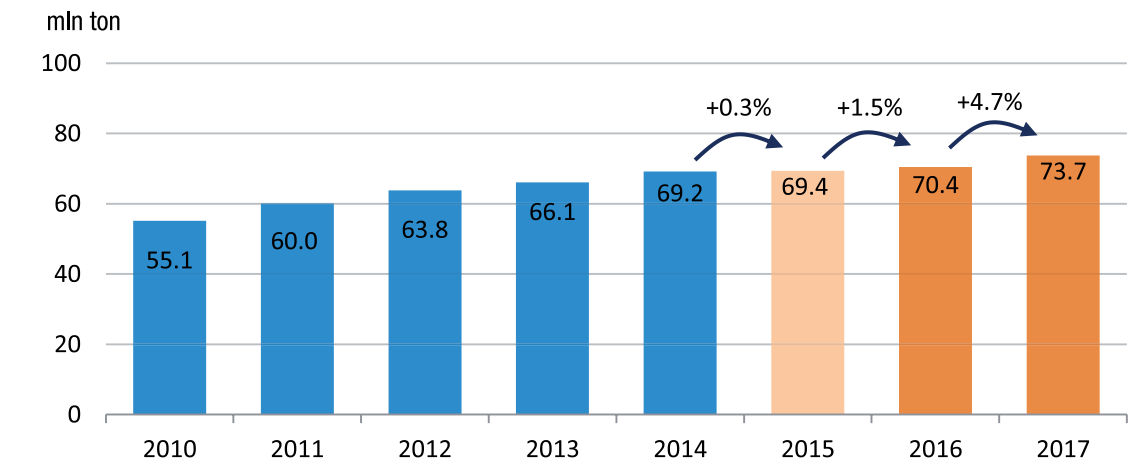
Dünya toplam süt ve süt ürünleri ticaret hacminde 2016 yılı Haziran ayına kadar devam eden düşüş, ağırlıklı olarak koyulaştırılmış süt ve yağsız süttozu ile az da olsa yağlı süttozu ürünlerinin ticaret miktarındaki düşüşten kaynaklanmıştır. Koyulaştırılmış süt

ticaretindeki düşüşün altında yatan temel neden AB'nin aynı yıl üretim miktarını düşürmesi iken, yağsız süttozundaki düşüş ihracat kapasitesi yüksek olan AB ve ABD gibi ülkelere kaynaklanmaktadır.

Peynir ve tereyağı ticaret rakamları incelendiğinde; her ne kadar Rusya ambargosu devam etse de söz konusu ürünlerin ticaret hacimlerinde kayda değer bir değişiklik olmamıştır. Özellikle 2016 yılının ilk yarısı için, AB ve diğer ihracatçı ülkeler 2014 yılının Ağustos ayında başlayan ambargonun etkilerini, farklı pazarlar bularak aşabilmişlerdir.

IDF'e göre; uluslararası anlamda süt ve süt ürünlerine talebin 2017 yılında artması, arz ve talebin nispeten dengeye gelmesi ve dünya toplam ticaret hacminin %4-5 oranında artarak 73-74 milyon ton süt eşdeğerine ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Dünya Süt ve Süt Ürünleri Ticaret Hacmi

Kaynak: ZuivelNL, Comtrade.

*Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonunda 0404 başlığında yer alan ürünler

FİYATLAR

Dünya süt ürünleri fiyatlarının en üst noktaya ulaştığı 2013 yılından sonra sektörde 2014 yılında başlayan arz ve talep dengesizliği 2015 yılında da devam etmiş, uluslararası pazarda süt ürünleri fiyatları aralıksız bir şekilde düşmeye devam etmiştir. Düşüşte etkisi olan en önemli faktörlerin birincisi, fiyatlardaki düşüşün yanında dünya toplam süt ürünleri üretim miktarında herhangi bir düşüş olmaması iken, ikincisi; zaten hali hazırda yeteri kadar stok miktarına sahip olan Çin’in süt ürünlerine olan talebini düşürmesi ile Rusya’nın 2014 yılı Ağustos ayından sonra AB, ABD, Kanada, Avustralya ve Norveç’ten gıda ithalatını durdurmasıdır.

Avrupa’da 2015 yılının ilk aylarında; sanayiye aktarılan çiğ süt miktarı bir önceki yılın aynı dönemine göre düşmüş, üreticiler kendilerine tahsis edilen kotayı aşmamak adına üretim miktarlarını artırmamıştır. Okyanusya’da ise yine aynı dönemde üretimin kuraklıktan kaynaklı olarak tehdit altında olduğu algısı yaygınlaşmıştır. Söz konusu faktörler global sektörde bir kıtlığın başlayacağı algısını uyandırmış ve bu durum ağırlıklı olarak yerelde olmak kaydıyla global pazarda fiyatları artırmıştır. Okyanusya’da, süt ürünlerinde emtia niteliği taşıyan ürünlerin fiyatları 2015 yılının Şubat ayının son günlerinde en üst seviyeye ulaşmıştır. Yağlı süttozu fiyatları sadece bir ay içerisinde ton başına yaklaşık 1.000 Dolar artmış (+%42), yağsız süttozu ve tereyağı fiyatları ise yine aynı dönem içerisinde tonda yaklaşık 500 Dolar yükselerek sırasıyla %21 ve %14 oranında artış göstermiştir.

ÇİĞ SÜT ÜRETİM MALİYETİ

Küresel anlamda çiğ süt fiyatlarını değerlendirmeden önce, çiğ sütün üretiminde girdi maliyetlerini etkileyen temel faktörleri ele almak gerekmektedir. IFCN tarafından her yıl düzeni olarak yapılan çalışmalar sonucunda çiğ süt üretim maliyetini etkileyen girdilerin toplam maliyet içersindeki payları ele alınmaktadır.

Yem Maliyeti: Süt üretiminde en yüksek maliyet unsuru olan yem, dünyada farklı ülkelerde %41 ile %88 arasında değişen bir maliyet payına sahiptir. IFCN tarafından yapılan yem maliyet analizine;

a) Satın alınan yem maliyeti (kaba ve kesif yemler),

b) Üreticinin kendi yetiştirdiği yem maliyeti (gübre, tohum, pestisit, sulama),

c) Yem hammaddesi yetiştirmede arazi maliyeti (kiralık ya da arazi sahibi olma durumunda)

d) İşçilik, gübreleme, makine, yakıt, sermaye gibi yem ile bağlantılı olan diğer maliyetler gibi unsurları içeren maliyet analizine göre, yemin toplam süt üretim maliyetindeki payı 3 farklı grupta ele alınabilmektedir.

Okyanusya’da fiyatlar kuraklıktan bu denli etkilendirken, kuraklığın süt üretimine etkisi beklenenden daha az olmuştur. Avrupa Birliğinde yakın dönemde üretim kotalarının kalkacak olması üretimin artacağı algısı yaratmış ve fiyatlar hızla düşerek tarihin en alt seviyesini görmüştür. Özellikle Okyanusya’da yağsız ve yağlı süttozu 2015 yılının ilk yarsına gelindiğinde, sadece beş ay içerisinde piyasa değerinin yansını yitirmiş ve fiyatlar ton başına sırasıyla 1.500 Dolar ile 1.725 Dolar seviyesine kadar gerilemiştir. Aynı dönem içerisinde Okyanusya’da tereyağı fiyatları 2.625 Dolar/Ton ve Çedar Peyniri 2.900 Dolar/Ton’a kadar gerilerken söz konusu fiyatlar Gouda ve Edam gibi Avrupa peynirlerinin aynı dönemdeki fiyatlarından daha yüksek hesaplanmıştır.

Global sektörde fiyatlar her ne kadar 2015 yılının Eylül ayında bir miktar artsa da yine de eski seviyelerine gelememiştir. Uluslararası pazardaki talebin halen düşük olması ve süt arzındaki yükseklikten kaynaklı olarak ortaya çıkan yağsız süttozu ve tereyağı üretim fazlalığı yine aynı dönemde ortaya çıkmıştır. Avrupa’da aynı dönem içerisinde kotaların kalkmasının bir sonucu olarak süt üretimi artmış ve çiğ süt fiyatları düşmüş; bu durum da üreticilerin gelir artırmak maksadıyla tekrar daha fazla süt üretmesine neden olmuştur.

Yüksek Yem Maliyet Payı (> %70): Orta Doğu Ülkelerinin birçoğu, Hindistan, Çin gibi ülkeler ile ABD ve Kanada’daki besi çiftliklerinde olduğu gibi ekseriyetle yemin satın alınması yoluyla işletmelerin idame edildiği ülkeler bu gruba dâhil olmaktadır. Bunun yanında, işçilik maliyetlerinin toplam süt üretimindeki payının yüksek olduğu ülkeler de bu grupta yer almaktadır (Güney Avrupa ülkeleri, Meksika, Afrika ve Endonezya).

Orta Dereceli Yem Maliyet Payı (%50-70): Avrupa’da, ABD’de, Latin Amerika’da ve Okyanusya’da yer alan çiftliklerin büyük bir kısmı bu kategoride yer almaktadır. Yem açısından Orta Dereceli Maliyet payına sahip üreticiler genellikle kullandıkları yemlerin küçük bir kısmını satın alırken, işletmeye giren yem miktarının büyük bir kısmını üretici düşük maliyetle kendisi üretmektedir.

Düşük Dereceli Yem Maliyet Payı (%40-50): Bu kategoride yer alan üreticiler Avrupa özelinde daha çok Batı Avrupa’da yer alan ve yüksek girdi maliyetlerine sahip üreticilerdir. İrlanda’da ve Afrika’da yer alan bazı üreticiler bu gruba dahil olurken söz konusu bölgelerde mera hayvancılığı yaygındır.

İşçilik Maliyeti: İşçiliğin süt üretim maliyetinde payı dünya genelinde %4 ile %54 arasında değişiklik göstermekle beraber süt üretiminde ortalama %19 maliyet payına sahiptir. Ancak, toplam üretim maliyeti içerisindeki işçiliğin payını etkileyen en önemli unsurlar işletmenin bir aile işletmesi olması ya da ücretli olarak işçi çalıştırmasıdır.

Yüksek İşçilik Maliyeti (> 18 \$/100 kg ECM): İsviçre, Norveç, Finlandiya, Avusturya, Japonya, Belçika’da yer alan işletmeler ile Almanya, Kanada, Peru, Polonya, Zimbabve, Bangladeş’teki küçük ölçekli işletmeler bu gruba dahildir.

Orta Ölçekli İşçilik Maliyeti (6-18 \$/100 kg ECM): Avrupa’da yer alan işletmelerin birçoğu, Afrika, Kuzey Amerika ve Çin bu kategoride yer almaktadır.

Düşük Ölçekli İşçilik Maliyeti (< 6 \$/100 kg ECM): İspanya, Danimarka, Ürdün, İran, Güney Afrika, ABD, Kanada, Meksika, Şili, Hindistan, Yeni Zelanda’nın yanında Polonya, Ermenistan, İsrail, Mısır, Güney Afrika, Brezilya ve Avustralya’da yer alan büyük ölçekli işletmeler bu gruba dahildir.

İşletmelerde çalışana ödenen ücretler ise 3 grup altında toplanabilir.

Yüksek (> 6 USD/saat): Batı Avrupa Ülkeleri, İsrail, Kuzey Amerika, Avustralya ve Yeni Zelanda

Orta (2-6 USD/saat): Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerinin birçoğu, Çin, Güney Afrika, Güney Amerika’da yer alan işletmelerin birçoğu

Düşük (< 2 USD/saat): Sırbistan’da yer alan işletmelerin birçoğu, Ukrayna, Ermenistan, Güney Afrika haricinde diğer Afrika ülkeleri, Meksika, Peru, Güney ve Güney Batı Asya ülkelerinin hemen hemen tamamı.

Arazi Maliyeti: Süt üretiminde arazi maliyeti dünya genelinde 0 ila 14,2 \$/100 kg ECM arasında değişiklik göstermekle beraber farklı bölgelerde süt üretiminde %31’e varan maliyet payına sahiptir. Arazi maliyetlerindeki farklılık ülkeler bazında kiralama maliyetlerindeki ve arazi verimliliğindeki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Arazi maliyetlerinin toplam süt üretimindeki payı 3 grupta ele alınabilir;

Yüksek Oranlı Arazi Maliyet Payı (> 6 \$/100 kg ECM): İsviçre, Kanada, Pakistan gibi ülkeler bu gruba dahilken; Finlandiya, Avusturya, Almanya, Polonya, Macaristan, Belarus, Ürdün, Zimbabve, Kolombiya ve Avustralya’daki küçük ölçekli işletmeler yine bu grupta yer almaktadır.

Orta Oranlı Arazi Maliyet Payı (2-6 \$/10 kg ECM): Batı Avrupa’da yer alan pek çok işletme ile Latin Amerika ve Afrika’da yer alan işletmeler bu gruba dahildir.

Düşük Oranlı Arazi Maliyet Payı (0-2 \$/100 kg ECM): İsrail, Cezayir, Türkiye, İran, İspanya, ABD, Kanada, Hindistan ve Çin gibi mera hayvancılığının yaygın olmadığı ülkeler ile Rusya ve Güney Afrika gibi arazi fiyatlarının düşük olduğu ülkeler bu gruba dahildir.

Arazi Verimliliği: Arazi verimliliği bir çiftlikte üretilen toplam süt miktarının (ECM) söz konusu çiftliğin kullandığı arazi büyüklüğüne bölünmesi ile elde edilmektedir. Besi çiftlikleri ile kullanılan toplam yemin %75'den fazlasının satın alındığı işletmelerin dahil edilmediği analize göre; verimlilik dünya genelinde 627 kg ECM/ha (Ermenistan) ile 23.344 kg ECM/ha (Yeni Zelanda) arasında değişiklik göstermektedir. 12.000 kg ECM/ha ve üzeri yüksek arazi verimliliğine sahip bölgeler Batı Avrupa, ABD ve Okyanusya olurken; Doğu Avrupa, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinde yer alan işletmelerin arazi verimliliği nispeten daha düşük hesaplanmıştır. Ülkeler arasındaki farkın temel nedeni üretim sistemlerindeki farklılıktır. Arazi verimliliğinin yüksek olması temelde yüksek süt verimi, satın alınan yem miktarının toplam kullanılan yem miktarı içerisindeki payının yüksek olması, karma yem kullanımının yaygın olması ve mera hayvancılığının yaygın olarak yapılmasına bağlıdır.

Veterinerlik Maliyeti: Dünya genelinde veterinerlik maliyeti 0,2-3,8 \$/100 kg ECM arasında değişiklik gösterirken, söz konusu maliyetler toplam çiğ süt maliyetinde %0,6 - %9,4 arasında maliyet payına sahiptir. Maliyet paylarındaki fark bölge, iklim, çiftlik yönetimi ve süt verimi gibi faktörlerdeki değişikliklerden kaynaklanmaktadır.

Yüksek Ölçekli Veterinerlik Maliyeti (> 2 \$/100 kg ECM): Veterinerlik maliyetinin toplam çiğ süt üretim maliyeti içerisindeki en yüksek paya sahip olan ülkeler İsviçre, Almanya, Uganda, Kanada ve Japonya'dır.

Orta Ölçekli Veterinerlik Maliyeti (1-2 \$/100 kg ECM): Batı Avrupa'daki birçok işletme, Macaristan ve Sırbistan, Afrika'da yer alan bazı işletmeler, Brezilya, Hindistan, Bangladeş ve Çin'deki bazı işletmeler bu gruba dahildir.

Düşük Ölçekli Veterinerlik Maliyeti (0-1 \$/100 kg ECM): Doğu Avrupa ve Orta Doğu ülkeleri, Latin Amerika'daki pek çok işletme, Pakistan, Endonezya ve Avustralya'daki işletmeler, veterinerlik maliyetinin toplam üretim maliyetindeki en düşük paya sahip olduğu ülkelerdir.

Dünya Petrol, Yem ve Çiğ Süt Fiyatları

Petrol Fiyatları

Her ne kadar 2013 yılında dünya ortalama petrol fiyatlarında %3 gibi düşük bir oranda düşüş yaşansa da fiyatlardaki aşağı yönlü hareket takip eden iki yıl içerisinde çok daha hızlı gerçekleşmiştir. Dünyada petrol fiyatları 2012 yılında ulaştığı en üst seviye olan 111,7 \$ /varil seviyesinden sonra üç yıl içerisinde yaklaşık %53 oranında düşmüş ve 2015 yılında 52,4 \$ /varile gerileyerek son on yıldaki en düşük seviyesine gelmiştir.

Brent Petrol Fiyatları (\$/varil)

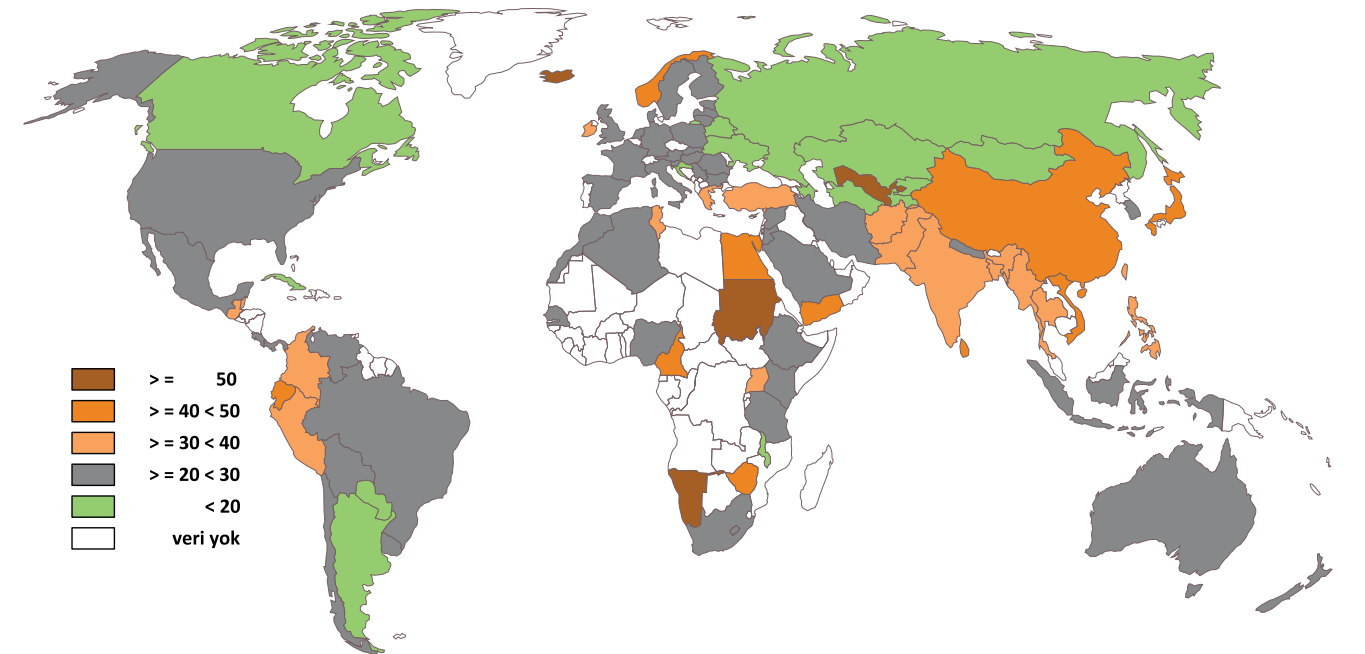
	2013	2014	2015	2016
Ocak	111	110	56	37
Şubat	116	106	54	32
Mart	110	111	59	36
Nisan	111	104	57	38
Mayıs	99	107	66	45
Haziran	102	108	64	49
Temmuz	103	112	62	50
Ağustos	109	104	49	42
Eylül	114	102	43	45
Ekim	108	94	47	50
Kasım	105	85	49	48
Aralık	111	72	44	53

Kaynak: bloomberght.com

Yem Fiyatları

Dünyada ortalama yem fiyatları* 1981-2006 döneminde 10,8- 19,5 \$ /100 kg aralığında değişkenlik göstererek ortalamada 13,8 \$ /100 kg fiyatında ticarete konu olmuştur. Yem fiyatları 2006 yılında 14,3 \$/100 kg olarak hesaplanmış ve iki yıl içerisinde %86 oranında artarak 2008 yılında 26,7 \$/100 kg seviyesine ulaşmıştır. Takip eden 2009 yılında sırasıyla önce %16 oranında düşmüş (22,4 \$ /100 kg) ve daha sonra 2010 yılında %3 gibi düşük bir oranda artarak 23 \$ /100 kg seviyesine gelmiştir. Dünya ortalama yem fiyatı 2012 yılında %53 oranında artarak tarihin en yüksek seviyesi olan 35,1 \$ /100 kg seviyesine ulaşmış ve 2013, 2014 ve 2015 yıllarında fiyatlar kademeli olarak düşerek 20,6 \$ /100 kg seviyesine kadar gerilemiştir.

Ülkelere Göre Yem Fiyatları - 2015 (\$/100 kg)

Kaynak: IFCN

IFCN tarafından yapılan ve 105 ülkenin dâhil edildiği bir analize göre; 2015 yılı dünya yem fiyatları ortalaması bir önceki yıla göre düşmüştür. Dünyada farklı ülkelerde oluşan yem fiyatlarının karşılaştırılması, söz konusu ülkelerde üretilen yem içeriğindeki protein ve enerji farklılıklardan dolayı oldukça güçtür. Bu yüzden IFCN tarafından yem fiyatlarının hesaplanmasında yalnızca soya küspesi ile mısır veya arpa hesaplamalara dâhil edilmektedir. Hesaplamalara esas olacak ürünlerin oranı %30 soya küspesi, %70'i mısır veya arpadır.

IFCN tarafından yapılan ve mısır ile soya küspesinin dâhil edildiği hesaplamalara göre 2015 yılı dünya ortalama yem fiyatı bir önceki yıla göre %18,3 düşerek 22,5 \$ /100 kg olarak hesaplanmıştır. Hesaplamaya dâhil edilen ülkeler arasında en düşük fiyat 11,6 \$ /100 kg (Malawi) ve en yüksek fiyat 204,5 \$ /100 kg (Namibya) iken fiyatlar beş ayrı grupta izlenebilmektedir.

*Hesaplamalara esas olan ürünlerin oranı %30 soya küspesi, %70'i mısır veya arpadır.

Ülkelere Göre Yem Fiyatları - 2015

\$ / 100 KG	ÜLKE
< 20	Arjantin, Azerbaycan, Belarus, Bosna Hersek, Kanada, Küba, Kazakistan, Kırgızistan, Malawi, Malta, Moğolistan, Paraguay, Rusya Federasyonu, Tacikistan, Türkmenistan, Ukrayna.
> = 20 < 30	Cezayir, Ermenistan, Avustralya, Avusturya, Butan, Bolivya, Brezilya, Bulgaristan, Şili, Kosta Rika, Hırvatistan, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Etiyopya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Macaristan, Endonezya, İran, İtalya, Jamaika, Ürdün, Güney Kore, Letonya, Litvanya, Malezya, Meksika, Fas, Nepal, Hollanda, Yeni Zelanda, Nijerya, Panama, Polonya, Portekiz, Romanya, Suudi Arabistan, Senegal, Sırbistan, Slovakya, Güney Afrika, İspanya, İsveç, Tanzanya, Birleşik Krallık, ABD, Uruguay, Venezuela
> = 30 < 40	Afganistan, Bangladeş, Kolombiya, Yunanistan, Hindistan, İrlanda, İsrail, Kenya, Makedonya, Pakistan, Peru, Filipinler, Slovenya, Tayvan, Tayland, Tunus, Türkiye, Uganda.
> = 40 < 50	Arnavutluk, Kamerun, Çin, Ekvador, Mısır, Japonya, Norveç, Sri Lanka, Vietnam, Yemen, Zimbabve.
> = 50	Belçika, İzlanda, Namibya, Sudan, İsviçre, Özbekistan

Kaynak: IFCN

Çiğ Süt Fiyatları

Dünya çiğ süt fiyatlarının geçtiğimiz otuz beş yıl içerisindeki tarihi seyri incelediğinde fiyatların 10,7 -50,6 \$ /100 kg gibi önemli ölçüde dalgalanmalar olduğu görülecektir. Söz konusu dönem içerisinde fiyatların en üst seviyeye geldiği yıl, aynı yıl fiyatlarda %90 oranında artışın olduğu 2007 yılıdır. Bu yıldan sonra takip eden iki yıl içinde fiyatlarda önemli ölçüde bir düşüş gerçekleşerek önce 2009 yılında 26,1 \$ /100 kg'a gerilemiş; daha sonra 2010 yılında %48 oranında artarak 38,6 \$ /100 kg seviyesine gelmiştir. Fiyatlar 2011-2013 yılları arasında 36,7-50,6 \$/100 kg aralığında dalgalanma göstermiştir. Çiğ süt fiyatları 2013 yılında %14 oranında artarak ikinci tarihi zirvesine ulaşmıştır (50,6 \$/100 kg). Bu yıldan sonra her ne kadar fiyatlar 2014 yılının ilk yarısında 51 \$ /100 kg seviyesine ulaşsa da düşüş trendi başlamış, aynı yılın ikinci yarısının hemen başında dünya ortalama çiğ süt fiyatı 42,5 \$ /100 kg olarak hesaplanmıştır. IFCN verilerine göre, çiğ süt fiyatlarındaki düşüş 2015 yılında devam etmiş ve fiyatlar %34 oranında düşerek son beş yılın en düşük seviyesi olan 28 \$/100 kg'a kadar gelmiştir. Bununla beraber 2016 yılının ilk altı ayında fiyatlardaki düşüş hızı nispeten yavaşlamış ve 23 \$ /100 kg seviyesinde kalmıştır.

Sektörde çiğ süt fiyatlarının iki yılı aşkın süredir kademeli olarak düşmesi sonucunda oluşan krizin nasıl ortaya çıktığını ve süt üretimi üzerindeki etkilerini daha iyi anlayabilmek için sektörün geneli üzerinde bir değerlendirme yapmak gerekmektedir. Bilindiği üzere yem ve çiğ süt fiyatları, süt üretim miktarı üzerinde doğrudan etkiye sahipken, söz konusu unsurlar hem yerelde hem de uluslararası

piyasadaki gelişmelerden etkilenmektedir. Dünya genelinde, 2014 yılında gerçekleşen süt üretim artışının akabinde 2015 yılında bir önceki yılda gerçekleşen üretim miktarına ilave olarak 14,5 milyon ton ECM süt üretimi gerçekleşmiştir. 2015 yılındaki üretim artışının temelinde yatan sebebin, 2012 yılında yaşanan gelişmeler olduğu söylenebilir. Yüksek yem fiyatları ve temel üretim bölgeleri olan Okyanusya, Latin Amerika ve ABD gibi ülkelerde yaşanan kuraklık gibi olumsuz faktörler sebebiyle 2012 yılı içerisinde üretimdeki arz düşmüş ve bunun sonucunda takip eden 2013 yılında ve 2014 yılının ilk yarısında çiğ süt fiyatları artmıştır. Üretim artış oranının 2013 yılında düşmesi, takip eden 2014 yılında sıçrama etkisi yaratmış ve aynı yıl süt üretim miktarı dünyada toplam 817 milyon ton ECM'ye ulaşmıştır. Bu gelişmelerle eş zamanlı olarak; süt ürünlerine olan talebin oldukça düştüğü Brezilya gibi ülkelerde GSYH büyüme oranı gerilemiş, Suudi Arabistan örneğinde olduğu gibi petrol fiyatlarındaki düşüşün etkisiyle petrol ihracatçısı konumundaki ülkeler süt ürünleri ithalatını önemli ölçüde azaltmıştır. Ağustos 2014 döneminden sonra Rusya Federasyonu'nun AB ülkelerinden süt ürünleri ithalatını durdurması dünya genelinde çiğ süte ilişkin arz fazlalığını tetiklemiştir. Bunun yanında, Nisan 2015 döneminden sonra AB'de süt üretim kotalarının kaldırılmasıyla birlikte Birlik üyesi ülkelerdeki üreticiler üretim miktarlarını artırmış ve AB'de toplam süt üretimi henüz Mart-2015 döneminde 29,9 milyon ton ECM'ye ulaşmıştır. 2015 yılında çiğ süt fiyatlarının düşmesine rağmen AB'deki üreticilerin çiğ süt üretim miktarını artırmalarının altında yatan temel sebep yem fiyatlarındaki düşüş olmuştur.

Bölgesel Çiğ Süt Fiyatları

IFCN verilerine göre 2015 yılında IFCN üyesi 105 ülkenin %93 'ünde çiğ süt fiyatları düşmüştür.

AB-28: Avrupa Birliği'nde ağırlıklı ortalama çiğ süt fiyatları 2015 yılında bir önceki yıla göre keskin bir düşüş göstererek 49 \$ /100 kg ECM seviyesinden 34,1 \$ /100 kg ECM seviyesine kadar gerilemiştir. Aynı yıl en yüksek fiyat 62,8 \$ /100 kg ECM ile Güney Kıbrıs 'da kaydedilirken, en düşük fiyat 21,9 \$ /100 kg ECM Litvanya'da gerçekleşmiştir.

CIS Ülkeleri*: 2015 yılında hemen hemen tüm CIS ülkelerinde çiğ süt fiyatları düşmüştür. Rusya'da çiğ süt 2015 yılında bir önceki yıla göre 19 \$/100 kg ECM değer kaybederken; Özbekistan'daki düşüş sadece 1,5 \$ /100 kg ECM seviyesinde kalmıştır.

Kuzey ve Güney Amerika: Kuzey ve Güney Amerika'da çiğ süt fiyatları her ne kadar 2015 yılı dünya ortalamasının üzerinde seyretmiş olsa da aynı yıl dünya genelindeki düşüş eğiliminden etkilenmiştir. ABD'de çiğ süt fiyatları 2015 yılında %29 oranında düşerken, yerel para biriminin ABD doları karşısında 2014-2015 döneminde %19 değer kaybettiği Kanada'daki fiyat düşüşü %18 oranında gerçekleşmiştir. Dünyada Brezilya ve Arjantin gibi temel üretici ülkelerde son on yılda çiğ süt fiyatları ilk defa düşmüş ve düşüş miktarı sırasıyla 14,2 \$ /100 kg ECM ve 4,6 \$ /100 kg ECM olarak hesaplanmıştır.

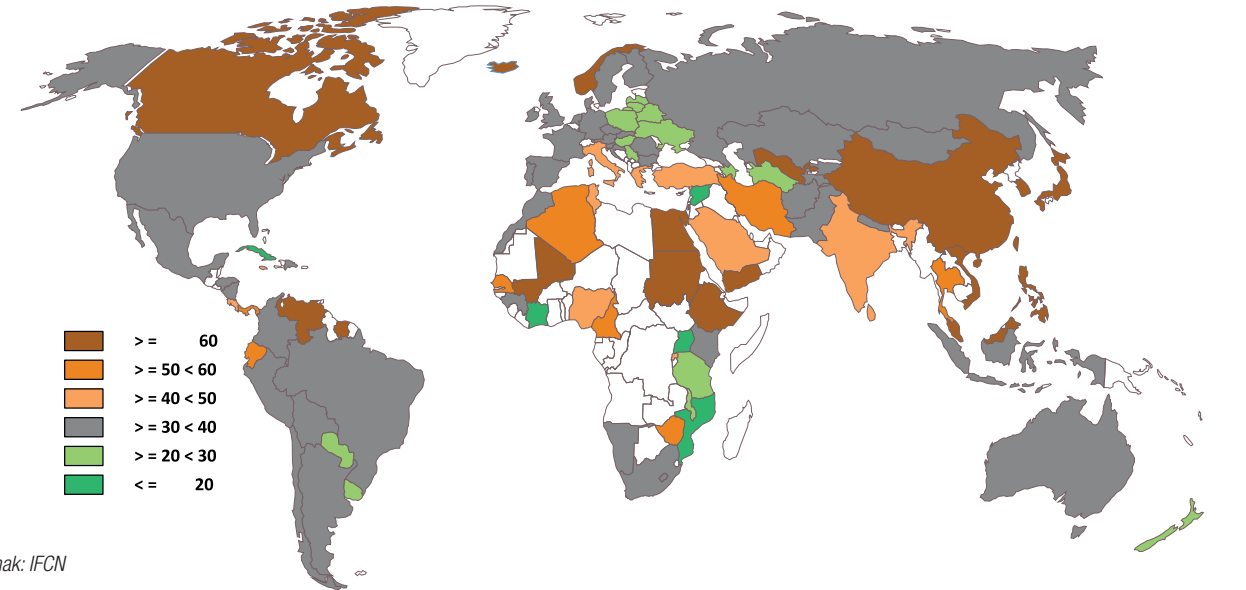
Asya: Çin'de çiğ süt fiyatları 2010 yılından bu yana ilk defa %15 oranında düşerken Japonya ve Güney Kore'de fiyatlar sırasıyla 72,2 \$/100 kg ECM ile 97 \$ /100 kg ECM seviyesine gerilemiş ancak söz konusu iki ülkenin fiyatları yine de 2015 yılında diğer ülkelerde gerçekleşen fiyatların üzerinde seyretmiştir. Bunun yanında aynı yıl Pakistan ve Sri Lanka'da ulusal fiyatlar sırasıyla %0,8 ile %15,2 oranında artmıştır.

Okyanusya: Avustralya'da çiğ süt üretici fiyatları 2015 yılında %24 gibi önemli bir oranda düşerken benzer düşüş Yeni Zelanda'da gerçekleşmiştir.

Afrika: Çiğ süt fiyatlarının %10'dan fazla düştüğü Uganda ve Cezayir gibi ülkeler de dâhil olmak üzere kıta genelinde çiğ süt fiyatları düşerken, Malawi'de fiyatlar 25,8 seviyesinden 27,5 \$ /100 kg ECM seviyesine gelmiş ve Etiyopya'da fiyatlar % 7,3 oranında artmıştır.

Dünya ortalama çiğ süt fiyatları 2015 yılında bir önceki yıla göre %34 (14,4 \$) oranında düşerek 28 \$ /100 kg ECM olarak hesaplanmıştır. IFCN tarafından yapılan hesaplamalara dahil edilen 105 ülke arasında en düşük çiğ süt fiyatı 17,7 \$ /100 kg ECM ile Uganda'da iken; en yüksek çiğ süt fiyatına sahip ülke 150,5 \$ /100 kg ECM ile Sudan'dır.

Ülkelere Göre Çiğ Süt Fiyatları - 2015 (\$/100 kg ECM)

Kaynak: IFCN

*Azerbaycan, Beyaz Rusya, Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Özbekistan, Rusya ve Tacikistan üye devletlerden oluşan Bağımsız Devletler Topluluğu

Ülkelere Göre Çiğ Süt Fiyatları - 2015

\$ / 100 KG	ÜLKE
< 20	Küba- Uganda
> = 20 < 30	Azerbaycan, Belarus, Estonya, Letonya, Litvanya, Malawi, Moldova, Yeni Zelanda, Paraguay, Polonya, Tanzanya, Türkmenistan, Sırbistan, Ukrayna ve Uruguay
> = 30 < 40	Afganistan, Arnavutluk, Ermenistan, Arjantin Avusturya, Avustralya, Belçika, Bolivya, Bosna Hersek, Brezilya, Bulgaristan, Şili, Kolombiya, Hırvatistan, Çek cumhuriyeti, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, Almanya, Macaristan, Endonezya, İrlanda, Kazakistan, Kenya, Kırgızistan, Makedonya, Meksika, Fas, Nepal, Hollanda, Pakistan, Peru, Portekiz, Romanya, Rusya Federasyonu, Slovakya, Slovenya, Güney Afrika, İspanya, İsveç, Tacikistan, Birleşik Krallık, ABD.
> = 40 < 50	Bangladeş, Butan, Kosta Rika, Yunanistan, Hindistan, İtalya, Jamaika, Nijerya, Suudi Arabistan, Sri Lanka, Tunus, Türkiye.
> = 50 < 60	Cezayir, Kamerun, Ekvador, İran, İsrail, Malta, Namibya, Panama Senegal, Tayland, Zimbabve.
> = 60	Kanada, Şili, Kıbrıs, Mısır, Etiyopya, İzlanda, Japonya, Ürdün, G. Kore, Malezya, Norveç, Filipinler, Sudan, İsviçre, Tayvan, Özbekistan, Venezuela, Vietnam, Yemen.

Kaynak: IFCN

IFCN verilerine göre çiğ süt, dünya ortalamasında önce 2014 yılı içerisinde 8,1 \$/100 kg değer kaybetmiş, daha sonra takip eden yılda fiyatlar 14,1 \$/100 kg düşmüştür. Her ne kadar söz konusu yıllardaki düşüşü etkileyen farklı faktörler olsa da en güçlü etkiye sahip olan faktörün belirlenmesi oldukça güçtür. 2014 ve 2015 yıllarında görülen düşüşün temel nedenleri şu şekilde sıralanabilir:

a) Dünya ortalama yem fiyatlarının 2012 yılında %50'nin üzerinde artarak 35 \$/100 kg seviyesine gelmesi 2013 yılında çiğ süt üretimini olumsuz etkilemiş ve 2013 yılı ve 2014 yılı ilk yarısında süt fiyatlarını artırmıştır. 2014 yılı ikinci yarısında yem fiyatlarındaki düşüşe paralel olarak dünya genelinde çiğ süt üretimi 2014 yılında hızlı bir şekilde artarken yem fiyatları da 2015 yılı içerisinde 27,5 \$/100 kg seviyesinden 22,5 \$/100 kg seviyesine gerilemiştir.

b) Çiğ süt fiyatlarındaki düşüşün en temel nedenlerinden diğeri ise 2014 ve 2015 yıllarında global süt üretimindeki artıştır. Yalnızca Avrupa Birliğinde 2015 yılında ilave 4 milyon ton ECM süt (inek ve manda) üretilirken, Hindistan'daki mevcut üretime ek olarak 7,1 milyon ton ECM süt üretimi (inek ve manda) gerçekleşmiştir.

c) Rusya'nın Ağustos 2014 'den sonra Batı ülkelerinden süt ve süt ürünleri ithalatını durdurması, Çin 'in 2014-2015 yıllarında süt ürünleri ithalatını 9 milyon ton süt eş değerinden 6,6 milyon ton süt eşdeğerine düşürmesi ve Venezuela'nın ekonomik nedenlerinden

dolayı ithalatını %62 oranında azaltması gibi bölgesel gelişmeler de çiğ süt fiyatları üzerinde etki yaratmıştır.

AB-28 ÇİĞ SÜT FİYATLARI (€/100 KG)

	2013	2014	2015	2016
Ocak	34,33	40,18	31,87	29,74
Şubat	34,11	40,10	31,99	29,36
Mart	34,07	39,44	31,69	28,35
Nisan	34,19	38,39	31,45	27,36
Mayıs	34,25	37,73	30,73	26,22
Haziran	35,68	37,64	30,14	25,72
Temmuz	36,31	37,03	29,92	25,68
Ağustos	36,86	36,95	29,86	26,43
Eylül	38,44	36,49	30,10	27,81
Ekim	39,40	35,40	30,74	29,93
Kasım	40,21	34,49	30,94	31,86
Aralık	40,21	33,26	30,67	33,05
Ortalama	36,51	37,26	30,84	28,46
Değişim	+%2,06	-%17,22	-%7,73	

Kaynak: clal.it * KDV hariç

YENİ ZELANDA ÇİĞ SÜT FİYATLARI

(€/100 KG)(%4,2 Yağ, %3,4 Protein)

	2013	2014	2015	2016
Ocak	27,85	40,40	24,98	21,22
Şubat	29,21	40,41	24,69	19,99
Mart	29,74	41,04	25,93	20,29
Nisan	30,33	40,24	24,86	20,32
Mayıs	29,51	40,46	23,39	20,11
Haziran	34,18	30,01	24,87	22,86
Temmuz	37,25	30,37	19,76	25,96
Ağustos	38,97	26,97	22,58	28,46
Eylül	39,97	26,86	21,67	28,76
Ekim	40,09	26,45	23,08	32,31
Kasım	39,10	23,86	23,68	32,96
Aralık	38,31	23,94	24,03	33,23
Ortalama	34,54	32,58	23,63	25,54
Değişim	+%19,2	-%5,7	-%27,5	+%8,1

Kaynak: clal.it

ABD ÇİĞ SÜT FİYATLARI

(€/100 KG) (%3,7 Yağlı)

	2013	2014	2015	2016
Ocak	33,02	38,07	33,39	32,68
Şubat	32,18	40,19	32,63	31,20
Mart	32,48	40,19	33,77	30,39
Nisan	33,00	40,38	33,75	29,16
Mayıs	33,45	38,85	33,02	28,26
Haziran	32,60	37,63	33,23	29,06
Temmuz	32,02	37,94	33,28	32,07
Ağustos	32,30	39,90	33,05	33,62
Eylül	33,20	43,92	34,38	34,02
Ekim	33,47	43,32	34,73	33,19
Kasım	35,29	40,66	37,37	35,93
Aralık	35,39	36,47	34,86	39,31
Ortalama	33,20	39,79	33,96	32,41
Değişim	+%4,5	+%19,8	-%14,7	-%4,7

Kaynak: clal.it

LTO Çiğ Süt Üretici Fiyatları

Merkezi Hollanda'nın Hague kentinde yer alan LTO Nederland (International Milk Price Comparison) isimli kuruluş (www.milkprices.nl), AB, ABD ve Yeni Zelanda'da oluşan çiğ süt fiyatları hakkında daha kapsamlı bir çalışma yapmıştır. Kuruluş, ele aldığı AB üyesi ülkelerdeki çiğ süt fiyatlarını, AB'de yer alan 16 sanayicinin doğrudan üreticiye ödemiş olduğu çiğ süt bedelleri üzerinden analiz ederken; ABD'de oluşan çiğ süt fiyatlarını USDA'nın kayıtlarındaki üçüncü sınıf süt üzerinden hesaplamaktadır. Yeni Zelanda'da ise dünyanın en büyük ihracatçısı konumundaki Fonterra'nın üreticilere ödediği bedel, söz konusu kuruluş tarafından ülke çiğ süt fiyatlarının hesaplanmasına esas teşkil etmektedir.

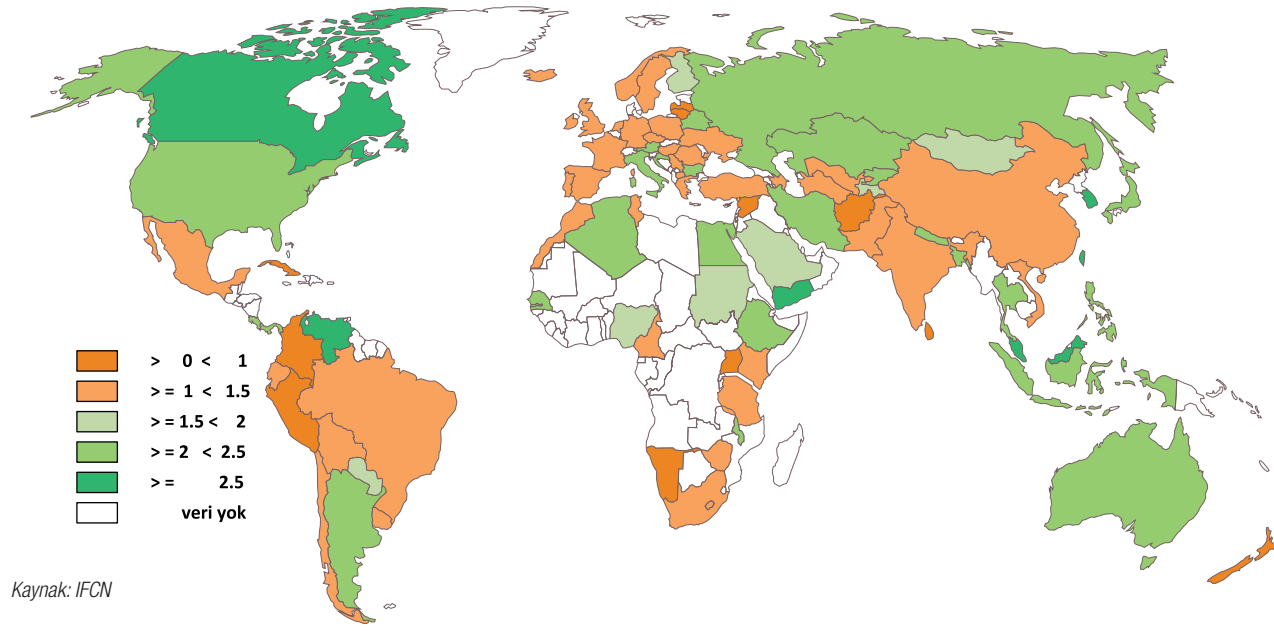
İlgili kuruluş tarafından yapılan çalışmaya göre; AB, ABD ve Yeni Zelanda'da çiğ süt fiyatları 2014 yılının ikinci yarısından 2015 yılının sonuna kadar sürekli olarak düşmüştür. AB'de en büyük 16 sanayici tarafından üreticiye ödenen çiğ süt bedeli 2014 yılından bu yana ortalama 7,33 €/100 kg gibi önemli bir miktarda düşerek, 2015 yılında çiğ süt fiyatı ortalama 31,27 €/100 kg olmuştur. ABD'de ise üçüncü sınıf çiğ sütün ortalama fiyatı 2014 yılında 22,34 \$ iken 2015 yılı ortalamasında 15,80 \$/cwt* seviyesine gerilemiştir.

*1 cwt (hundredweight) = 45,36 kg (112 lb)

Çiğ Süt / Yem Paritesi

Çiğ süt yem paritesi, bir üreticinin 1 Lt / 1 kg çiğ süt satışından elde ettiği gelir ile ne kadar yem alacağını göstermektedir ve genel kabul gören parite 1,5 dir. Çiğ süt fiyatlarında 2015 yılının ilk yarısında gerçekleşen keskin düşüş pariteyi 1,5'in altına çekmiş ve aynı yılın ikinci yarısında fiyatlardaki az miktardaki artış, paritede iyileşmeyi sağlamıştır. Sonuç olarak 2015 yılında çiğ süt yem paritesi aylar bazında 0,9-1,6 arasında değişiklik göstermiş, yıl ortalaması da 1,3 olarak hesaplanırken; 2016 yılın ilk altı ayında parite, çiğ süt fiyatlarındaki düşüşten kaynaklı olarak tekrar 0,9 seviyesine kadar gerilemiştir.

Ülkelere Göre Çiğ Süt-Yem Paritesi - 2015 (\$/100 kg ECM)

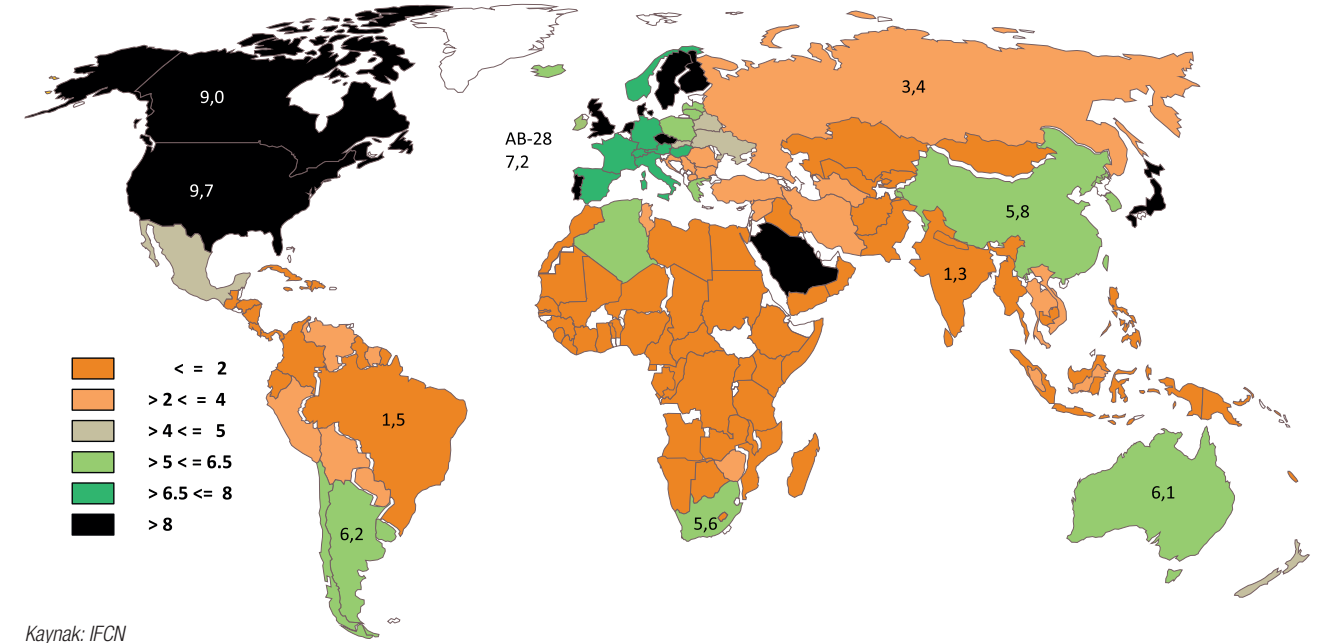
Kaynak: IFCN

Ülkelere Göre Çiğ Süt/Yem Paritesi - 2015

PARİTE	ÜLKE
> 2	Cezayir Arjantin, Belarus Kanada ,Kıbrıs Mısır Etiyopya, İran, Jamaika , Ürdün ,Kazakistan , Kırgızistan G. Kore Malawi, Malezya, malta, Panama, Rusya Federasyonu, Senegal, Tayvan, Venezuela, Yemen.
1,5 – 2	Avustralya, Avusturya Bangladeş, Butan , Bosna Hersek , Bulgaristan, Kosta Rika, Endonezya, Finlandiya, İsrail, İtalya, Japonya, Moğolistan, Nepal, Nijerya, Paraguay, Filipinler SUUDİ Arabistan, sudan , Tacikistan ,Tayland ve ABD.
1 – 1,5	Ermenistan, Azerbaycan , Bolivya , brezilya, Kamerun, Şili, Çin, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka Estonya, Fransa Almanya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, Hindistan, İrlanda, Kenya, Makedonya, Meksika, Fas, Hollanda, Norveç, Pakistan, Polonya, Portekiz, Romanya , Sırbistan , Slovakya, Slovenya , G. Afrika, İspanya, İsveç, İsviçre Tanzanya , Tunus ,Türkiye , Türkmenistan, Ukrayna, birleşik krallık, Uruguay Özbekistan Vietnam Zimbabve.
< 1	Afganistan ,Arnavutluk Belçika Kolombiya , Küba , Letonya, Litvanya , Namibya , Yeni Zelenda , Peru , Sri Lanka Uganda.

Kaynak: IFCN

Ülkelere Göre Süt Verimi - 2015 (Ton ECM/Baş/Yıl)

Kaynak: IFCN

2016 Yılı

Dünya ortalama yem fiyatları 2015 yılı başında 23,6 \$ /100 kg iken aynı yıl Aralık ayı itibarıyla 20,6 \$ /100 kg seviyesine gerilemiştir. 2016 yılında ise, Ocak ayında 20,2 \$ /100 kg olan ortalama yem fiyatı aynı yılın Haziran ayında 25,9 \$/100 kg olarak hesaplanmış ve tüm yıl ortalama fiyatının 22-23 \$ /100 kg olduğu tahmin edilmektedir.

Dünya ortalama çiğ süt fiyatı 2014 yılı Aralık ayı itibarıyla 33 \$ /100 kg olarak hesaplanmış ve takip eden yılın Haziran ayında 28,7 \$/100 kg seviyesine kadar gerilemiştir. 2016 yılı Haziran ayında 24,2 \$/100 kg olarak hesaplanan dünya ortalama çiğ süt fiyatının 2016 yıl ortalamasında 28-30 \$ /100 kg ECM seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Süt sektöründe temel girdileri oluşturan; çiğ süt, petrol ve yem fiyatları son yıllarda dalgalı bir seyir izlemiş 2011-2013 döneminde en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Söz konusu ürünlere ilişkin fiyatlar 2014 yılında önemli ölçüde düşmüştür. Yem fiyatlarının düşüş hızı 2015 yılında yavaşlarken; çiğ süt fiyatlarındaki düşüş hızı artmıştır. Petrol ve yem fiyatları 2016 yılının ilk yarısında az da olsa artarken çiğ süt fiyatlarındaki artış oranı üreticiler cephesinde tatmin edici bir seviyeye ulaşamamıştır. IFCN verilerine göre 2016 yılının ilk altı ayında dünya petrol fiyatları 30,7 \$/varil seviyesinden 48,3 \$/varil

seviyesine yükselmiş ve aynı kuruluş tarafından bu yükselişin dünya yem ve çiğ süt fiyatlarına olumlu etki yaratacağı yorumu yapılmıştır.

2016 yılının ilk aylarında bazı ürünlerin fiyatları 2009 yılında görülen en dip seviyenin de altına düşmüştür. USDA tarafından hesaplanan verilere göre; Okyanusya ve Avrupa'da Nisan-Mayıs döneminde tereyağı 2.575 \$/Ton, yağsız süttozu 1.700 \$/Ton ve yağlı süttozu ise 2.000 \$/Ton seviyesine gerilemiştir. Başka bir deyişle, sadece 4-5 aylık bir süre içerisinde tereyağı değerinin %17'sini, yağsız süttozu %10'unu ve yağlı süttozu %9'unu kaybetmiştir.

Çin'in tereyağı ile peynir altı suyu ve ürünleri ithalatındaki artışında olduğu gibi, 2016 yılının ilk aylarında bazı ithalatçı ülkeler alımlarını artmıştır. Bunun yanında aynı dönem içerisinde, Okyanusya ve Arjantin'de düşük üretici fiyatları ve olumsuz hava koşulları sebebiyle sanayiye aktarılan çiğ süt miktarı düşmüş ve Avrupa Birliğinde de yine düşük fiyatların etkisiyle sanayiye aktarılan çiğ süt miktarı azalmıştır. Arzdaki azalma, sonuç olarak fiyatlarda yılın ikinci ve üçüncü çeyreğinde iyileşmeyi sağlamıştır. Tereyağına olan talep artmış ve 2016 yılının Ağustos ayı itibarıyla fiyatlar Okyanusya'da %32 ve Avrupa genelinde %55 artmıştır. Bunun yanında USDA verilerine göre 2016 yılının ilk yarısı itibarıyla Okyanusya ve Batı Avrupa'da yağlı süttozu %38, yağsız süttozu ise %23 değer kazanmıştır.

Süt sektöründe emtia niteliğine sahip ürünlerin fiyatları her ne kadar 2016 yılının ilk yarısında artış göstermiş olsa da, piyasa açısında istenilen düzeyde bir istikrar gerçekleşmemiştir. Başta üretilen çiğ sütün yağ değerleri olmak üzere üretim miktarındaki mevsimsel düşüş ve nihai ürün çıkışındaki azalma ile birlikte fiyatlardaki iyileşmenin 2016 yılının sonuna kadar devam ettiği tahmin edilmektedir. Sektörde sanayiciler fiyat konusunda farklı aksiyonlar almaktadır. Bazı sanayiciler depolama yaparken bazıları vadeli sözleşmelerle çiğ süt almaktadır. Devletler özelinde ise, fiyat değişkenliği ile mücadele edebilmek adına 2016 yılı içerisinde Kamu yerelde şu önlemleri almıştır;

- Müdahale alımları: Avrupa Komisyonu 2016 yılının Mayıs ayında yağsız süttozu müdahale alımlarını 350.000 tona çıkarmaya karar vermiş ve alımlar 2017 yılının Şubat ayında sona ermiştir. Bunun yanında USDA 2016 yılının Eylül ayında yaptığı açıklamada,

Uzun Vadeli Tahminler

Bugün küresel süt ve ürünleri pazarı 7 milyardan fazla kişinin talebini karşılarken, sektör hem üretim hem de işleme anlamında yaklaşık 1 milyardan fazla kişiye de gelir sağlamaktadır. Dünyada 7 milyar olan tüketici sayısı önümüzdeki yıllarda hiç şüphesiz daha fazla olacaktır. Bununla beraber, önümüzdeki dönemde ortaya çıkacak ekonomik ve politik gelişmeler neticesinde, dünya süt ve süt ürünleri sektörü daha büyük ve karmaşık sorunlarla karşılaşacaktır. Bu sebeple, IDF, IFCN, FAO gibi kuruluşlar uzun vadede ortaya çıkacak gelişmelerle ve yapısal değişikliklerle ortaya çıkması muhtemel sorulara cevap vermeyi amaçlamaktadır.

IFCN, üyelerinden aldığı veriler ve 198 ülkedeki toplam süt üretim verilerinden oluşturduğu bir hesaplama ile her yıl takip eden 10 yılı kapsayan uzun dönemli tahminlerde bulunmaktadır. Sektörde en tutarlı uzun dönemli tahminlere sahip kuruluş olarak kabul edilen IFCN, yayınladığı 10 yıllık tahminleri ile sektörün tüm taraflarının stratejik planlamalarına esas teşkil etmekte ve resmi kuruluşların uzun vadeli tarımsal politikalarında rehber niteliği taşımaktadır.

IFCN tahminleri dünyada üretilen hemen hemen tüm süt miktarını kapsayacak şekilde veriler oluşturmakta ve bu yüzden dünya toplam üretiminin %95’ini oluşturan inek ve manda sütünün yanında koyun, keçi ve deve sütüne ilişkin verileri de tahminlerine dâhil etmektedir. Dünyanın farklı bölgelerinde farklı kalitelerde üretilen sütleri karşılaştırabilmek için kalitenin standardizasyonu önem kazanmaktadır. Bu yüzden IFCN dünyada üretilen tüm sütleri %4 yağ ve %3 protein değerlerine göre standardize etmektedir.

IFCN Uzun Dönemli Tahminleri

Çiğ süt fiyatlarında artış: Süt fiyatlarının 2025 yılında, 2015 yılına göre %46 oranında artarak 41 Dolar/100 kg olması beklenmekteyken (%4 yağ, %3,3 protein), bu fiyat seviyesinde arz ve talebin de dengede olacağı öngörülmektedir.

Sektördeki büyümenin devamı: Geçtiğimiz 10 yıl içerisinde süt ve süt ürünlerine olan arz ve talep yıllık %2,4 oranında olmak üzere toplamda %26 artış göstermiştir. Söz konusu artış oranının önümüzdeki 10 yıllık süreç içerisinde toplam %25 artacağı tahmin edilmektedir. Her ne kadar söz konusu oran bir önceki on yıllık süreçte gerçekleşen büyüme oranından düşük olsa da, büyümeye konu olan miktar daha fazla olacaktır. Bu bağlamda, 2025 yılına gelindiğinde, 2015 yılına göre 208 milyon ton ilave süt üretilerek tüketime arz edileceği tahmin edilmektedir.

yılsonuna kadar piyasadan yaklaşık 5.000 ton peyniri 20 Milyon Dolar karşılığında satın alacağını açıklamıştır. Benzer önlemler Arjantin ve Tunus’ta da alınmaktadır.

- Depolama Yardımı: AB, yağsız süttozunda depolama yardımıyla birim destek miktarını artırırken azami depolama süresini uzatmıştır (365 gün).

- Süt ürünlerinde gümrük vergilerinin artırılmıştır. (MERCOSUR (Latin Amerika Ortak Pazarı) üye ülkelerinde, Hindistan, Pakistan ve Sırbistan’da uygulanmaktadır).

- Arzın kontrolü desteği: Avrupa Komisyonu 2016 yılı yazında, süt arzını azaltmaya yönelik bir uygulama başlatmıştır. Buna göre çiftçilere üretmedikleri her 1 Lt süt için 0,14 Euro destekleme ödemesi yapılmıştır.

Nüfus ve kişi başı tüketimdeki artış, talep artışındaki en büyük etkiye sahip unsur: 2025 yılı itibarıyla dünya toplam nüfusunun %12 oranında artarak 8,2 milyara ulaşacağı ve ilave olarak yaklaşık 1 milyar tüketicinin toplam talepte pay sahibi olacağı tahmin edilmektedir. Dünya kişi başı süt tüketiminin - başta Güney Asya (+%30) ülkeleri olmak üzere- süt eşdeğeri olarak 13 kg artarak 127 kg’a ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Dünya süt ve süt ürünleri ticaretindeki artış: 2005-2015 yıllarını kapsayan periyotta dünya süt ve süt ürünleri ticareti %29 oranında artmıştır. Önümüzdeki 10 yıllık süreçte toplam ticaretin %51 oranında artarak ilave 79 milyon ton sütün (ECM) uluslararası ticarete konu olacağı tahmin edilmektedir.

Dünya ticaret sahnesinde yeni net ithalatçı ihracatçılar: 2025 yılına gelindiğinde, üretim miktarları iç taleplerini karşılamayacağından Hindistan ve İran’ın ne ithalatçı konumunda yer alan ülkeler olması beklenirken, Romanya’nın net ihracatçı olarak uluslararası piyasada rol alacağı tahmin edilmektedir. Bunun yanında Çin, Afrika ve Pakistan net ithalatçı statülerini koruyacakken; AB-28, Yeni Zelanda, Belarus ve Arjantin gibi ülkelerin toplam ihracatlarında artış olacaktır.

Üretimde artış: Dünya toplam süt üretiminin her yıl ortalama %2,3 oranında (21 milyon ton) artacağı ve on yıllık süreç içerisindeki toplam artışın ise yarısının Güney Asya ülkelerinde gerçekleşeceği beklenmektedir.

405 milyon baş sağılan hayvan: 2005-2015 döneminde sağılan hayvan varlığı dünyada %13 oranında artarken, 2015-2025 döneminde %9 oranında bir artış kaydedileceği beklenmektedir. AB-28 ülkelerinde toplam sağılan hayvan varlığında %3 oranında düşüş olması beklenirken, dünya toplam süt üretimindeki artışın temel nedenini hayvan başına verimdeki artış olacağı beklenmektedir. 2025 yılında hayvan başına süt verimi %14 oranında artarak 2,5 ton/baş/yıl olacağı tahmin edilmektedir.

Daha az sayıda ancak daha büyük işletmeler: Takip eden 10 yıl içerisinde toplam 17,5 milyon süt işletmesinin kapanması ancak hayvan başına verimin artması beklenmektedir (yalnızca AB’de bugün kurulu olan süt işletmelerinin %42’sinin kapanacağı tahmin edilmektedir). Geçtiğimiz 10 yıl içerisinde işletme başına düşen üretim miktarı %16 oranında artmışken, takip eden 10 yıl içerisinde işletme başına düşen üretim miktarının %47 oranında artması beklenmektedir.

Uzun Dönemli Tahminler

		Yıllar			Değişim	
	Değer	2005	2015	2025	Net	%
Süt Üretimi	Mil. Ton (ECM)	657	830	1038	208	%25
Dünya Ticareti*	Mil. Ton (ECM)**	41	53	79	26	%51
Sağılan Hayvan	Milyon Baş	327	370	405	35	%9
Ortalama Süt Verimi	Ton/baş/yıl	1,9	2,1	2,5	0,4	%14
İşletme Sayısı	Milyon	111	121	103	-17,5	%-15
Ortalama İşletme Büyüklüğü	Baş/İşletme	2,8	2,9	3,7	0,8	%28
Nüfus	Milyar	6,4	7,3	8,2	0,9	%12
Kişi Başı Tüketim***	Kg / kişi / yıl	101	114	127	13	%12

*AB-28 İç Ticareti Hariç

** Energy Corrected Milk (%4 yağ, %3,3 protein standardı)

*** Süt Eşdeğeri

Kaynak: IFCN

IDF ve FAO Tahminleri

Uluslararası gıda fiyatları ile ham petrol fiyatları arasında oldukça yakın bir ilişki vardır. Yakıt, bir üretici için önemli bir girdi niteliğine sahipken, sanayici açısından işleme ve nakliye önemli bir maliyet kalemidir. Bunun yanında geliri petrole dayalı ülkeler genel itibarıyla sektörde ithalatçı ülke konumunda yer alırken, petrol fiyatlarındaki değişim, bu ülkelerin alım gücünü ve dolayısıyla süt ve süt ürünlerine olan uluslararası talebi doğrudan etkilemektedir. Günümüzde petrole ilişkin bir arz fazlalığı söz konusu olup, fiyatlar düşüktür. OPEC tarafından yayınlanan “World Oil Outlook 2015” çalışmasında, petrol fiyatlarının 2011-2013 döneminde ulaştığı en üst fiyat seviyesine yeniden erişmesi oldukça güç olmakla birlikte, ancak 2023 yılında varil fiyatının 90 Dolara kadar yükselebileceği tahmin edilmektedir.

OECD ve FAO ortak yayını olan “2016-2025 Tarımsal Tahminler” yayınına göre, normal iklim, ekonomik durum, çevre ve politika şartları altında tüm ürünlere ilişkin fiyatların önümüzdeki 10 yıllık süreç içerisinde pozitif bir seyir izleyeceği tahmin edilmektedir. Ürün özelinde; Okyanusya tereyağı FOB fiyatının 2025 yılı itibarıyla 3.500 \$/Ton (2015 yılı ortalaması 3.183 \$/Ton), yağsız süttozu fiyatının 3.100 \$/Ton (2015 yılı ortalaması 2.165 \$/Ton), yağlı süttozu fiyatının, 3.300 \$/Ton (2015 yılı ortalaması 2.474 \$/Ton), çedar peyniri fiyatının ise 3.800 \$/Ton (2015 yılı ortalaması 3.336 \$/Ton) olacağı tahmin edilmektedir.

Avrupa Birliği'ne İlişkin Tahminler

İtalya'da Kurulu olan ve hem yerelde hem de uluslararası anlamda süt ve süt ürünleri konusunda danışmanlık hizmeti veren CLAL; dünya genelinde üretim, fiyatlar ve stokları kapsayan piyasa analizi yapmakta, sektörde uluslararası ticaret verilerini yorumlamakta ve düzenli olarak kısa ve uzun vadeli tahmin raporları yayımlamaktadır.

Sektörde danışmanlık hizmeti veren ve aynı zamanda merkezi Almanya'nın Kiel kentinde yer alan Gıda Ekonomisi Enstitüsü (Institut für Ernährungswirtschaft) başkanı Erhard Richards, CLAL'da yayınlanan raporunda AB sütçülüğüne ilişkin tahminlere yer vermiştir.

Avrupa Birliği Sektör Durumu ve Tahminler

AB-28						
1.000 Ton	2012	2013	2014	2015*	2016**	2017**
Sanayiye Aktarılan Süt	140.386	141.246	148.396	151.587	152.540	150.500
Sıvı Ürünler						
Üretim	46.706	46.773	46.480	46.941	47.100	47.200
Tüketim	46.195	46.174	45.728	46.047	45.933	45.863
Tereyağı						
Üretim	2.167	2.127	2.237	2.358	2.380	2.180
Tüketim	1.938	2.042	2.106	2.185	2.190	2.120
Peynir						
Üretim	9.378	9.416	9.592	9.710	9.807	9.880
Tüketim	8.928	8.949	9.107	9.195	9.300	9.335
Yağsız Süttozu						
Üretim	1.225	1.220	1.550	1.660	1.600	1.350
Tüketim	805	805	805	805	805	805
Yağlı Süttozu						
Üretim	659	732	766	735	730	730
Tüketim	298	351	359	349	355	345
Yerleşik Nüfus						
Milyon Kişi	504	505	506	508	510	511

*Geçici **Tahmin

Kaynak: clal.it

AB-28 Tereyağı

1.000 Ton	2012	2013	2014	2015*	2016**	2017**
Üretim	2.167	2.127	2.237	2.358	2.380	2.180
İthalat	29	45	53	27	20	50
İhracat	128	130	154	180	220	200
Tüketim	1.938	2.042	2.106	2.185	2.190	2.120
kişi başı (kg)	3,8	4,0	4,2	4,3	4,3	4,1

*Geçici **Tahmin

Kaynak: clal.it

AB-28 Peynir

1.000 Ton	2012	2013	2014	2015*	2016**	2017**
Üretim	9.378	9.416	9.592	9.710	9.807	9.880
İthalat	78	75	76	61	73	75
İhracat	768	787	721	719	810	830
Tüketim	8.928	8.949	9.107	9.195	9.300	9.335
kişi başı (kg)	17,7	17,7	18,0	18,1	18,2	18,3

*Geçici **Tahmin

Kaynak: clal.it

AB-28 Yağsız Süttozu

1.000 Ton	2012	2013	2014	2015*	2016**	2017**
Üretim	1.225	1.220	1.550	1.660	1.600	1.350
İthalat	2	5	2	5	5	5
İhracat	520	407	648	691	600	700
Tüketim	794	806	828	845	797	765
Beseleme	160	120	130	140	150	150

*Geçici **Tahmin

Kaynak: clal.it

AB-28 Yağlı Süttozu

1.000 Ton	2012	2013	2014	2015*	2016**	2017**
Üretim	659	732	766	735	730	730
İthalat	2	3	1	4	5	5
İhracat	388	374	389	400	390	390
Tüketim	298	351	359	349	355	345

*Geçici **Tahmin

Kaynak: clal.it

AB SÜT SEKTÖR ÖZETİ

	2012	2013	2014	2015	2016
ÜRETİM					
Sağılan Hayvan (1.000 Baş)	23.193	23.468	23.557*	23.622*	
Süt Üretimi	152.100	153.800	159.800	163.500	
Sanayiye Aktarılan İnek Sütü	140.625	141.743	148.471	152.277	153.134
Pay	%92,5	%92,2	%92,9	%93,1	
İçme Sütü	31.748	31.717	31.380	31.380	
Peynir	8.663	8.756	8.958	9.217	9.222
PST	1.856	2.006	1.934	1.875	
Yağlı Süttozu	660	679	766	771	791
Yağsız Süttozu	1.144	1.100	1.398	1.513	1.555
Tereyağı	1.940	1.959	2.007	2.103	2.152
Kazein ve Kazeinat	135	137	140	150	
İHRACAT					
Süt ve Krema (GTİP:0401)	487	530	691	833	1.047
Tereyağı	127	128	148	178	212
Peynir	768	786	721	719	800
Yağlı Süttozu	386	374	390	400	380
Yağsız Süttozu	520	407	648	692	574
Kazein (GTİP:350110)	36	28	39	41	44
Kazeinat (GTİP:350190)	45	38	39	52	89
İTHALAT					
Tereyağı	44	42	50	24	21
Peynir	77	75	77	61	71
Kazein	23	15	19	18	19
İÇ TÜKETİM					
Tereyağı	2.217	2.222	2.257	2.232	2.256
Peynir	8.581	8.660	8.882	9.029	9.059
KİŞİ BAŞI TÜKETİM (KG)**					
Süt	61,40	61,32	60,80	58,68	
Peynir	17,04	17,18	17,60	17,87	
Tereyağı	4,40	4,41	4,47	4,42	
Yağsız Süttozu	1,50	1,56	1,65	1,79	
Yağlı Süttozu	0,60	0,66	0,77	0,74	
Kendi Kendine Yeterlilik Oranı	%112,26	%111,09	%112,57	%112,57	%112,23
SOSYO-EKONOMİK GÖSTERGELER					
Nüfus (x 1.000 Kişi)	503.715	504.220	504.668	505.151	

Kaynak: Eurostat, Milk Market Observatory, Productschap Zuivel, GTIS, FAS-USDA, FAO, clal.it

* Geçici

** Kişi Başı Tüketim, toplam tüketimin (Kaynak FAS-USDA) nüfusa (Kaynak FAO) bölünmesiyle elde edilmiştir.

ECM

ECM (Energy Corrected Milk): IFCN tarafından geliştirilen modelde; dünyanın farklı ülke ve bölgelerinde farklı yağ ve protein içeriği ile üretilen tüm sütler, sağlıklı karşılaştırma yapabilmeyi temin etmek adına belirli bir hesaplama ile içerikleri eşitlenmektedir. Yapılan hesaplama ile üretilen tüm süt miktarı %4,0 yağ ve %3,3 protein içeriğine göre düzeltilmekte ve ülkeler özelinde üretim, tüketim, ticaret, fiyat gibi veriler yeniden hesaplanmaktadır. Belirli bir ülkede üretilen toplam çiğ süt miktarına ilişkin reel yağ ve protein içeriği, IFCN tarafından baz alınan değerlerin (%4,0 yağ ve %3,3 protein) altında ise IFCN tarafından yayınlanan toplam süt üretim miktarı yerel istatistiklerde açıklanan miktardan düşük, IFCN baz değerinin üzerinde ise yüksek hesaplanmaktadır.

Formül

$$ECM = (\text{süt üretimi} \times (0,383 \times \% \text{ yağ} + 0,242 \times \% \text{ protein} + 0,7832) / 3,1138)$$

ECM hesaplama modeli, fiyat anlamında da karşılaştırılabilir veriler elde etmek adına farklı ülkelerde oluşan çiğ süt fiyatlarının standardize edilmesinde de kullanılmaktadır.

Formül

$$\text{ECM} = (\text{çiğ süt fiyatı} \times (0,383 \times \% \text{ yağ} + 0,242 \times \% \text{ protein} + 0,7832) / 3,1138)$$

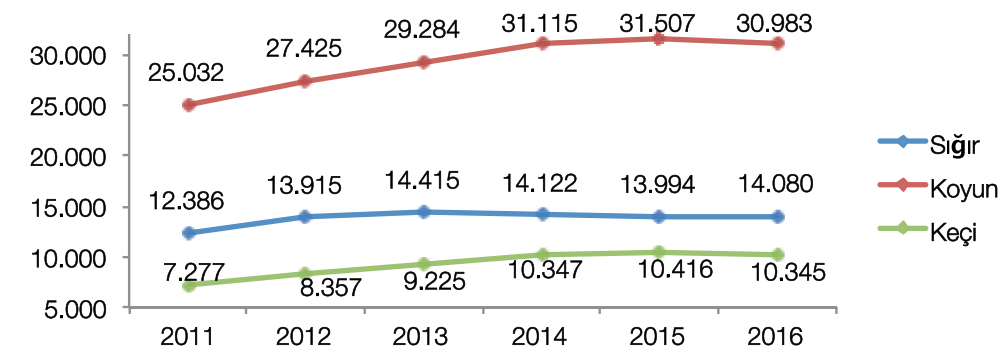
Bu modelde; belirli bir ülkede satışa konu olan çiğ sütün yağ ve protein içeriği IFCN baz değerlerinin (%4,0 yağ ve %3,3 protein) üzerinde ise IFCN tarafından değerleri düzeltilerek hesaplanan çiğ süt fiyatı yerelde oluşan fiyattan düşük, tersi durumda ise IFCN fiyatı yüksek olmaktadır.

TÜRKİYE SÜT SEKTÖRÜ

Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Varlığı

Günümüzde bireylerin beslenme konusunda daha bilinçli bir noktaya gelmesi, hayvansal protein kaynaklarının beslenme düzenindeki önemi hususundaki farkındalığın artması ve hayvancılık faaliyetlerinin ekonomik anlamda cazip hale gelmesi, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de hayvancılığı önemli bir noktaya getirmiştir. Kırsal kalkınmayı destekleme programları ve hayvancılığa verilen desteklerler sayesinde hayvancılık faaliyetleri ticari anlamda değer kazanmıştır. Tarım ve hayvancılık; ulusal gelirin ve istihdamın artırılması, diğer sektörlerle hammadde sağlamasıyla ülke ekonomisine sağladığı katkının artması, istikrarlı kalkınmaya sağladığı katma değerde artış, kentsel göçü ve bunun ortaya çıkardığı sosyal problemleri azaltması gibi sosyal ve ekonomik birçok sorunun çözümüne katkı

Türkiye’de Yıllar İtibariyle Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sayıları (Bin Baş)

Kaynak: TÜİK

Ülkemizde hayvan varlığı her yıl düzenli bir artış göstermekle beraber yalnızca 2016 yılında koyun varlığı hariç diğer türlerde az da olsa düşüş gerçekleşmiştir. Geçtiğimiz son beş yıllık süreç içerisinde koyun varlığı %24 artarak 31 milyon başa, sığır varlığı %14 artarak 14 milyon başa ve keçi varlığı %42 oranında artarak 10,3 milyon başa yükselmiştir.

Irklara Göre Sığır Sayısı

Yıl	Kültür		Melez		Yerli		Toplam
	Baş	% Pay	Baş	% Pay	Baş	% Pay	
2000	1.806.000	16,78	4.738.000	44,36	4.217.000	38,35	10.761.000
2005	2.354.957	22,37	4.537.998	43,11	3.633.485	34,52	10.526.440
2009	3.723.583	34,70	4.406.041	41,10	2.594.334	24,20	10.723.958
2010	4.197.890	36,90	4.707.188	41,40	2.464.722	21,70	11.369.800
2011	4.836.547	39,05	5.120.621	41,34	2.429.169	19,61	12.386.337
2012	5.679.484	40,8	5.776.028	41,5	2.459.400	17,7	13.914.912
2013	5.954.333	41,3	6.112.437	42,4	2.348.487	16,3	14.415.257
2014	6.178.757	43,4	6.060.937	42,6	1.983.415	13,9	14.223.109
2015	6.385.343	45,6	5.733.803	41,0	1.874.925	13,4	13.994.071
2016	6.588.527	46,8	5.758.336	40,9	1.733.292	12,3	14.080.155

Kaynak: TÜİK

2000 yılında Sığır mevcudu içinde kültür ırkının oranı % 16,78, melez oranı % 44,36, yerli ırkı sayısı %38,35 iken devletin aldığı tedbirler ve verilen teşvikler sayesinde 2016 yılında oran neredeyse tam tersi bir duruma gelmiş olup kültür ırkı oranı % 46,8, yerli oranı da %12,3 olmuştur.

SAĞILAN HAYVAN VARLIĞI

Ülkemizde süt hayvancılığı; bakım ve beslenme koşullarının iyileştirilmesi ve üreticilerin süt hayvancılığı konusunda bilinçlenmesi ve ihtisaslaşmasıyla, her ne kadar sağılan hayvan sayısında az miktarda düşüş olsa da verim seviyesi yükselmiştir.

Sağılan toplam hayvan sayısında 2016 yılı içerisinde bir önceki yıla göre 340 bin baş (-%1,3) azalma söz konusu olurken; sağılan inek sayısı 5.431.714 baş, koyun sayısı 15.149.414 baş, keçi sayısı 4.555.105 baş ve manda sayısı 63.329 baş olarak hesaplanmıştır.

Türkiye’de Hayvan Türlerine Göre Sağılan Hayvan Sayısı, Süt Üretimi ve Sağılan Hayvan Başına Ortalama Verim

Yıl	İnek			Koyun			Keçi		
	Sağılan Sayısı	Süt Üretimi	Ort.Süt Verimi	SağılanSayısı	Süt Üretim	Ort. Süt Verimi	SağılanSayısı	Süt Üretim	Ort. Süt Verimi
	Baş	Bin Ton	Kg/Baş/Yıl	Baş	Bin Ton	Kg/Baş/Yıl	Baş	Bin Ton	Kg/Baş/Yıl
2000	5.279.569	8.732	1.654	15.920.159	774	49	3.792.707	216	57
2010	4.384.130	12.418	2.847	10.583.608	816	77	2.582.539	272	106
2011	4.761.142	13.802	2.899	11.561.144	892	77	3.033.111	320	106
2012	5.431.400	15.977	2.942	13.068.428	1.007	77	3.502.272	369	105
2013	5.607.272	16.655	2.970	14.287.237	1.101	77	3.943.318	415	105
2014	5.609.240	16.998	3.030	14.524.264	1.113	77	4.400.168	463	105
2015	5.535.773	16.933	3.059	15.362.927	1.177	77	4.578.494	481	105
2016	5.431.714	16.786	3.090	15.149.414	1.160	77	4.555.105	479	105

Kaynak: TÜİK

Yıllara ve Ölçeklerine Göre Süt Sığircılığı İşletmesi Sayıları ve Oranları

	2015		2016		2017		
İşletme Ölçeği (Sığır Varlığı - Baş)	İşletme Sayısı	%	İşletme Sayısı	%	İşletme Sayısı	%	2011/2016 değişim (%)
1-5	837.246	61,12	689.971	58	640.194	55,1	-23,5
6-9	287.599	20,99	225.717	19	220.169	19	-23,4
10-19	175.795	12,83	165.040	13,9	179.033	15,5	+1,8
20-49	53.845	3,93	87.407	7,3	96.777	8,4	+79,7
50-99	11.511	0,84	16.551	1,4	18.917	1,6	+64,3
100-199	2.701	0,20	3.778	0,3	4.036	0,3	+49,4
200+	1.174	0,09	1.161	0,09	1.245	0,1	+6,0
Toplam	1.369.871	100,00	1.189.625	100	1.160.371	100	-15,3

Kaynak: GTHB

Süt işletme sayıları değerlendirildiğinde ise, Türkiye’de genel olarak küçük ölçekli aile işletmelerinin hâkim olduğu görülmektedir. Ülkemizdeki çığ süt üretimine ilişkin toplam süt sığırı işletme sayısı diğer ülkelere kıyasla oldukça yüksektir. Ancak işletmelerin sahip oldukları sığır sayısına göre kapasiteleri gruplandırıldığında, her ne kadar son beş yıl içerisinde büyük ölçekli işletmelerin sayısı artsa da, ülkemizde kurulu toplam süt sığircılığı işletmelerinin %74’ü 10 başın altında kapasiteye sahiptir.

SÜT ÜRETİMİ

Süt üretim miktarı, hayvan varlığı ve laktasyon verimindeki artışa paralel olarak uzun vadede artış göstermiş ancak, 2016 yılında bir önceki yıla göre %0,9 oranında düşerek 18.498.661 ton olmuştur. Türlerle göre süt üretim miktarları değerlendirildiğinde; inek, koyun ve keçi sütü üretim miktarları 2016 yılında az da olsa düşerken yalnızca manda sütü üretimi artmıştır. Aynı yıl yaklaşık 18,5 milyon ton olan toplam üretimin 16,7 milyon tonunu (%90,8) inek sütü, 1,1 milyon tonunu (%6,3) koyun sütü, 479 bin tonunu (%2,6) keçi sütü ve 63 bin tonunu (%0,3) manda sütü oluşturmaktadır.

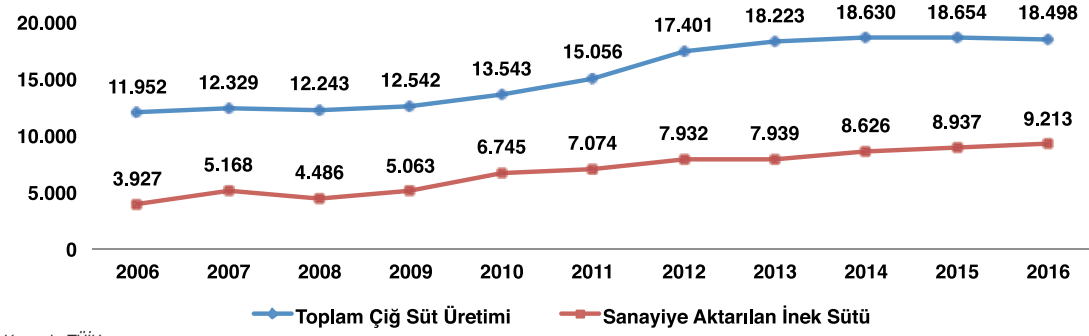
Türkiye Hayvan Yıllara ve Türlerine Göre Çığ Süt Üretimi

Yıl	Sığır		Manda		Koyun		Keçi		Toplam
	Ton	Pay (%)	Ton	Pay (%)	Ton	Pay (%)	Ton	Pay (%)	
2000	8.732.000	89,19	67.300	0,69	774.400	7,91	216.300	2,21	9.790.000
2009	11.583.313	92,35	32.443	0,26	734.219	5,85	192.210	1,53	12 542 186
2010	12.418.544	91,69	35.487	0,26	816.832	6,03	272.811	2,01	13.543.674
2011	13.802.428	91,7	40.372	0,3	892.822	5,9	320.588	2,1	15.056.211
2012	15.977.838	91,8	46.989	0,3	1.007.007	5,8	369.429	2,1	17.401.262
2013	16.655.009	91,4	51.947	0,3	1.101.013	6,0	415.743	2,3	18.223.712
2014	16.998.850	91,2	54.803	0,3	1.113.937	6,0	463.270	2,5	18.630.859
2015	16.933.520	90,8	62.761	0,3	1.177.228	6,3	481.174	2,6	18.654.682
2016	16.786.263	90,8	63.085	0,3	1.160.413	6,3	479.401	2,6	18.498.161

Kaynak: TÜİK

Ülkemizde yıllara göre bütün türlerden üretilen toplam süt miktarının yanında TÜİK tarafından aylar bazında ticari süt işletmeleri tarafından toplanan süt miktarına ilişkin veriler yayınlanmaktadır. Bu verilere göre, 2016 yılında entegre süt işletmeleri tarafından toplanan inek sütü miktarı bir önceki yıla göre %3 oranında artarak 9.213.189 ton olarak hesaplanmıştır. Bu noktadaki en önemli husus, toplam inek sütü üretim miktarı yaklaşık %1 oranında düşerken, aynı yıl ticari süt işletmeleri tarafından toplanan inek sütü miktarının artmasıdır ve bu durumda kayıtlı üretimin arttığı anlamına gelmektedir. Ancak yine de ülkemiz süt sektörünün en önemli sorunlarından birini kayıt dışı süt üretimi oluşturmaktadır. 2012 yılında inek sütü üretimindeki kayıtlılık oranı %49,6 iken, 2016 yılında bu oran %54,8 olarak hesaplanmıştır. Süt işletmeleri tarafından toplanan koyun, keçi ve manda sütü miktarlarının toplam üretim miktarına oranı ise inek sütündeki orandan çok daha düşüktür.

Toplam Süt Üretimi ve Entegre Süt İşletmeleri Tarafından Toplanan İnek Sütü Miktarı (x 1.000 Ton)

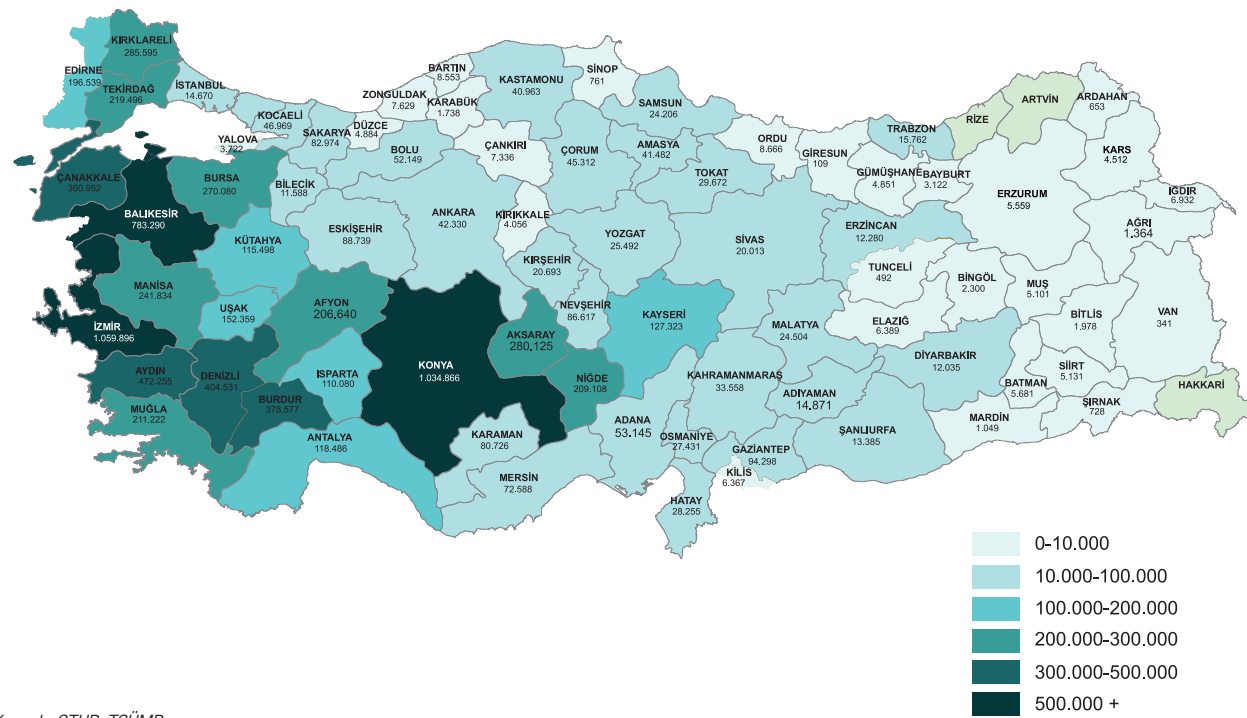

Kaynak: TÜİK

Entegre süt işletmeleri tarafından toplanan süt miktarının illere göre dağılımında, süt üretiminin en yoğun olduğu bölgeler Ege, Trakya, Akdeniz ve İç Anadolu'nun güneyidir.

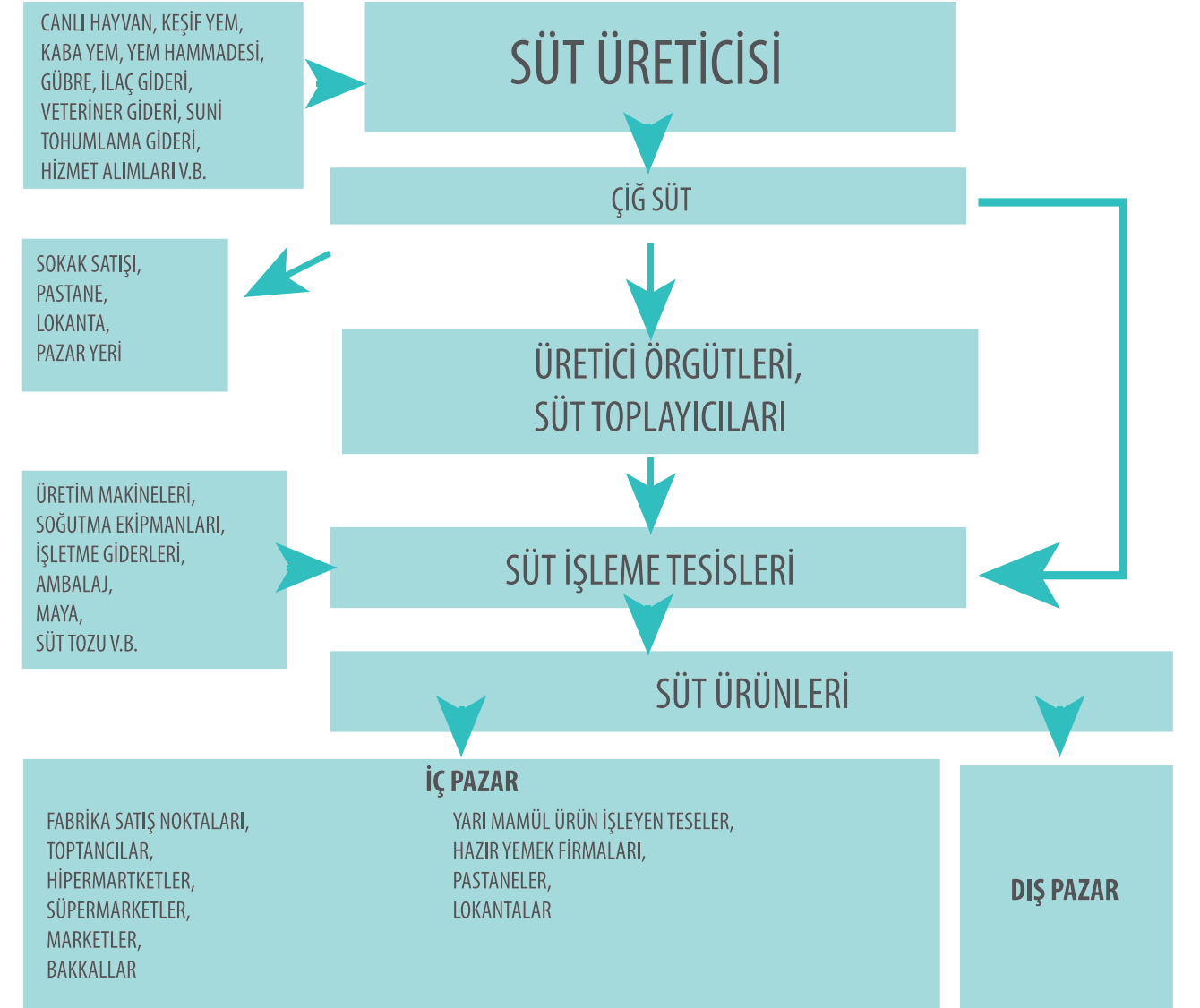
Türkiye Süt Üreticileri Merkez Birliği ve Gıda Tarım ve Hayvancılık kayıtlarına göre 300.000 tondan fazla sütün toplandığı iller sırasıyla İzmir, Konya, Balıkesir, Aydın, Denizli, Burdur ve Çanakkale olmuştur. Tekirdağ, Edirne, Kırklareli gibi Trakya Bölgesi illeri ile Bursa, Manisa ve Aksaray da 2016 yılında önemli süt üretim merkezleri olmuştur.

İllere Göre Toplanan Süt Miktarları (Ton)

Kaynak: GTHB, TSÜMB

Çiğ Süt Tedariki

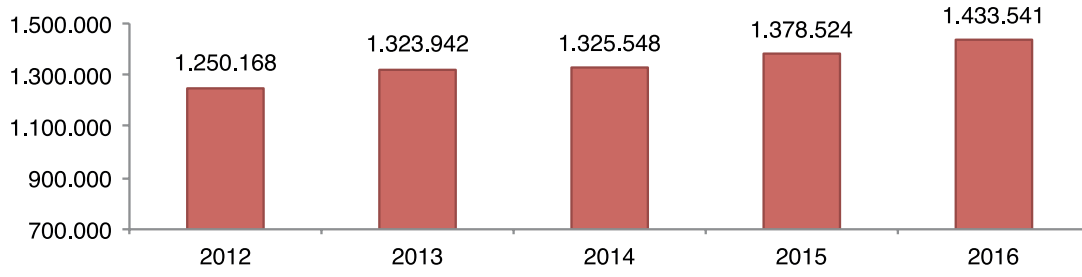
SÜT ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ

İçme Sütü Üretimi

Ülkemizde ticari süt işletmeleri tarafından toplanan inek sütünün büyük bir kısmı (%15,5) içme sütü olarak tüketime arz edilmektedir. TÜİK tarafından yayınlanan verilere göre ülkemizde içme sütü üretim miktarı son beş yıl içerisinde yaklaşık %15 oranında artmıştır. TÜİK tarafından aylar bazında ve yıllık olarak toplam içme sütü üretim

miktarları yayınlanmaktadır. Bu konudaki istatistiklere konu olan süt miktarı, yalnızca sanayide ısıtma işlemi görmüş ambalajlı içme sütleri kapsarken, TÜİK tarafından yayınlanan "Entegre Süt İşletmeleri Tarafından Toplanan Süt Miktarı" haricinde üretilen süt, söz konusu miktara dahil edilmemektedir.

Grafik: İçme Sütü Üretimi (Ton)

Kaynak: TÜİK

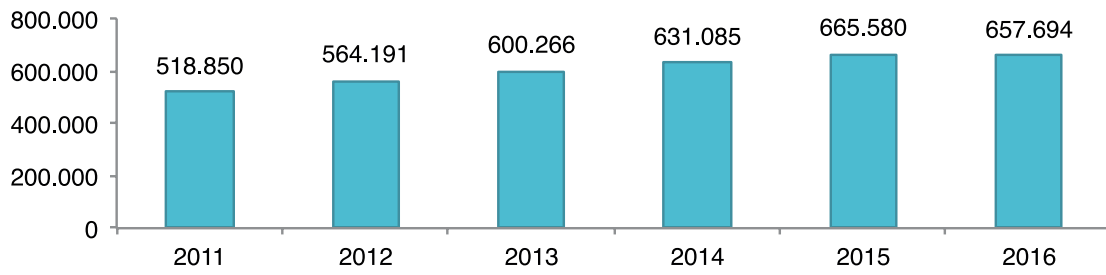
Sütün oda sıcaklığında saklanabilmesi amacıyla normal depolama şartlarında bozulmaya neden olacak tüm mikroorganizmaları ve sporları yok eden ve süte en az 135 o C'de 1 saniye süreyle ısıtma işlemi uygulandığı UHT (Ultra High Temperature) teknolojisi, ülkemizde en yaygın olarak üretilen içme sütü üretim tekniğini oluşturmaktadır. Üretilen toplam içme sütü miktarının yaklaşık %90'ını (1,2 milyon ton) UHT kutu sütler oluştururken, kalan miktarın 158 bin tonunu, 72 o C'de 15 saniye veya 63 o C'de 30 dakika süreyle süte ısıtma işlemi uygulandığı halk arasında günlük süt olarak tabir edilen pastörize sütler, 54 tonunu ise sterilize sütler oluşturmaktadır.

Peynir Üretimi

Ülkemiz kahvaltılık kültüründe önemli bir yere sahip olan peynir, üretimi modern süt işleme tesislerinde ve mandıra olarak tabir edilen işletmelerde gerçekleştirilen en temel süt ürünleri arasındadır. Yaklaşık 4000 yıl önce insanların hayvanları evcilleştirmesiyle sütünden faydalanılmaya başlanmış ve peynirin ilk olarak ortaya

çıktığı tarih de M.Ö. 8000 ile M.Ö. 9000 arasında olduğu kabul edilmiştir. Çeşitli kaynaklarda göre dünyada toplam 2 bin ile 4 bin arasında peynir çeşidi olduğu belirtilirken, Kafkas Üniversitesi tarafından yapılan bir araştırmaya göre Türkiye'de 193 çeşit peynir üretimi gerçekleştirilmektedir.

Peynir Üretimi (Ton)

Kaynak: TÜİK

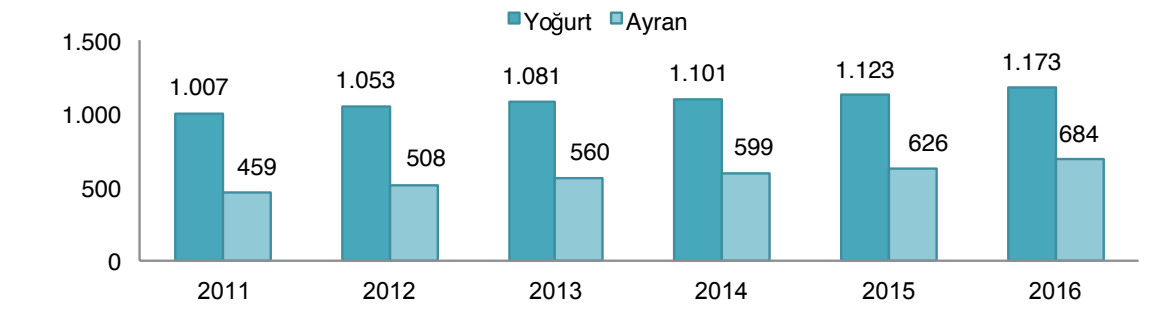
Büyük bir çoğunluğunu (%96) inek sütünden elde edilen peynirlerin oluşturduğu ülkemiz toplam peynir üretimi 2016 yılında bir önceki yıla göre az miktarda düşüş ile (%1,1) 657 bin ton olarak hesaplanmıştır.

Yoğurt ve Ayrandır Üretimi

Probiyotik bir ürün olan yoğurt; inek, koyun, keçi ve manda sütü veya karışımlarının pastörize edilmesi veya pastörize sütün, gerektiğinde süttozu ilavesiyle homojenize edilip veya edilmeden Lactobacillus bulgaricus ve Streptococcus thermophilus bakterilerinin laktik asit fermentasyonu ile meydana gelen fermente bir süt ürünüdür. Ülkemizde tüketiminin yaygın olmasından dolayı, sanayiye aktarılan

inek sütünün, içme sütünden sonra en çok işlendiği ürün olan yoğurt ve ayranın üretim miktarları her yıl artış göstermektedir. Yoğurt üretimi 2016 yılında %4,5 oranında artarak 1,17 milyon ton olmuştur. Özellikle yaz aylarında üretiminde artış görülen ayran ise 2016 yılındaki toplam üretim miktarı bir önceki yıla göre %9,2 oranında artarak 684 bin ton olmuştur.

Ayrandır ve Yoğurt Üretimi (Ton)

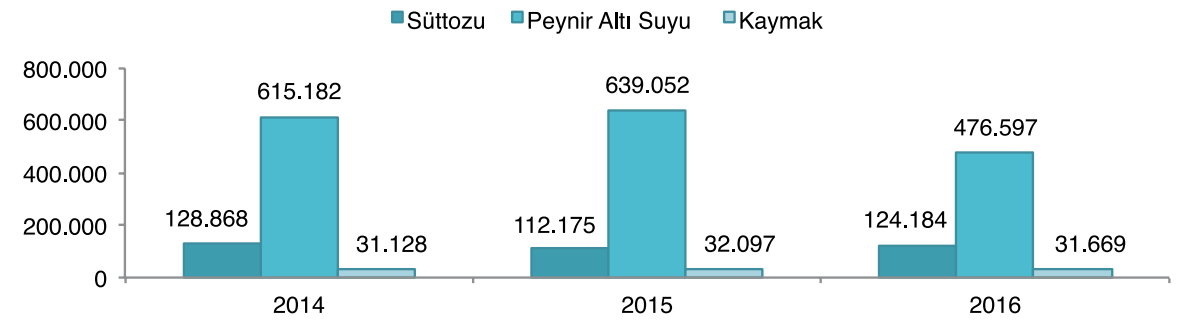

Kaynak: TÜİK

Süttozu, Peynir Altı Suyu ve Kaymak Üretimi

Süttozu; yağlı, yağsı kısmen veya tamamen alınmış süttten, kremadan veya bu ürünlerin karışımından suyun uzaklaştırılması ile elde edilen ve son üründe nem içeriğinin ağırlıkça en fazla %5 oranında olduğu katı üründür (Tebliğ No: 2008/51). Halk arasında her ne kadar kimyasal, yapay veya sağlıksız bir ürün olduğu yönünde genel bir kanı oluşmuş olsa da süttozu, genel anlamıyla çiğ sütün içeriğindeki suyun buharlaştırılması sonucunda arta kalan kuru maddeden ibaret bir "süt ürünüdür". Süttozu; çikolata, bisküvi ve pasta yapımında, dondurma ve şekerleme imalatında, hazır çorbalar gibi kurutulmuş hazır ürünlerin yapımında, hayvan mamalarında ve kozmetik ürünler de dahil olmak üzere pek çok sektörde kullanılmaktadır.

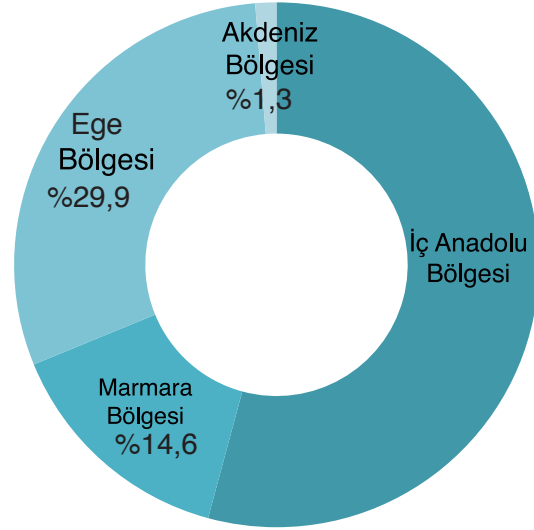
Süttozu, Peynir Altı Suyu ve Kaymak Üretimi (Ton)

Kaynak: TÜİK

Ülkemizde süttozu üretimi geçtiğimiz beş yıl içerisinde %129 oranında kayda değer bir artış sergilemiştir. Süttozu üretimi 2016 yılında ise bir önceki yıla göre %10 oranında artarak 128.868 ton olarak hesaplanmıştır. Söz konusu artışta hiç şüphesiz Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından çıkarılan ve ihracatçı firmaların ihracat karşılığı elde ettikleri süttozu hak edişlerinin yurtiçinden temin edilmesini esas alan Çiğ Sütün Değerlendirilmesine Yönelik Destekleme Uygulama Esasları Tebliği uygulamasının büyük payı vardır. Uygulama kapsamında süttozu ithalatı belirli şartlara bağlanmak suretiyle ihracatçı firmalar ihtiyaç duydukları süttozunu yurtiçinden temin etmekte ve çiğ süt arzının fazla olduğu dönemlerde piyasa regülasyonu sağlanmaktadır. TÜİK verilerine göre yağsız süttozu üretimi 2015 yılında 65.912 ton iken 2016 yılında 78.220 tona yükselmiş (+%18,7), yağlı süttozu üretimi ise 2015 yılında 46.206 ton iken 2016 yılında az miktarda düşüş ile 45.863 ton olarak hesaplanmıştır (-%0,7).

Süttozu Üretimine Bölgelere Göre Dağılımı

Peynir Altı Suyu, peynir ve kazein üretimi esnasında çöktikten süzülerek elde edilen proteince zengin bir üründür. Peynir altı suyu önceki dönemlerde yalnızca atık olarak değerlendirilmiş ve organik madde içeriği nedeniyle çevre kirliliği sorunuyla karşılaşmıştır. Eskiden sadece hayvan gıdası veya gübre olarak sıvı halde kullanılabilen peynir altı suyu günümüzde kurutma, konsantre etme veya fermentasyon gibi gelişen teknolojik imkanlarla gıda sektörünün farklı alanlarında kullanılmaktadır. Gıdaların özellikle protein değeri başta olmak üzere besin değerlerini yükseltmek için, bebek mamalarında, bisküvide, çikolatada, işlenmiş et ürünlerinde, hamur işi ve ekmek yapımı gibi pek çok alanda kullanılabilmektedir.

Kaymak üretimi 2016 yılında 31.669 ton olarak hesaplanmıştır. Üretilen toplam kaymak miktarının %91'ini yağ içeriği %29'dan fazla olan kaymaklar oluştururken, kalan üretim miktarı yağ içeriği %29'dan az olan kaymaklardır.

Ülkemizde yaklaşık 25 farklı ticari unvanda, farklı il ve bölgelerde kurulu yaklaşık 28 süttozu fabrikası vardır. Söz konusu süttozu üreticilerinin toplam yıllık üretim kapasitesi 400 bin tonun üzerindeyken, en yüksek süttozu üretim kapasitesine sahip bölge %54,2 oranındaki payı ile başta Konya ili olmak üzere İç Anadolu Bölgesidir.

Tereyağı ve Koyulaştırılmış (Konsantre) Süt Üretimi

En az %82 süt yağı içeriğine sahip olan ve süt, krema ya da yoğurdun değişik şekillerde işlenmesiyle elde edilen tereyağının modern işletmelerdeki yapımında genel olarak krema hammadde olarak kullanılmaktadır. Diğer süt ve süt ürünlerinde olduğu gibi tereyağı üretimimizde de her geçen yıl artış olmaktadır. TÜİK verilerine göre 2015 yılında %13 oranında artış göstererek 51.789 ton olarak hesaplanan tereyağı üretimi, 2016 yılında %50 gibi kayda değer bir artış ile 78.231 tona ulaşmıştır.

Koyulaştırılmış (konsantre) süt, ilgili mevzuatta, "Yağlı, yağı kısmen veya tamamen alınmış süttten veya bu ürünlerin karışımından suyun doğrudan kısmi olarak uzaklaştırılması ile elde edilen, içine süttozu ve/veya krema katılabilen, şekerli veya şekersiz sıvı ürün" şeklinde tanımlanmıştır ve özelliğine göre ağırlıkça %1-15 arasında süt yağına sahiptir. TÜİK tarafından aylar bazında üretim miktarı yayınlanmakta olan koyulaştırılmış süt üretim istatistiklerine göre 2016 yılında toplam üretim 2.598 ton olarak hesaplanmıştır.

TÜRKİYE'DE SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ TÜKETİMİ

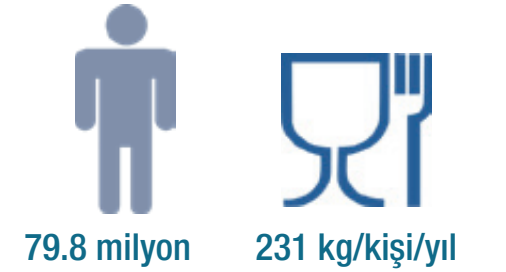
Ülkemizde süt ve süt ürünleri tüketimine ilişkin net veriler bulunmamakla beraber, içme sütü ve diğer süt ürünlerinde kişi başı yıllık tüketim miktarları tahmini olarak hesaplanmaktadır. Daha önceki bölümlerde de ele alındığı üzere, süt üretimimizdeki kayıt dışılık süt ve süt ürünlerine ilişkin tüketim miktarlarının hesaplanmasında güçlük yaratmaktadır. Belirli bir birim çiğ süttten farklı süt ürünlerinin elde edilmesi, söz konusu birim miktara ilişkin tüketim hesaplamasında mükerrerliğe sebep olmaktadır. Bunun yanında; kayıtlı süt üretim miktarları üzerinden hesaplanan tüketim değerleri haricinde üreticinin öz tüketim payı, akraba ve yakın çevresi ile paylaştığı miktar ve yine üreticinin kendi pazarladığı çiğ süt miktarı ülkemizde kişi başı yıllık süt ve süt ürünleri tüketim hesaplamasında karşılaşılan güçlüklerdir.

TÜİK tarafından her yıl yayınlanan çiğ süt üretim miktarı ile aynı yıla ilişkin nüfus verileri ele alındığında ve süt-süt ürünleri ithalat ve ihracat rakamları göz ardı edildiğinde, 2016 yılında kişi başı süt tüketimi 231 kg/kişi süt eşdeğeridir.

Türkiye'de Nüfus Verileri (Kişi)

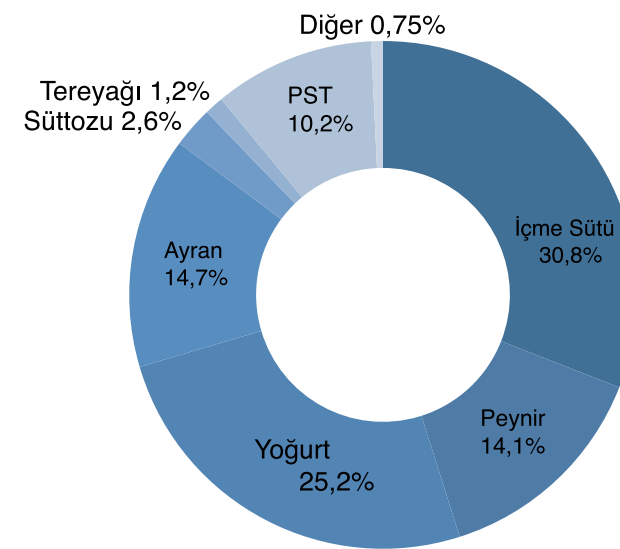
YIL	NÜFUS	ARTIŞ
2012	75.627.384	903.115
2013	76.667.864	1.040.480
2014	77.695.904	1.028.040
2015	78.741.053	1.045.149
2016	79.814.871	1.073.818

Kaynak: TÜİK

Sanayiye Aktarılan Çiğ Sütün Ürünlere Göre Dağılımı

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2006 yılında yapmış olduğu bir çalışmanın sonuçlarına göre; Türkiye'de üretilen sütün %49'una yakını mandıralara satılmakta yani sanayide işlenerek tüketime sunulmaktadır. Kalan kısmın %11'inden fazlası mandıralar dışında direk olarak (genel ifadeyle sokak sütü şeklinde) satılmakta, %32'ye yakını hanede süt ürünü üretmek (peynir, yoğurt vb.) ve içme sütü şeklinde kullanılmakta, geriye kalanı ise hayvan besleme-ücretsiz verme-diğer gibi farklı şekillerde kullanıma sunulmaktadır.

Kaynak: TÜİK

Mandıralara satılan yani sanayiye aktarılan sütün türler bazında dağılımına bakıldığında; en fazla aktarımın %52,2 ile inek sütünde olduğu, bunu %42,4 ile keçi sütünün, %38,1 ile manda sütünün, %19,3 ile de koyun sütünün izlediği görülmektedir.

Koyun sütünün sanayiye aktarılan oransal miktarının yaklaşık iki katı kadarının yani üretilen sütün %36'sının hanede süt ürünleri şeklinde tüketildiği, buna hanede içilen %13'lük kısmı da kattığımızda yarısına yakınının hane içinde tüketildiği görülmektedir.

Türkiye'de Çiğ Sütün Kullanım Alanları (2006)

Süt Türü	ÇİĞ SÜTÜN KULLANIM ALANLARI							
	Üretilen Toplam Süte Oranı (%)	Mandıralara Satılan (%)	Direk Satılan (%)	Hanede Tüketilen (%)	Hayvan Beslemede Kullanılan (%)	Ücretsiz Verilen (%)	Hanede Süt Ürünü Üretmek Amacıyla Kullanılan (%)	Diğer (%)
Siğır	87,1	52,2	10,5	8,2	5	2,2	21,5	0,4
Manda	0,3	38,1	7,6	8,5	3,6	4,1	37,8	0,3
Koyun	9,3	19,3	17,4	11,8	12,7	2,6	35,9	0,3
Keçi	3,3	42,4	10,9	8,2	6,5	2,5	28,9	0,6
Toplam	100	48,7	11,2	8,5	5,8	2,3	23,1	0,4

Kaynak: TÜİK

İçme Sütü Tüketimi

Ülkemizde toplamda 1.433.541 ton olan içme sütü üretim miktarının 1.275.211 tonu (%86) UHT olarak piyasaya sunulurken, kalan miktar pastörize sütleri temsil etmektedir.

İçme Sütü Üretim Miktarları (Ton)

	2013	2014	2015	2016
Pastörize Tam Yağlı	159.029	92.378	87.881	92.321
Pastörize Yarım Yağlı	34.382	3.522	23.682	65.199
Pastörize Yağsız	1.854	1.242	-	758
UHT Tam Yağlı	703.312	694.386	846.816	814.857
UHT Yarım Yağlı	417.133	442.200	416.700	459.080
UHT Yağsız	8.233	2.211	3.402	1.274
Sterilize Sütler	-	89.609	43	54
TOPLAM	1.323.943	1.325.548	1.378.524	1.433.541

Kaynak: TÜİK

Gelir artışı, kentleşme ve bireylerin beslenme konusunda daha bilinçli tercihler yapması sonucu artan talep modern tesislerde üretilen süt ve süt ürünleri miktarının artmasını sağlamıştır. Ülkemizde kayıtlı içme sütü üretim miktarları ve dış ticaret verileri ile entegre süt işletmeleri tarafından toplanan süt miktarı haricinde kalan sütün miktarı ele alındığında 2016 yılı kişi başı içme sütü tüketimi yaklaşık 34 kg olduğu tahmin edilmektedir*.

Öğrencilere süt içme alışkanlığının kazandırılması, süt tüketiminin artırılması ve çocukların yeterli ve dengeli beslenmelerine katkıda bulunarak sağlıklı büyüme ve gelişmelerini sağlamak amacıyla Okul Sütü Programı altı yıldır devam etmektedir. Program kapsamında anasınıfı dahil ilkököl öğrencilerine haftanın üç günü ücretsiz 200 ml yağlı ve sade UHT kutu sütü dağıtımı yapılmaktadır.

* tahmin, hayvan beslemede kullanılan süt miktarı hariç

Okul Sütü Programı Tahmini Gerçekleşme Rakamları

	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017
Öğrenci profili	Anasınıfı + İlköğretim 1-5 Sınıflar	Anasınıfı + İlkokul	Bağımsız Anaokulları+ Anasınıfı+ İlkokul	Bağımsız Anaokulları+ Anasınıfı+ İlkokul	Bağımsız Anaokulları+ Anasınıfı+ İlkokul	Bağımsız Anaokulları+ Anasınıfı+ İlkokul
Okul Profili	Özel Okullar Hariç	Özel Okullar Dahil	Özel Okullar Dahil	Özel Okullar Dahil	Özel Okullar Dahil	Özel Okullar Dahil
Okul Sayısı	32.574	31.092	34.054	33.736	32.295	33.308
Süt Niteliği (% Yağ Oranı)	T Yağlı en az % 3,5)	Yağlı (% 3 - 3,5)	Yağlı (% 3 - 3,5)	Yağlı (% 3 - 3,5)	Yağlı (% 3 - 3,5)	Yağlı (% 3 - 3,5)
Öğrenci Sayısı	7.185.021	6.182.368	5.583.649	5.848.375	6.012.130	6.032.056
Uygulama Gün Sayısı	20 gün	48 gün	48 gün	48 gün	48 gün	48 gün
Haftalık Dağıtım Gün Sayısı	5 gün	3 gün Pzt, Çar, Cu	3 gün Pzt, Çar, Cu	3 gün Pzt, Çar, Cu	3 günPzt, Çar, Cu	3 günPzt, Çar, Cu
Dağıtılan Miktar Adet (200 ml UHT süt)	136.309.261	279.572.494	268.444.426	275.978.842	272.821.022	289.538.688
Dağıtılan Süt Miktarı (Ton)	27.261	55.915	53.689	55.195	54.564	57.907

Kaynak: GTHB

Peynir, Yoğurt, Ayran ve Tereyağı Tüketimi

Türkiye'de en yoğun olarak tüketilen süt ürünlerinden biri de peynirdir. Yıllar itibarıyla üretimine paralel olarak tüketiminde de artış olan ve en yüksek pazar payına sahip peynir çeşidi beyaz peynirdir. 2016 yılı itibarıyla 657.694 ton olarak hesaplanan toplam peynir üretim miktarımız, toplamda 9,3 milyon ton olan entegre süt işletmeleri tarafından toplanan inek, koyun, keçi ve manda sütü haricindeki süt üretim miktarı ile peynir ithalat ve ihracatımızın da dahil edildiği bir hesaplama ile 2016 yılı kişi başına düşen yıllık peynir tüketim miktarımızın 15,2 kg/yıl olduğu tahmin edilmektedir*.

Kültürümüzde önemli bir yere sahip olan yoğurt ve ayran, içme sütünden sonra entegre süt işletmeleri tarafından toplanan süt miktarının en çok işlendiği süt ürünleridir. İçme sütü ve peynir tüketim rakamlarıyla benzer bir hesaplama ile 2016 yılı kişi başı yoğurt tüketimi 30 kg/yıl iken ayran tüketimi 15,6 kg olarak hesaplanmıştır*.

Besin değeri açısından oldukça yüksek ve diğer yağlara oranla en yüksek protein miktarına sahip olan tereyağının tüketimi çeşitli kaynaklara göre M.Ö. 3000 yılında Sümerlere kadar uzanmaktadır. Ülkemizde tereyağı tüketimi oldukça yaygındır. İçme sütü ve diğer süt ürünlerinde yapılan hesaplama göre ülkemizde 2016 yılına ilişkin kişi başı yıllık tereyağı tüketimi 1,52 kg'dır*.

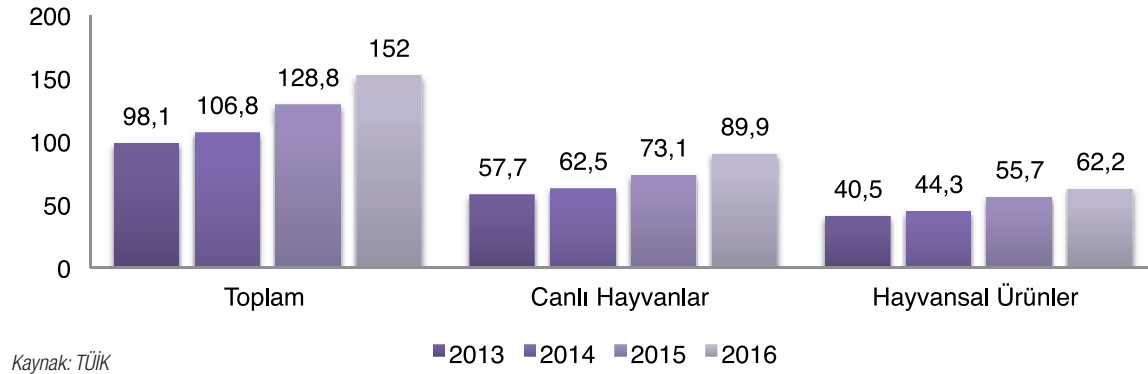
* tahmin, hayvan beslemede kullanılan süt miktarı hariç

FIYATLAR

Hayvansal Ürünler Üretim Değerleri

Toplam canlı hayvan üretim değeri 2016 yılında, 2013 yılına göre %56 oranında artarak yaklaşık 90 milyar TL'ye ulaşmış, bu değer %70'i büyükbaş hayvanlardan, yaklaşık %25'i küçükbaş hayvanlardan oluşmuştur.

Hayvansal Ürün Üretim Değerleri (Milyar TL)

Beyaz et hariç olmak kaydıyla, TÜİK tarafından yayınlanan verilere göre Türkiye'de 2016 yılında hayvansal ürün üretim değeri son üç yıl içinde yaklaşık %54, 2016 yılında ise bir önceki yıla göre %11,7 artarak 62,2 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Toplam üretim değeri içerisinde ilk sırayı %47 oranındaki payı ile kırmızı et alırken, bunu %39,1 ile süt ve %9 ile yumurta takip etmektedir.

Hayvansal Ürün Üretim Değerleri (Milyar TL)

	2013	2014	2015	2016	Pay (2016)
Süt	18,3	20,1	23,6	24,3	%39,1
Kırmızı Et	16,0	17,4	24,2	29,2	%47
Diğer	6,2	6,8	7,8	8,7	%13,9
TOPLAM	40,5	44,3	55,6	62,2	%100

Kaynak: TÜİK

Karma Yem Üretimi

Ülkemizde 2016 yılı ruminant yem üretiminin karma yem bazında hesaplandığında 11,5 milyon ton olduğu görülmektedir.

Karma yem üretiminde kullanılan hammaddeler genelde tahıllar (mısır, arpa, buğday, çavdar, yulaf), küspeler (soya, ayçiçeği, pamuk, keten, kolza, palm, DDGS –kuru öğütme metotla tahıldan etanol üretim prosesinde çıkan bir yan ürün), kepekler (buğday, mısır kepeği), melas, tuz ve vitamin, mineral karışımlarından oluşmaktadır.

Ülkemizde süt sığırcılığı işletmelerinin en önemli girdi kalemini yem masrafları oluşturmakta olup toplam üretim maliyetinin içerisindeki yemin payı işletmenin ölçeği ve üretim teknolojisine göre değişmekle birlikte %50-70 aralığındadır. Türkiye'de yapılan süt sığırcılığı, yem hammaddesi olarak yem sanayisinde temin edilen çeşitli özelliklerdeki yemler ile bir miktar kaba yeme dayalı besleme yapıldığı görülmektedir. Ülkemizde üretilen karma yemlerin %40-45'i ithal yem hammaddelerine bağlı olduğu için karma yem maliyetleri yükselmekte ve bu durum süt üretim maliyetini olumsuz etkilemektedir.

Yıllar İtibariyle Büyükbaş ve Küçükbaş Kesif Yem Üretimi

Yıllar	BÜYÜKBAŞ-KÜÇÜKBAŞ YEMLERİ			
	Besi Yemi	Süt Yemi	Diğer Yemler*	TOPLAM
2011	2.837.345	3.898.019	543.888	7.279.252
2012	3.064.487	4.393.071	621.213	8.078.771
2013	3.061.836	3.781.852	870.574	9.127.412
2014	3.781.852	5.658.075	1.002.007	10.441.933
2015	3.763.555	5.433.187	1.229.919	10.426.661
2016	4.213.879	5.900.184	1.387.493	11.501.556

Kaynak: TÜRKİYEM-BİR

*Kuzu-Buzağı Yemleri ve Diğerleri

Karma Yem Fiyatları

Ulusal Süt Konseyi kuruluş mevzuatı gereği belirli zamanlarda yürütmektedir. Ulusal Süt Konseyi tarafından üretici örgütleri, bölgesel olarak çiğ süt üretim maliyeti hesaplamaktadır. Konsey yem fabrikaları ve borsalardan derlenen yem fiyatlarına göre %18 tarafından hesaplanan çiğ süt üretim maliyet hesabına esas protein içeriğine sahip sığır süt yeminin fiyatı 2016 yılı ortalaması teşkil etmesi maksadıyla düzenli aralıkla süt sığırcılığında yaygın 0,97 TL/kg'dır. olarak kullanılan yem hammaddelerine ilişkin fiyat çalışması da

Yıllara Göre Yem Fiyatları (TL/Kg)

	Mısır Silajı*	Yonca Kuru Otu	Saman	Sığır Süt Yemi (%18 HP)**
2014	0,21	0,60	0,36	0,92
2015	0,22	0,64	0,33	0,95
2016	0,24	0,70	0,38	0,97

* Paketli

** KDV dahil, 3 ay vadeli üretici fiyatı

Çiğ Süt Fiyatları

Bilindiği üzere ülkemizde çiğ süt fiyatları; 16 Nisan 2015 tarih ve 29328 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren "Çiğ Sözlşmeli Usulde Alım Satımına İlişkin Yönetmelik" esasları gereğince belirli usullere göre belirlenmektedir. Mevzuat gereği taraflar çiğ süt fiyatını; pazarlık ile, çiğ süttün kalite içeriğine göre, pariteye göre ya da Ulusal Süt Konseyi'nin ilan ettiği tavsiye fiyata göre fiyat belirleyebilmektedirler. Ulusal Süt Konseyi, belirli periyodik dönemler halinde üretici ve sanayici temsilcilerini bir araya getirerek tarafların çiğ sütte bir "tavsiye fiyat" oluşturmaları için gerekli platformu sağlamaktadır.

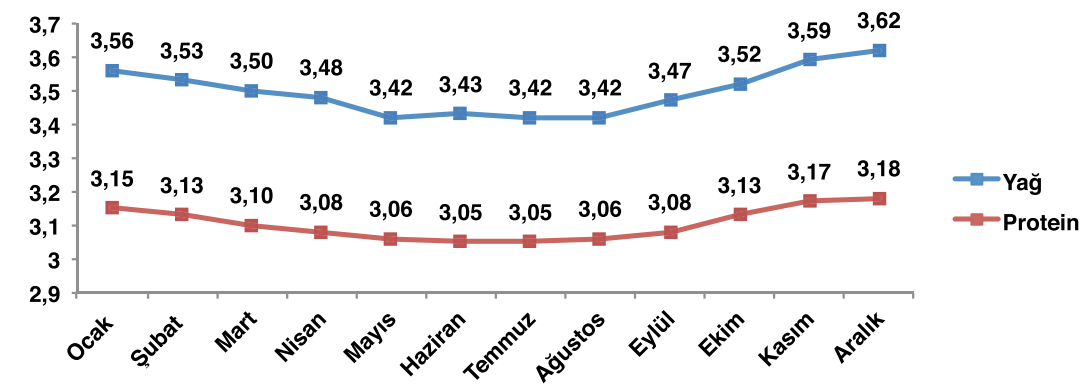
Yıllar İtibariyle Ulusal Süt Konseyi Çiğ Süt Tavsiye Fiyatı (TL/Litre)

	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZ.	TEM	AĞUS.	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK	ORT	
2011	0,735			0,64			0,64		0,74		0,90		0,709	
2012	0,80			0,90			0,90		0,90		0,90		0,825	
2013	0,90						1,00						0,95	
2014	1,00	1,05	1,05	1,05	1,05	1,05	1,15	1,15	1,15	1,15	1,15	1,15	1,09	
2015	1,15	1,15	1,15	1,15	1,15	1,15	1,15	1,15	1,15	1,15	1,15	1,15	1,15	
2016	1,15	1,15	1,15	1,15	1,15	1,15	1,15	1,15	1,15	1,15	1,15	1,15	1,15	
2017*	1,21	1,21	1,21	1,21	1,21	1,21								1,21

*%3,5 yağlı, %3,1 proteinli çiğ süt tavsiye fiyatı

Ulusal Süt Konseyi tavsiye fiyatı 2015 ve 2016 yıllarında 1,15 TL/Litre olmuş, 2017 yılında ise ilk defa çiğ sütün kalitesine göre fiyatlandırma yapılmıştır. Buna göre, %3,5 yağ ve %3,1 protein içeriğine sahip çiğ sütün tavsiye satış fiyatı 1,21 TL olarak belirlenmiştir. Nitekim, 2016 yılında yine Konsey bünyesinde 17 sanayici firmanın dahil olduğu bir araştırmaya göre, firmaların fabrikalarına giren çiğ süt; yıl içinde %3,42 ile %3,62 arasında değişen oranlarda yağ değeri, %3,05 ile %3,18 arasında protein değeri olmak üzere yıl ortalamasında %3,5 yağ ve %3,1 protein değerine sahiptir.

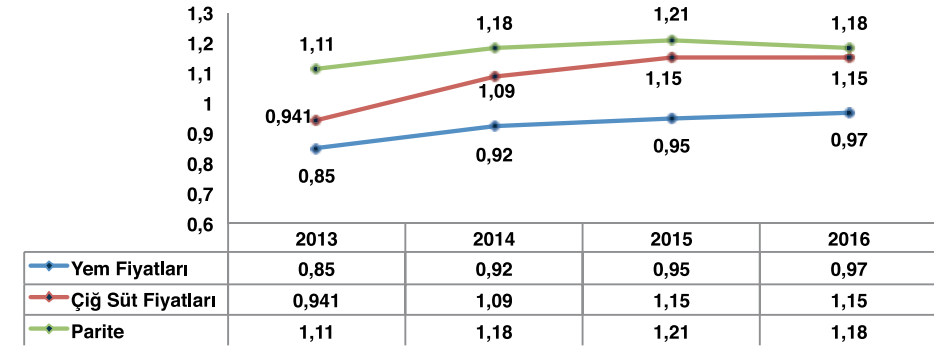
Çiğ Sütün Yağ ve Protein Değerindeki Değişim (%)

Çiğ Süt Yem Paritesi

Çiğ süt-yem paritesi, bir üreticinin 1 Litre / 1 kg çiğ süt satışından elde ettiği gelir ile ne kadar yem alacağını göstermektedir ve genel kabul gören parite 1,5'dir. Ancak dünyanın pek çok bölgesinde olduğu gibi ülkemizde de çiğ süt-yem paritesi 1,5'in altında kalmış ve 2016 yılına ilişkin ortalama çiğ süt-yem paritesi 1,18 olarak hesaplanmıştır.

Grafik: Çiğ Süt / Yem Paritesi

SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ DIŞ TİCARETİ

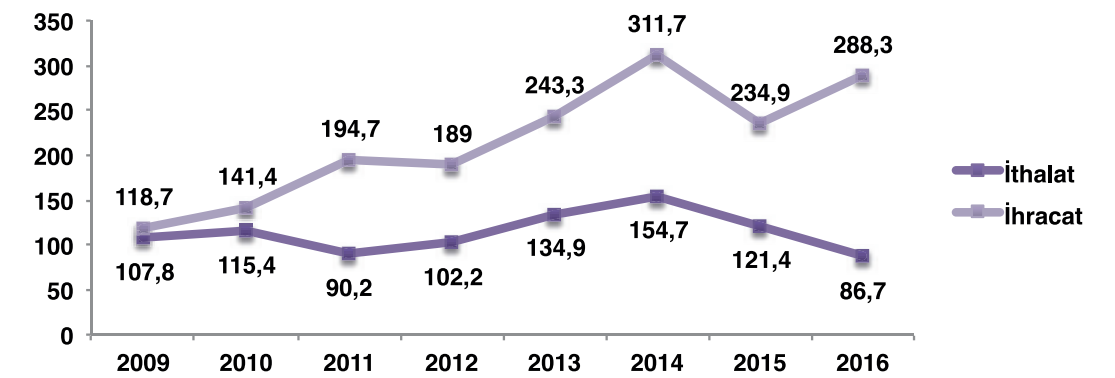
Sektörlerin gelişmesi ve büyümesinde ülkelerin ticari anlamda dünyadaki konumu hiç şüphesiz hayati öneme sahiptir. Belirli bir sektörde yerel pazarların yanında, dünyadaki toplam 7,3 milyar kişilik bir pazara girebilmek ve bu pazarda istikrarlı bir şekilde kalabilmek ulusal sektörlerin gelişiminde oldukça önemlidir.

Ülkemiz süt sektöründe ağırlıklı olarak Irak, Suudi Arabistan, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Ürdün, Libya gibi Orta Doğu ülkelerine süt ürünleri ihracatı yapılırken en önemli ihracat ürünlerimiz peynir, peynir altı suyu ürünleri ve son yıllarda süttozudur. Öte yandan, süt ürünlerinde ithalatın en yoğun yapıldığı ülkeler Yeni Zelanda ve AB ülkeleri olurken bu ülkelerden ağırlıklı olarak tereyağı ve peynir ithal edilmektedir.

Süt ürünleri ihracatı, sektörün kendine güven kazanmasını sağladığı, iç piyasadaki daralmanın aşılmasında önemli etken olduğu gibi Türkiye’de ciddi bir artış göstermekte olan süt tedarik eden modern hayvancılık işletmelerinin sayısının artmasını ve gelişmesini, süt üreten çiftçilerimizin hayvan sağlığı standardının artırılmasını olumlu yönde etkilemektedir.

Türkiye’de son yıllarda hayvancılığa ayrılan destek miktarının artırılması, piyasanın regülasyonu amacıyla 2009 yılından bu yana yapılan çiğ sütün değerlendirilmesi desteklemesi ve 2011/4 sayılı “İthalatta Gözetim Uygulanmasına İlişkin Tebliğ” kapsamındaki uygulamalar gibi tedbirler ülkemiz süt ürünleri ihracatını olumlu yönde etkilemiştir.

Süt ve Süt Ürünleri Dış Ticareti (Milyon \$)

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

*2105 GTİP kodu altında yer alan Dondurma ve Yenilebilir Buzlar dahil değildir.

Süt ve Süt Ürünleri İhracatı

SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ İHRACATI						
GTIP Altılı Kodu	GTIP Altılı Adı	2015		2016		
		Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)	% Pay
040210	SÜT, KREMA (TOZ, GRANÜL VS. KATI YAĞ ORANI %1, 5'TEN AZ)	7.699.817	13.085.857	55.943.118	83.369.105	28,9
040630	ERİTME PEYNİRLER (RENDELENMEMİŞ/TOZ HALİNE GETİRİLMEMİŞ)	18.096.718	61.978.972	17.398.768	54.403.442	18,9
040690	DİĞER PEYNİRLER	9.353.163	47.371.308	11.907.468	50.724.459	17,6
040610	TAZE PEYNİR (OLGUNLAŞMAMIŞ/SERTLEŞMEMİŞ) VE LOR	13.274.441	48.719.896	14.474.167	37.637.569	13,1
040410	PEYNİR ALTI SUYU VE TADİL EDİLMİŞ PEYNİR ALTI SUYU	24.043.360	19.085.949	33.480.722	19.884.913	6,9
040120	SÜT, KREMA (KATI YAĞ ORANI % 1’İ GEÇEN %6’YI GEÇMEYEN)	8.739.138	6.726.210	12.938.950	9.114.167	3,2
040390	YAYIK ALTI SÜT, PIHTILAŞMIŞ SÜT VE KREMA, KEFİR VS. (KONSANTRE EDİLMİŞ)	4.780.460	11.681.452	3.684.598	9.001.261	3,1
040620	RENDELENMİŞ/TOZ HALİNE GETİRİLMİŞ HER CİNS PEYNİR	670.907	3.493.207	1.862.590	7.370.361	2,6
040150	SÜT, KREMA (%10 <KATI YAĞ =< %21, KONSANTRE EDİLMEMİŞ, KATKISIZ)	1.881.440	6.713.387	1.773.387	6.374.584	2,2
040299	SÜT, KREMA (DİĞER ŞEKİLLERDE)	1.073.034	2.081.243	1.565.523	2.506.077	< 1
040310	YOĞURT (KONSANTRE EDİLMİŞ)	2.665.619	2.663.877	2.532.545	2.054.489	< 1
040510	TEREYAĞI	299.706	1.963.774	262.658	1.528.738	< 1
040291	SÜT, KREMA (TATLANDIRICI İÇERMEYEN)	216.889	1.592.933	344.321	1.273.124	< 1
040221	SÜT, KREMA (TOZ, GRANÜL VS. KATI YAĞ ORANI %1, 5'TAN FAZLA) (TATLANDIRICISIZ)	573.027	1.617.029	425.308	1.096.094	< 1
040140	SÜT, KREMA (%6 <KATI YAĞ =<%10, KONSANTRE EDİLMEMİŞ, KATKISIZ)	2.984.212	4.743.382	913.428	765.503	< 1
040110	SÜT, KREMA (KATI YAĞ <= % 1)	145.960	107.851	527.862	386.815	< 1
040490	DİĞER PEYNİR ALTI SUYU	14.000	9.100	256.000	362.063	< 1
040520	SÜRÜLEREK YENİLEN SÜT ÜRÜNLERİ (% 39 =<KATI YAĞ <% 80)	68.205	465.898	59.022	360.549	< 1
040590	SÜTTEN ELDE EDİLEN DİĞER YAĞLAR	3.143	31.407	12.813	146.695	< 1
040229	SÜT, KREMA (TOZ, GRANÜL VS. KATI YAĞ ORANI %1, 5'TAN FAZLA) (DİĞER)	6.011	20.520	9.278	27.211	< 1
040640	MAVİ DAMARLI PEYNİRLER	2.692	13.217	118	1.536	< 1
GENEL TOPLAM		96.591.942	234.166.469	160.372.644	288.388.755	100

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Süt ve süt ürünleri ihracatı 2016 yılında %23 oranında artarak 288 milyon dolara ulaşmıştır. Her ne kadar süt ürünleri toplam ihracat miktarı bir önceki yıla göre artış göstermiş olsa da peynir grubu ürünlerde olduğu gibi bazı ihracat kalemlerinde düşüş yaşanmıştır. Ancak Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yürütülen Çiğ Sütün Değerlendirilmesine Yönelik Destekleme Uygulama

Esasları Tebliğ kapsamında kayda değer miktarda süttozu, ihracat maksadıyla destekleme kapsamına alınmış ve nitekim 2016 yılında yağsız süttozu ihracatı bir önceki yıla göre yedi kat artarak 56 bin tona ulaşmıştır. Aynı yıl ihracat kalemlerindeki artış miktarları incelendiğinde, toplam ihracat miktarındaki artışta en fazla etkiye sahip ürünün süttozu olduğu görülmektedir.

Yağsız Süttozu İhracatımız

0402.10	2014			2015			2016		
	TON	x1.000 \$	BF (\$/KG)	TON	x1.000 \$	BF (\$/KG)	TON	x1.000 \$	BF (\$/KG)
1 Rusya Federasyonu	25	104	4,16	0	0	0	11.236	19.007	1,69
2 Bangladeş	771	3.098	4,02	1.275	2.191	1,71	7.731	11.246	1,45
3 Pakistan	24	67	2,79	2.425	3.997	1,65	7.404	10.509	1,42
4 Mısır	1.699	6.869	4,04	701	1.177	1,68	6.005	8.544	1,42
5 Suriye	115	449	3,90	402	721	1,79	4.429	6.664	1,50
6 Irak	280	742	2,65	1.566	2.669	1,70	4.287	5.711	1,33
7 Gürcistan	228	873	3,83	312	548	1,76	3.530	5.272	1,49
8 Japonya	825	3.361	4,07	500	807	1,61	2.875	4.324	1,50
9 BAE	428	1.694	3,96	0	0	0	1.356	1.874	1,38
10 Filipinler	1.887	7.643	4,05	0	0	0	1.248	1.780	1,43
LİSTE TOPLAM	6.282	24.900	3,96	7.181	12.110	1,69	50.101	74.931	1,50
Diğer	6.532	26.468	4,05	519	976	1,88	5.842	8.438	1,44
GENEL TOPLAM	12.814	51.368	4,01	7.700	13.086	1,70	55.943	83.369	1,49

Kaynak: Trademap

Yağsız Süttozu ihracatında en büyük ihracat pazarı ülkeler 2014 yılında Filipinler (7,6 Milyon \$), Mısır (6,8 Milyon \$) ve Suudi Arabistan (4,4 Milyon \$); 2015 yılında Pakistan (3,9 Milyon \$), Irak (2,6 Milyon \$) ve Bangladeş (2,1 Milyon \$); 2016 yılında ise sırasıyla Rusya Federasyonu (19 Milyon \$), Bangladeş (11,2 Milyon \$) ve Pakistan (10,5 milyon \$) olmuştur. Öte yandan,

süttozu fiyatlarının dünya genelindeki düşüş ülkemizin ihracat birim fiyatlarına da yansımış, 2014 yılında ortalama 4,01 \$/Kg birim fiyattan yapılan yağsız süttozu ihracatı 2016 yılında 1,49 \$/Kg seviyesine gerilemiştir.

En Büyük Yağsız Süttozu İthalatçıları

0402.10	2013	2014	2015			
	x 1.000 TON	x 1.000 TON	x 1.000 TON	Milyon \$	Birim Fiyat (\$)	PAY(%)
1 Meksika	197,7	203,1	258,5	613,7	2.374	9,4
2 Çin	235,0	252,5	200,2	517,1	2.583	7,3
3 Malezya	101,6	137,7	147,0	378,7	2.576	5,3
4 Endonezya	154,6	145,7	145,1	386,2	2.661	5,3
5 Hollanda	101,8	119,6	141,8	227,7	1.606	5,1
6 Cezayir	119,7	167,7	135,8	331,7	2.442	4,9
7 Rusya Federasyonu	109,9	94,7	109,6	253,5	2.311	4,0
8 Filipinler	112,9	94,7	100,7	270,9	2.689	3,6
9 Tayland	59,8	62,5	82,4	206,5	2.505	3,0
10 İtalya	58,1	65,6	78,6	188,0	2.391	2,8
LISTE TOPLAM	1.251,1	1.343,8	1.400,7	3.374	2.408	51,2
Diğer	1.250,6	1.442,1	1.336,4	3.525	2.637	48,8
GENEL TOPLAM	2.501,7	2.785,9	2.737,1	6.899,0	2.520	100

Kaynak: Trademap

Peynir İhracatımız

0406	2014			2015			2016		
	TON	x1.000 \$	BF (\$/KG)	TON	x1.000 \$	BF (\$/KG)	TON	x1.000 \$	BF (\$/KG)
1 Irak	11.777	56.166	4,77	11.096	49.073	4,42	13.554	50.051	3,69
2 Suudi Arabistan	13.772	44.329	3,22	12.875	43.937	3,41	13.869	37.429	2,70
3 Kuveyt	3.745	13.431	3,59	3.703	13.400	3,62	3.665	11.837	3,23
4 BAE	2.539	8.538	3,36	2.796	9.664	3,46	3.229	10.238	3,17
5 Kıbrıs	0	0		0	0		1.646	5.868	3,57
6 Lübnan	500	2.440	4,88	626	2.611	4,17	1.652	5.223	3,16
7 Ürdün	2.266	11.036	4,87	2.142	9.623	4,49	1.416	5.135	3,63
8 Serbest Bölge	2.696	10.172	3,77	2.510	9.282	3,70	1.060	3.750	3,54
9 Katar	853	3.365	3,94	838	3.507	4,18	1.011	3.518	3,48
10 ABD	530	2.795	5,27	618	3.030	4,90	771	3.152	4,09
LISTE TOPLAM	38.678	152.272	3,94	37.204	144.127	3,87	41.873	136.201	3,25
Diğer	4.450	19.945	4,48	4.110	17.450	4,25	3.770	13.936	3,70
GENEL TOPLAM	43.128	172.217	3,99	41.314	161.577	3,91	45.643	150.137	3,29

Kaynak: Trademap

Süt ve süt ürünleri dış ticaret verilerinde ürün özelinde rakamlar ele alındığında; diğer ürünlerde olduğu gibi peynir grubunda da en önemli ihracat pazarımızı orta doğu ülkeleri oluşturmaktadır. Gümrük Tarife Cetvelinde süt ve süt ürünlerinin de dahil olduğu 4. Fasılda 0406 Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonunda (GTİP) yer alan tüm peynir çeşitlerine ilişkin 2016 yılı toplam ihracat değeri

bir önceki yıla göre %7 oranında düşerek 150 milyon dolar olarak hesaplanmıştır. Aynı toplam peynir ihracatının %30'u Suudi Arabistan'a ve %29'u Irak'a yapılmış olup, ülkemizde ihracata konu olan toplam peynir miktarının yaklaşık %60'ı yalnızca bu iki ülkeye ihraç edilmektedir.

Peynir Pazarımız ve Pazar Paylarımız

0406		2014				2015		
	İlk 5 Tedarikçi Ülke	Pay (%)	Ton	x1.000 \$	İlk 5 Tedarikçi Ülke	Pay(%)	Ton	x1.000 \$
Suudi Arabistan	Danimarka	20	35.427	149.248	Danimarka	21,3	42.474	145.470
	Bahreyn	13,3	13.193	98.064	Bahreyn	13,7	11.885	93.512
	Mısır	11,2	24.541	82.954	Mısır	12,4	25.741	84.673
	ABD	10	16.549	76.319	Polonya	8,7	11.953	59.015
	Polonya	7,7	10.326	57.072	Fransa	7,9	10.228	53.547
	Türkiye	6	13.772	44.329	Türkiye	6,4	12.875	43.937
Kuveyt	Bahreyn	10,6	3.264	19.453	Bahreyn	38,9	17.300	104.536
	Suudi Arabistan	29,3	12.245	53.717	Suudi Arabistan	20,3	11.973	54.445
	Mısır	9,6	5.444	17.695	Mısır	6,0	4.954	16.287
	Türkiye	6,5	2.537	12.050	Türkiye	5,0	2.807	13.453
	Kıbrıs	6,4	2.278	11.838	Kıbrıs	4,9	2.706	13.327
BAE	Suudi Arabistan	22,1	13.162	71.228	Suudi Arabistan	29,1	13.360	73.374
	Fransa	7,6	3.215	24.591	Fransa	6,5	2.401	16.479
	Danimarka	7,3	4.798	23.508	Mısır	6,2	2.994	15.648
	Bahreyn	6,7	3.075	21.701	Yeni Zelanda	6,1	4.176	15.453
	ABD	5,6	3.384	18.215	Hollanda	6,1	1.885	15.372
	Türkiye	2,6	2.539	8.538	Türkiye	3,8	2.796	9.664

Kaynak: Trademap

Süt ve ürünleri toplam ihracat miktarında 2016 yılında 150 milyon dolar ihracat değeriyle en büyük paya sahip olan peynirde en önemli ihracat bölgelerimiz Irak ve Suudi Arabistan iken iki ülkeye yapılan ihracat, toplam peynir ihracatımızın %58'ini oluşturmaktadır. Peynir grubu ürünlerde ülkemizin en büyük pazarı olan Irak'ın dış ticaret rakamlarına ilişkin sağlıklı veriler elde edilemezken; Irak haricindeki diğer peynir pazarlarında ağırlıklı olarak Bahreyn, Danimarka, Mısır ve Fransa gibi ülkelerle rekabet edildiği görülmektedir.

Süt ve Ürünleri İthalatı

SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ İHRACATI						
GTİP Altılı Kodu	GTİP Altılı Adı	2015		2016		
		Miktar (kg)	Değer (\$)	Miktar (kg)	Değer (\$)	% Pay
0405.10	TEREYAĞI	19.165.383	67.865.988	13.517.157	43.916.262	50,6
0406.90	DİĞER PEYNİRLER	10.100.480	40.160.816	9.721.041	33.905.926	39,1
0406.30	ERİTME PEYNİRLER (RENDELENMEMİŞ/TOZ HALİNE GETİRİLMEMİŞ)	246.054	1.012.538	505.159	1.789.486	2,0
0405.90	SÜTTEN ELDE EDİLEN DİĞER YAĞLAR	894.833	4.602.956	361.985	1.691.771	1,9
0404.10	PEYNİR ALTI SUYU VE TADİL EDİLMİŞ PEYNİR ALTI SUYU	970.889	1.897.664	801.010	1.467.381	1,7
0401.50	SÜT, KREMA (%10 <KATI YAĞ =< %21, KONSANTRE EDİLMEMİŞ, KATKISIZ)	426.321	1.524.163	433.643	1.340.856	1,5
0406.40	MAVİ DAMARLI PEYNİRLER	210.245	957.938	148.189	659.015	< 1
0406.20	RENDELENMİŞ/TOZ HALİNE GETİRİLMİŞ HER CİNS PEYNİR	131.253	783.028	61.080	415.333	< 1
0404.90	DİĞER PEYNİR ALTI SUYU	185.417	625.260	67.210	412.708	< 1
0406.10	TAZE PEYNİR (OLGUNLAŞMAMIŞ/SERTLEŞMEMİŞ) VE LOR	235.282	427.919	154.769	378.614	< 1
0402.10	SÜT, KREMA (TOZ, GRANÜL VS. KATI YAĞ ORANI %1, 5'TEN AZ)	26.335	131.391	107.901	334.940	< 1
0402.21	SÜT, KREMA (TOZ, GRANÜL VS. KATI YAĞ ORANI %1, 5'TAN FAZLA) (TATLANDIRICISIZ)	79.785	362.667	71.676	304.439	< 1
0403.10	YOĞURT (KONSANTRE EDİLMİŞ)	514.898	876.828	48.995	112.270	< 1
0405.20	SÜRÜLEREK YENİLEN SÜT ÜRÜNLERİ (% 39 =<KATI YAĞ <% 80)			4.120	20.877	< 1
0403.90	YAYIK ALTI SÜT, PIHTILAŞMIŞ SÜT VE KREMA, KEFİR VS. (KONSANTRE EDİLMİŞ)	14.220	107.794	1.518	10.816	< 1
0401.20	SÜT, KREMA (KATI YAĞ ORANI % 1'İ GEÇEN %6'YI GEÇMEYEN)	42.120	39.407	16.200	10.438	< 1
0401.40	SÜT, KREMA (%6 <KATI YAĞ =<%10, KONSANTRE EDİLMEMİŞ, KATKISIZ)	16.725	2.232			-
0402.91	SÜT, KREMA (TATLANDIRICI İÇERMEYEN)	20	268			-
0402.99	SÜT, KREMA (DİĞER ŞEKİLLERDE)	20.540	22.578			-
GENEL TOPLAM		33.280.800	121.401.435	26.021.653	86.771.132	100

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Gümrük Tarife Cetvelinde 4. faslında yer alan ürünlere ilişkin 2016 toplam ithalat değeri 110 milyon dolar iken bu miktarın 86,7 milyon dolarını süt ve süt ürünleri oluşturmuştur. Süt ve süt ürünlerinde 2016 yılı için en önemli ithalat kalemlerini tereyağı ve peynir grubu ürünler oluşturmaktadır. Bilindiği üzere, Avrupa Birliği’ne tanınan tarım tavizleri kapsamında AB'den yıllık olarak 3.700 ton tereyağı %100 gümrük vergisi indirimiyle ithal edilmektedir. Bunun yanında, toplam tereyağı ithalatının büyük bir kısmı Dâhilde İşleme Rejimi kapsamında ithal edilmektedir.

Tereyağı İthalatımız

0405.10	2015			2016		
	TON	x1.000 \$	BF (\$/KG)	TON	x1.000 \$	BF (\$/KG)
1 Yeni Zelanda	8.321	29.302	3,52	4.629	14.302	3,09
2 İrlanda	3.150	11.176	3,55	3.673	12.289	3,35
3 İsviçre	1.427	5.107	3,58	1.527	4.588	3,00
4 Belçika	844	2.864	3,39	714	2.453	3,44
5 Ukrayna	709	2.257	3,18	625	2.022	3,24
6 Bosna Hersek	0	0	0	330	1.408	4,27
7 Polonya	0	0	0	413	1.343	3,25
8 Finlandiya	15	59	3,93	299	927	3,10
9 Almanya	639	2.229	3,49	300	889	2,96
10 Hollanda	999	3.290	3,29	195	732	3,75
LİSTE TOPLAM	16.104	56.284	3,50	12.705	40.953	3,22
Diğer	3.061	11.582	3,78	812	2.963	3,64
GENEL TOPLAM	19.165	67.866	3,54	13.517	43.916	3,25

Kaynak: Trademap

Toplam ithalat değeri yaklaşık 44 milyon dolar olan 13.517 ton tereyağı ithalatında ülkemizin en büyük tedarikçi ülkeleri Yeni Zelanda ve İrlanda iken, yalnızca bu iki ülke toplam tereyağı ithalatımızda %60 oranında paya sahip olmuştur. Tereyağı birim fiyatları ele alındığında ise; 2016 yılında tereyağı fiyatlarındaki dünya genelinde görülen düşüşün etkisi ülkemiz tereyağı ithalat birim fiyatına da yansdığı görülmektedir. Nitekim yıl ortalaması ele alındığında Avrupa Birliğinde tereyağı fiyatları 2016 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık 200-300 \$/ton düştüğü görülmüştür.

Peynir İthalatımız

0406	2015			2016		
	TON	x1.000 \$	BF (\$/KG)	TON	x1.000 \$	BF (\$/KG)
1 Kıbrıs	0	0	0	5.639	19.521	3,46
2 İrlanda	2.205	6.979	3,17	1.490	4.826	3,24
3 Birleşik Krallık	325	1.009	3,10	1.380	3.966	2,87
4 İtalya	544	3.655	6,72	308	2.134	6,93
5 Yeni Zelanda	693	2.611	3,77	502	1.556	3,10
6 Hollanda	289	1.844	6,38	247	1.140	4,62
7 Danimarka	323	1.648	5,10	211	1.124	5,33
8 Polonya	111	369	3,32	310	914	2,95
9 Letonya	172	546	3,17	252	665	2,64
10 Almanya	526	1.768	3,36	155	599	3,86
LİSTE TOPLAM	5.188	20.429	3,93	10.494	36.445	3,47
Diğer	5.735	22.913	3,96	96	703	7,32
GENEL TOPLAM	10.923	43.342	3,97	10.590	37.148	3,51

Kaynak: Trademap

Her ne kadar dondurma ve kazein temelde bir süt ürünü olarak kabul edilebilse de Gümrük Tarife Cetvelinde farklı bir fasılda izlenmektedir. 210500 GTİP kodu altında izlenen Dondurma ve Yenilebilir Buzlar, 3501 GTİP kodu altında izlenen kazein, sodyum kazeinat ve 3504 GTİP kodu altında izlenen süt proteinleri bir önceki bölümde yer alan süt ve süt ürünleri dış ticaret rakamlarına dahil edilmemiştir.

Dünya genelinde dondurma pazarı tahmini olarak 16,6 milyar litrelik hacim ile yaklaşık 200 milyar TL'lik ekonomik bir değeri ifade etmektedir. Ülkemizde ise dondurma pazarı 2016 yılı itibariyle tahminen 2,5 milyar TL büyüklüğü ile Endonezya, Vietnam ve Hindistan ile beraber en fazla büyüyen ülkeler arasındadır. TÜİK 2014 verilerine göre, ülkemizde biri yabancı sermayeli olmak üzere 538 adet dondurma imalatı yapan tesis 3.380 kişiye de istihdam sağlamaktadır. Ülkemizde dondurma sektöründe faaliyet gösteren işletme sayısının çok olmasının yanında söz konusu işletmelerden en büyük dört işletme sektördeki toplam ticaret hacminin %84'ünü temsil etmektedir.

Türkiye'de Yıllara Göre Dondurma Üretimi*

YILLAR	ÜRETİM MİKTARI (TON)
2008	160.000
2009	180.000
2010	243.000
2011	291.000
2012	302.000
2013	314.000
2014	326.000
2015	340.000
2016	353.000
2017*	367.000

* tahmin

Ülkelere Göre Dondurma ve Yenilen Buzlar İthalatımız

2105.00	2015			2016		
	TON	x1.000 \$	BF (\$/KG)	TON	x1.000 \$	BF (\$/KG)
1 İspanya	196	428	2,18	411	1.251	3,04
2 İsviçre	161	869	5,40	136	725	5,33
3 Hollanda	167	903	5,41	121	722	5,97
4 Yunanistan	840	4.809	5,73	115	381	3,31
5 İtalya	19	127	6,68	30	149	4,97
6 Fransa	471	1.798	3,82	14	80	5,71
7 Almanya	3	16	5,33	0	0	
8 Romanya	0	0		0	0	
9 ABD	0	0		0	0	
10 Serbest Bölge	0	0		0		
LİSTE TOPLAM	1.857	8.950	4,82	827	3.311	4,00
DİĞER	21.000	97	4,62	0	0	
Genel Toplam	1.878	9.047	4,82	827	3.311	4,00

Kaynak: Trademap

Ülkelere Göre Dondurma ve Yenilebilir Buzlar İhracatımız

0406	2015			2016		
	TON	x1.000 \$	BF (\$/KG)	TON	x1.000 \$	BF (\$/KG)
1 Serbest Bölge	7.154	15.213	2,13	5.169	9.790	1,89
2 Irak	2.974	6.898	2,32	3.468	7.438	2,14
3 BAE	911	2.568	2,82	1.555	3.837	2,47
4 Kıbrıs	0	0		1.210	3.713	3,07
5 Sırbistan	788	1.627	2,06	1.178	2.543	2,16
6 Arnavutluk	1.296	2.228	1,72	1.056	1.855	1,76
7 Suriye	596	1.112	1,87	339	583	1,72
8 İsrail	0	0		332	1.012	3,05
9 Makedonya	932	1.790	1,92	267	360	1,35
10 İspanya	0	0		209	371	1,78
LİSTE TOPLAM	14.651	31.436	2,15	14.783	31.502	2,13
DİĞER	2.014	4.952	2,46	1.012	3.286	3,25
Genel Toplam	16.665	36.388	2,18	15.795	34.788	2,20

Kaynak: Trademap

Ülkemizde 2016 yılında dondurma ihracatı 34,7 milyon dolar iken toplam ithalat değeri 3,3 milyon dolardır. Dondurma ithalatımızın yaklaşık %80'i İspanya, İsviçre ve Hollanda'dan yapılırken ihracatımızın büyük bir kısmı orta doğu ülkelerine yapılmaktadır. Dondurma ithalatımızda ortalama 4,00 \$/kg birim fiyattan ithalat gerçekleştirirken, ortalama 2,20 \$/kg birim fiyattan ihracat yapılmıştır.

Ülkemizde üretim artışına paralel olarak kişi başına düşen dondurma tüketimi de son yıllarda artmıştır. Kişi başı dondurma tüketimi 2000 yılında 1 litre iken, son on altı yıllık süreç içerisinde tüketim kademeli olarak artmış ve 2016 yılında kişi başına dondurma tüketiminin 4,4 litre olduğu tahmin edilmektedir. Ancak, dondurma ülkemizde ekseriyetle yaz aylarında tüketilmesinden dolayı toplam tüketim Avrupa kıtası ülkeleri ve ABD 'den daha düşüktür. Dünyada dondurma tüketiminin en yaygın olduğu ülkelerden biri olan ABD'de kişi başı tüketim yıllık 30 litreye kadar ulaşmaktadır.* Avrupa'da en yaygın dondurma tüketimi 16 Litre/Kişi/Yıl ile İsveç iken, Avrupa geneli ortalama kişi başı dondurma tüketimi 7 Litredir.*

* tahmin

Kazein ve Süt Proteinleri İthalatı

	2013		2014		2015		2016	
	Miktar (KG)	(x1.000 \$)	Miktar (KG)	(x1.000 \$)	Miktar (KG)	(x1.000 \$)	Miktar (KG)	(x1.000 \$)
3501.90.90.00.11 Sodyum Kazeinat	346.016	4.034	447.846	5.291	535.800	4.386	560.570	3.698
3501.10.90.00.00 Diğer Kazeinler	445.999	4.561	1.010.692	10.095	658.684	4.756	229.820	1.400
3501.90.90.00.19 Diğer Kazein Türevleri	2.084	66	5.201	66	8.444	184	5.089	140
3504.00.10.00.00 Konsantre süt proteinleri (Kuru madde ağırlığının %85'den fazla protein ihtiva edenler)	1.132.780	10.075	891.770	9.207	675.200	5.443	355.993	2.378

Kaynak: Trademap

Yağsız sütün ana proteininin çöktürülmesi, yıkanması, kurutulması ve öğütülmesi ile elde edilen, suda çözünmeyen bir fosfoprotein olan kazein genel anlamıyla süt proteindir. Kazein, süt ürünleri ya da gıda sektörünün yanında, kozmetik, plastik, boya, ilaç sanayisi olmak üzere oldukça geniş bir yelpazede kullanım alanına sahiptir. Kazein üretimi ülkemizde oldukça sınırlı miktarlardadır. Aşağıdaki tabloda yer alan ürünlerin ithalatı 2011/4 sayılı "İthalatta Gözetim Uygulanmasına İlişkin Tebliğ" kapsamında gözetime tabi iken; AB ülkelerinden ithalatta %0, diğer ülkelerden ise %3,4 ile %9 arasında değişen oranlarda gümrük vergisi uygulanırken ithalata ilişkin KDV oranı %18'dir.

Ülkemizin Süt Ürünleri İhracatı Yaptığı Ülkelerin Uyguladığı Gümrük Vergisi Oranları

Ülke	Gümrük Vergisi Uygulanan Ülke	0401Süt	0402 Süttozu	0403 Yoğurt	0404 PST	0405 Tereyağı	0406Peynir
Suudi Arabistan	Arap ve AB Ülkeleri	0	0	0	0	0	0
	Türkiye ve Diğerleri	5	5	5	5	5	5
	Kuveyt, BAE	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2
Irak	Veri yok						
Lübnan	Arap ve AB Ülkeleri	0	0	0	0	0	0
	Türkiye ve Diğerleri	2,4	20	22,5	0	1,1	0
	Singapur	1,3	-	-	-	-	0
Mısır	Arap Ülkeleri	0	0	0	0	0	0
	AB Ülkeleri	0	0	0	0	0	0,1
	Türkiye ve Diğerleri	5	5,6	5	2,1	1,3	6,5
	Uganda	-	-	-	0,4	0,3	
	İsviçre	1,9	-	-	-	-	-
	Afrika Ülkeleri	5,8-5,9	-	-	-	-	-
Bengladeş	Bütün Ülkeler	25	15,2	25	21,	25	15
Gürcistan	Eski SSCB Ülkeleri	0	0	0	0	0	0
	AB Ülkeleri	1,9	0	0	0	0	0
	Diğerleri	6	5,4	12	0	0	5
	Türkiye	6	5,4	12	0	0	0
Lübnan	Arap Ülkeleri	0	0	0	0	0	0
	AB Ülkeleri	21,7	2,4	47,2	0	0	17,7
	Türkiye ve Diğerleri	31,4	5	56,8	5	0	23,7
Japonya	Afr. ve G.Doğu Asya'nın Az Geliş. Ülk.	129,8	0	0	0	0	0
	Lübnan	129,8	118,1	-	-	-	35,5
	Türkiye ve Diğerleri	129,8	102,7	113,8	179,2	89,8	30
Pakistan	Hind., Afg., Maldiv., Bangladeş, Nepal	10,6	18,8	5	15,9	12	20
	Sri Lanka	0	-	5	8,1	14,9	0
	Türkiye ve Diğerleri	20	20	20	20	20	20
Filipinler	ASEAN Ülkeleri	0	0,1	2,8	0	1,9	3,3
	Türkiye ve Diğerleri	3	1,1	5,2	1,2	3,3	5,6
Rusya	Eski SSCB Ülkeleri	0	0	0	0	0	0
	OECD Ülkeleri	12,9	15,1	15,5	14,7	15	15,6
	Diğer Ülkeleri	9,7	11,4	11,6	11,1	11,3	11,7
Suriye	Arap Ülkeleri	0	0	0	0	0	0
	Diğer ülkeler	2,5	5,1	30	15,2	5,9	48,2
ABD	Şili, Meksika, Singapur, Ürdün	0	0	0	0	0	0,2

Kaynak: Trademap

TÜRKİYE SÜT SEKTÖR ÖZETİ

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
SÜT ÜRETİMİ (x 1.000 Ton)						
Sağılan Hayvan (1.000 Baş)	19.396	22.049	23.890	24.588	25.540	25.200
İnek	4.761	5.431	5.607	5.609	5.536	5.432
Koyun	11.561	13.068	14.287	14.524	15.363	15.149
Keçi	3.033	3.502	3.943	4.400	4.578	4.555
Manda	40	47	52	55	63	63
İnek Sütü	13.802	15.978	16.655	16.867	16.933	16.786
Koyun Sütü	893	1.007	1.101	1.113	1.177	1.160
Keçi Sütü	321	369	416	463	481	479
Manda Sütü	40	47	52	55	63	63
Sanayiye Aktarılan İnek Sütü	7.074	7.932	7.939	8.626	8.937	9.213
Pay	%51,2	%49,6	%47,6	%51,1	%52,7	%54,9
SÜT ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ (x 1.000 Ton)						
İçme Sütü	1.165	1.250	1.324	1.325	1.378	1.433
Peynir	519	564	600	631	666	658
Yağlı Süttozu		35	39	51	46	46
Yağsız Süttozu		47	40	78	66	78
Yoğurt	1.007	1.053	1.081	1.101	1.123	1.173
Ayran	459	508	560	599	627	684
İHRACAT (x 1.000 Ton)						
Toplam*	83,3	82,8	104,6	122,5	96,5	160,3
Peynir	31	35	40	43	41,6	46
Süttozu	10	1,3	4,6	14	8,2	56
PST	15	19	33	41	24	34
İTHALAT (x 1.000 Ton)						
Toplam*	19,7	23,6	29,1	35,4	33,2	26,0
Tereyağı	10,2	15	20	22	19	13,5
Peynir	5,9	6,9	8,0	9,5	11	10,6
PST	-	-	-	1,1	1,1	0,8
SOSYO-EKONOMİK GÖSTERGELER						
Nüfus (x 1.000 Kişi)	73.722	74.724	75.627	76.667	78.741	79.814
Kişi Başı GSYİH (\$)	11.205	11.588	12.480	12.112	11.014	10.807

Kaynak: TÜİK

*4. Fasılda yer alan süt ve süt ürünleri

NOTLAR:

NOTLAR: